

Марина Николић • Јована Јовановић • Јанко Ивановић

ГРАМАТИКА 7

Српски језик и књижевност
за седми разред основне школе

АрхиКњига

ГРАМАТИКА 7

Српски језик и књижевност за седми разред основне школе

Редакција Фондације „Алек Кавчић“

Аутори проф. др Марина Николић, др Јована Јовановић, мср Јанко Ивановић

Рецензенти проф. др Миљивој Алановић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
мср Јована Атанацковић, ОШ „Мића Станојловић“, Коцељева
Ивана Богдановић, ОШ „Светозар Марковић Тоза“, Елемир

Главни уредник Крста Поповски

Уредник Милана Поучки

Илустрације Горан Витановић

Фотографије Shutterstock

Лектура и коректура Милана Поучки

Ликовни уредник Слађана Николић

Дизајн и прелом Слађана Николић

Издавач АрхиКњига д. о. о.
Љубостињска 2, Београд

За издавача Оливер Кавчић

Штампа Birograf Comp d. o. o., Земун

Тираж 20.000

Прво издање, 2024.

ISBN 978-86-6130-061-5

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
37.016:811.163.41(075.2)

НИКОЛИЋ, Марина М., 1982-

Граматика 7 : српски језик и књижевност за
шести разред основне школе / Марина Николић,
Јована Јовановић, Јанко Ивановић ;
[илустрације Горан Витановић]. - 1. изд. - Београд
: АрхиКњига, 2024 (Београд : Birograf Comp). - 217
стр. : илустр. ; 29 cm

Тираж 20.000. - Решења: стр. 211-214. - Регистар. -
Библиографија: стр. 217.

ISBN 978-86-6130-061-5

1. Јовановић, Јована, 1985- [аутор] 2. Ивановић,
Јанко, 1988- [аутор]

COBISS.SR-ID 157204233

Министарство просвете, науке и технолошког
развоја Републике Србије одобрило је овај
уџбеник за употребу у школама решењем број:
650-02-00166/2024-07 од 7. 11. 2024. године.

Садржај

Водич	4	РЕЧЕНИЦА	
Уводна реч	6	Појам комуникативне и предикатске реченице	106
Научили смо у шестом разреду	8	Напоредни односи међу независним реченицама	108
ВРСТЕ РЕЧИ		Саставни однос међу независним реченицама	109
Врсте речи	12	Супротни однос међу независним реченицама	110
Непроменљиве врсте речи	12	Раставни однос међу независним реченицама	112
Везници	14	Зависне реченице	114
Речце	17	Изричне реченице	117
Узвици	19	Односне реченице	121
Обнови и понови	22	Месне реченице	123
Провери шта знаш 1	23	Временске реченице	125
ГЛАГОЛСКИ ОБЛИЦИ		Узрочне реченице	127
Глаголски облици	26	Последичне реченице	129
Подела глаголских облика	27	Условне реченице	131
Лични глаголски облици	28	Намерне реченице	134
Императив	28	Поредбене реченице	136
Потенцијал	32	Допусне реченице	138
Футур други	35	Напоредни односи међу зависним предикатским реченицама	140
Нелични глаголски облици	39	Реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом	142
Глаголски прилог садашњи	39	Обнови и понови	145
Глаголски прилог прошли	42	Провери шта знаш 7	147
Трпни глаголски придев	44	ПРАВИЛАН ИЗГОВОР	
Обнови и понови	48	Правилан изговор	150
Провери шта знаш 2	49	Дугоузлазни и дугосилазни акценат	150
РЕЧЕНИЧНИ ЧЛАНОВИ И СЛУЖБА РЕЧИ У РЕЧЕНИЦИ		Обнови и понови	153
Реченични чланови и служба речи у реченици	52	Провери шта знаш 8	153
Субјекат	55	ПРАВОПИС	
Предикат	59	Правописна решења у вези с глаголским облицима	156
Прост и сложен глаголски предикат	59	Интерпункција у зависносложеној реченици	163
Именски предикат	62	Интерпункцијски и правописни знаци	166
Обнови и понови	64	Писање скраћеница	176
Провери шта знаш 3	65	Обнови и понови	181
СИНТАГМЕ		Провери шта знаш 9	183
Синтагма	68	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	
Именичке синтагме	71	Књижевноуметнички стил	186
Придевске синтагме	75	Публицистички (новинарски) стил	189
Прилошке синтагме	77	Репортажа	190
Глаголске синтагме	79	Цитати и фусноте	192
Обнови и понови	82	Технички и сугестивни опис	194
Провери шта знаш 4	83	Писање порука и имејлова	196
НАПОРЕДНИ ОДНОСИ МЕЂУ РЕЧЕНИЧНИМ ЧЛАНОВИМА		Фразеологизми	199
Напоредни односи међу реченичним члановима	86	Допуњавање текста различитим облицима променљивих речи и непроменљивим речима	202
Саставни однос	87	Нелинеарни текстови: табеле, графикони, легенде и мапе ума	203
Супротни однос	88	Говорне вежбе: аргументи и дебата	206
Раставни однос	89	Обнови и понови	207
Обнови и понови	91	Провери шта знаш 10	209
Провери шта знаш 5	91	Решења	211
КОНГРУЕНЦИЈА		Индекс појмова	215
Конгруенција (слагање)	94	Литература	217
Слагање предиката са субјектом	96		
Слагање атрибута са именицом у оквиру именичке синтагме	100		
Обнови и понови	102		
Провери шта знаш 6	103		

Уводна реч

Драги седмаци,

И ове године ће вас кроз чудесан свет граматике водити Ана и Вук са својим другарима. Уз њихову помоћ успећете да на један креативан и занимљив начин усвојите сва нова граматичка и правописна правила, побољшате своју језичку културу и обогатите речник. Сигурни смо да ће вам дружење са њима умногоме олакшати учење и да ћете се, захваљујући њиховим смерницама и свом вредном раду, успешно припремити за решавање тестова који вас очекују на крају сваке области.

У овом разреду научићете све глаголске облике у српском језику, као и све непроменљиве врсте речи. Проширићете своја знања о субјекту и предикату, научићете шта су то синтагме и сазнати много тога новог у вези са реченицом. Усвојићете поједина правописна правила и решења и биће вам много јасније како правилно изговарати одређене речи.

Надамо се да ћете ове године уложити мало више труда и савладати понуђене садржаје из језика и граматике. Желимо вам много успеха у учењу!

Срећно!
Аутори

НАУЧИЛИ СМО У ШЕСТОМ РАЗРЕДУ

Ана, јеси ли спремна за
нова знања?

Вуче, јесам и радујем се томе, али
предлажем да се најпре подсетимо
градива из прошле године.

Научили смо у шестом разреду

1. Прецртај реч која има кратак наглашени слог:

1

ЖИР, МРАВ, САН, НОЋ, ДАН.

2. Повежи глаголски облик са његовим називом.

3

прећутасмо ○   ● имперфекат
бејасмо прећутали ○   ● аорист
ћутаху ○   ● плусквамперфекат

3. За сваки подвучени глагол у следећој реченици одреди глаголски облик, лице, број и род (уколико глаголски облик разликује род; уколико глаголски облик не разликује род, стави /):

12

Завршисмо кошење ливаде на време, а ви нас бејасте позвали у локалну механу, где оркестар свираше најлепше народне песме.

Глагол	Глаголски облик	Лице	Број	Род
завршисмо				
бејасте позвали				
свираше				

4. Разврстај речи у следећем низу према начину настанка:

15

висибаба, старост, стар, ручни, рука, леворук, риболовац, рибар, риба, ловац, улов, књига, књиговезац, књишки.

Просте речи: _____

Изведене речи: _____

Сложене речи: _____

5. Одреди корен, творбену основу и граматичку основу речи датих у табели.

12

Речи	Корен	Творбена основа	Граматичка основа
лекар			
лекарка			
зидарски			
мајчински			

6. У речи ЖАЛИТИ СЕ звучни предњонепчани сугласник замени његовим беззвучним парњаком и напиши тако добијену реч.

1

_____

7. Прочитај следећу реченицу и у њој подвучи све звучне гласове:

1

Ана је Вукова симпатија.

8. Повежи линијом сваку издвојену реч из наведене реченице с називом гласовне промене која је у њој извршена:

Насеље на обали Дунава, чије су остатке пронашли српски археолози, старо је неколико миленијума.

☐ насеље	☐ сибиларизација
☐ остатке	☐ јотовање
☐ српски	☐ непостојано А
☐ археолози	☐ једначење сугласника по звучности

9. Напиши које гласовне промене су извршене у речима:

РАШИРИТИ _____, _____, _____;

ЗАДАЦИ _____, _____, _____;

ЧИТАОЦИ _____, _____.

10. У датим реченицама подвуци и одреди врсту придевских заменица.

а) Упознала сам се са твојим братом. _____

б) Та порука ме је баш разнежила. _____

в) Неки човек те је тражио. _____

г) Нисам добила никакву понуду. _____

11. Заокружи слова испред реченица у којима су употребљене неличне именичке заменице.

а) Баба је увек у некој старој кецељи имала новца за мој омиљени сладолед.

б) Он је био веома тврдоглав и није поштовао никаква правила.

в) Нису желели да позајме новац ни од кога.

г) Морали су позајмити новац од некога.

12. Заокружи слово испред реченице у којој је правилно употребљено велико слово.

а) Највећа планета сунчевог система је Јупитер.

б) Највећа планета Сунчевог система је јупитер.

в) Највећа планета Сунчевог система је Јупитер.

13. Одреди следеће реченице према њиховој комуникативној функцији.

а) Данас је баш лепо време. _____

б) Да ли идете на море? _____

в) Престани да причаш на часу! _____

г) Срећан пут! _____

д) Што је данас леп дан! _____

14. Прочитај текст који следи и одреди колико у њему има комуникативних, а колико предикатских реченица:

2

После тога Марко је сам путовао по свету и тако дође у један хотел, где пре-
ноћи и одмори се после напорног дана. Сутрадан настави обилазак музеја, а у
једном од њих упозна и љубав свог живота.

- а) Број комуникативних реченица: _____
б) Број предикатских реченица: _____

15. Исправи погрешно написане одричне заменице у следећим реченицама.

2

а) Ја се не свађам са никим и због ничега се не нервирам.

_____

б) Нисам преписивала од никога и за ништа на свету то не бих урадила.

_____

16. Заокружи слово испред погрешно написане реченице.

1

- а) Наставниче, хвала Вам на помоћи.
б) Драга учитељице, увек ћу вас се сећати.
в) Госпођо Петровић, Ваша деца су била послушна.
г) Драги ђаци, веома сам задовољан вашим понашањем.

17. Подвуци правилно написане речи:

3

позориштни, Миличин, преводиоц, подсетник, Зорицин, зелембаћ.

18. Допуни следеће реченице тако да тврдње буду тачне.

2

- а) Речи које означавају нешто умањено у односу на реч од коју се настале, као нпр.
ЗУБИЋ, КУТИЈИЦА, ЦВЕТИЋ, СВЕЋИЦА, називају се _____.
б) Речи које означавају нешто увећано у односу на реч од које су настале, као нпр.
КУЋЕТИНА, КАМИОНЧИНА, КЊИЖУРИНА, називају се _____.

19. У реченици која следи упиши слова Ч или Ћ тамо где недостају:

3

Упознао сам _ика Милана из Пирота, који продаје _уvene пиротске _илиме.

20. Усправним цртама подели речи на слоге:

8

ТРЧАЊЕ, ТРАМВАЈ, АУТО, ЧОКОЛАДА, ЦВРЧАК, ЉУДСКИ, ЛАСТА, ЛОПТА.

21. Подвуци речи у којима запажаш слоготворно Р:

3

грлити, ронити, зарђати, брзина, окупирати.

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добар 3	врлодобар 4	одличан 5
	1–28	29–47	48–65	66–79	80–93

ВРСТЕ РЕЧИ

Јупи, коначно
можемо да уживамо
у распусту!

Да, заслужили смо!
Ала је лепо бити на
мору! Данас ћемо
имати час рођења!

Врсте речи

◀ непроменљиве врсте речи ▶ прилози ▶ предлози

Подсети се <<<<

Сигурно се сећаш градива петог разреда и знаш да постоји десет врста речи и да се оне деле на променљиве и непроменљиве. **Променљивим** речима називају се оне речи чији се облик мења у реченици, а **непроменљивим** оне које су увек истог облика.

👉 Упиши називе свих променљивих и непроменљивих речи, као што је започето.

ПРОМЕНЉИВЕ РЕЧИ

именице

НЕПРОМЕНЉИВЕ РЕЧИ

прилози

Непроменљиве врсте речи

Из петог разреда су ти познати прилози и предлози, а ове године ћеш научити нешто више о осталим врстама непроменљивих речи – везницима, речцама и узвицима. Хајде најпре да се подсетимо прилога и предлога!

Подсети се <<<<

Прилози су речи које најчешће стоје уз глаголе и казују место, време, начин, количину и узрок вршења означене радње.

Разликујемо прилоге за:

- **време:** јуче, синоћ, данас, вечерас, лејџос, зимус, некада, сада, њада;
- **место:** јоре, доле, лево, десно, најред, назад, овде, онде, најољу;
- **начин:** ујорно (ради), лејо (пева), радознало (посматра), брзо (трчи);
- **количину:** мнојо (спава), досџа (зна), мало (вреди), њолико (кошта), њуно (једе);
- **узрок:** зајџо, сџоја, зашџо.

Такође, прилози најчешће стоје уз глаголе, а придеви уз именице.

Вук се попео **високо** на оно **високо** дрво.

прилог

придев

Сети се да се прилози за начин, као и неки прилози за количину, могу поредити, тј. имају облике компаратива и суперлатива:

Никола њрчи брзо, Ана њрчи брже, али Вук њрчи најбрже; Никола вежба мноо, Ана вежба више, али Вук вежба највише.

Подсети се <<<

Осим прилога, и **предлози** су непроменљиве врсте речи које **означавају различите просторне, временске и друге односе између ствари и бића**. Они су несамосталне и помоћне речи, јер се редовно употребљавају уз именске речи (именице, заменице, придеве и бројеве).

Уочи на следећој илустрацији како предлози означавају односе између ствари и бића у простору.

Провери своје знање о непроменљивим речима тако што ћеш у тексту који следи подвући све прилоге и заокружити све предлоге.

Јуче је почела нова школска година. С нестрпљењем сам чекао први септембар. Био сам веома узбуђен, јер сам после два месеца видео себи драга лица. Први део летњег распуста провео сам на мору, док сам у августу био код баке и деке на селу. Тамо сам се лепо одморио и напунио батерије за нове радне победе. Ана и ове године седи поред мене. Надам се да ћу скупити храбрости да јој признам своје симпатије. Много ми је недостајала током боравка на селу.

- Све обележене примере из претходног задатка напиши у свесци, а затим запази која од ових двеју врста речи се у реченици може јавити самостално, а која уз себе везује још неку другу променљиву врсту речи. Тако ћеш још једном уочити разлику између прилога и предлога. У томе ће ти помоћи и реченице:

Милан станује **близу** пијаце.

↓
предлог

Милан станује **близу**.

↓
прилог

Везници

◀ везници ▶ напоредни (независни) везници ▶ зависни везници

➤ Прочитај следећи текст, обрати пажњу на истакнуте речи и потом одговори на захтеве.

Ана: Ко данас купује сладолед – ти **или** ја?

Вук: За сада **ни** ти **ни** ја. Мало касније!

Данас је твој ред за куповину, **али** бићу кавалаљер.

Ана: Мени се баш сада једе сладолед!

Вук: Добро, идем одмах по њега, **јер** видим **да** си нестрпљива.

Ана: Молим те, купи сладолед **и** лимунаду. Пријаће нам мало освежења!

- Издвој речи којима су повезане заменице ТИ и ЈА и именице СЛАДОЛЕД и ЛИМУНАДА.

_____

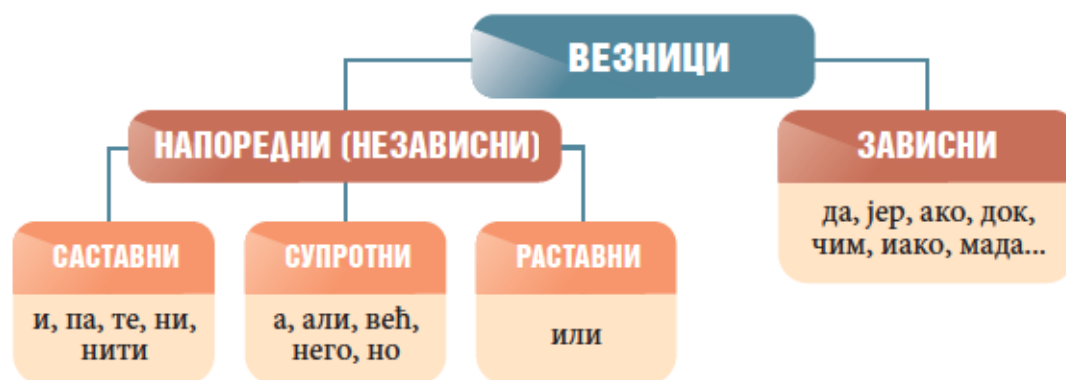
- Издвој речи којима су повезане предикатске реченице унутар сложене реченице.

_____

- Издвојене речи су променљиве/непроменљиве. (заокружити тачан одговор) ◀◀◀

Везници су непроменљива врста речи. Њима се повезују речи, предлошко-падежне конструкције, скупови речи и реченице.

Везници, такође, означавају и тип везе између речи и реченица. У зависности од типа везе коју означавају, сви везници се могу поделити на напоредне (независне) и зависне.

Напоредни (независни) везници означавају два појма у напоредном или независном односу (*сладолед и лимунада*) или две реченице истог смера (*Вук је отишао и купио сладолед.*), па такве везнике називамо **саставним везницима**. Саставни везници су: И, ПА, ТЕ, НИ, НИТИ. Више о овоме сазнаћеш у лекцији о напоредним односима међу реченичним члановима на странама 86–91.

Осим тога, овом врстом везника могуће је означити и да су два појма или две радње у супротности (*Јуче је било велико невреме, али сам, ипак, отишао на тренинг*). Тада је реч о **супротним везницима**: А, АЛИ, НЕГО, ВЕЋ, НО. Када се нађу између две реченице, испред наведених супротних везника увек се пише запета.

Такође, напоредни везници могу означавати и опредељивање/избор између два или више појмова, односно радњи (*ићи или ја*). Везник ИЛИ назива се **раставним везником**.

Зависни везници могу имати више различитих значења: **узрочно** (*јер*), **условно** (*ако*), **временско** (*чим*), **допусно** (*иако*) и др. О њима ћеш више сазнати у поглављу о зависним реченицама на странама 114–139.

Обрати пажњу!

Независним везницима се могу повезивати и речи и реченице, док се зависним везницима могу повезивати само реченице.

Одреди службу (функцију) подвучених речи у следећим реченицама и одговори на питање.

У куповину неће ићи Ана, **ВЕЋ** Вук.

Деца ће лето провести на мору **ИЛИ** на селу.

Вук ће купити сладолед од чоколаде **И** сок од јабуке.

• Којим врстама речи су повезани ови реченични чланови?

_____ <<<

Као што можеш закључити, напоредни (независни) везници повезују речи, предлошко-падежне конструкције или скупове речи који имају исту службу (функцију) у реченици. Више о овоме сазнаћеш у лекцијама које следе.

Знам више

И неке друге врсте речи се могу јавити у улози везника, нпр. упитно-односна заменица *који* или упитни прилог за време *када*.

заменица

Вук је синоћ гледао филм **који** му је Ана препоручила.

Ана је дошла **када** ју је Вук позвао.

прилог

Као што можеш приметити, заменицом *који* и прилогом *када* повезане су две предикатске реченице. Међутим, они и даље припадају истој врсти речи, али им је служба везничка. На сличан начин се могу понашати и неке друге заменице и прилози, о чему ћеш више сазнати у поглављу о зависним реченицама на странама 114–139.

Провери знање

1. Из следећих реченица препиши све везнике.

Мама и бака су спремале зимницу, а ја сам желео да им помогнем, иако нисам имао искуства у томе.

_____

2. У сваком низу прецртај реч која није везник:

- а) јер, иако, због, док, чим, пошто;
- б) али, или, те, без, па, већ;
- в) и, током, ако, мада, уколико, пошто.

3. Ако је тврдња тачна, заокружи слово **Т**, а уколико је нетачна, заокружи **Н**.

Везник **ИЛИ** је супротни везник. Т Н

Везници се деле на напоредне (независне) и зависне. Т Н

Везник **ПА** је саставни везник. Т Н

Везник **ЈЕР** је напоредни (независни) везник. Т Н

4. Додај неопходан везник у следећим реченицама.

а) Желео сам да читам лектуру пре спавања, _____ је нестало струје.

б) Вук није дошао у школу, _____ је био болестан.

в) Ана се залетела _____ би скочила у море.

г) Отишли су до продавнице _____ купе сладолед и лимунаду.

Речце

◀ речце (партикуле)

➤ Прочитај разговор између Вука и Ане и обрати пажњу на означене речи, а затим одговори на тражене захтеве.

Вук: Да ли знаш да скијаш на води? Ја не знам српски еквивалент за глагол сурфовати (на води)?

Ана: Нажалост, не знам.

Вук: Знаш ли бар да пливаш?

Ана: Да, веома добро. Ево да ти покажем како роним.

Вук: Хајде, покажи ми. Видим да ти баш добро иде роњење.

Ана: Наравно, планирам да на јесен упишем уметничко пливање.

Вук: Можда једног дана освојиш олимпијско злато!

- Прочитај још једном издвојене реченице: *Вук зна да њлива* и *Вук не зна да њлива*.
- Објасни разлику у значењу ових двеју реченица и издвој реч која је довела до те разлике.
- На исти начин сагледај и реченице: *Ана ће једног дана освојити олимпијско злато* и *Ана ће једног дана можда освојити олимпијско злато*. ◀◀◀

Непроменљиве речи које посебно истичу ставове, гледишта, убеђења и расположења говорних лица зову се речце или партикуле.

Језичке зачкољице!

Ђаци често праве грешке, те обично кажу да је нека реч *речица*, уместо *речца*. *Речица* је мала река, а *речца* непроменљива врста речи. Видиш како само једно слово може унети велику забуну!

Ставови, гледишта и убеђења говорних лица могу бити различити, стога се речце могу поделити према значењу на:

- упитне речце: *да ли, ли, зар*;
- речце за потврђивање и одрицање: *да, не*;
- показне речце: *ево, ево, ено, ње*;
- супротне речце: *међуим, њак*;
- узвична речца: *ала*;
- заповедне речце: *нека, хајде*;
- речце за истицање: *бар, баш*;
- повратна речца: *се*;
- закључна речца: *дакле*;
- речце за исказивање личног става (модалне речце): *вероватно, дакако, заиста, можда, нажалост, наравно, несумњиво, уосиалом*.

Знам више

Научи да разликујеш краћи облик повратне заменице **себе**, који гласи **се**, од речце **се**. Уколико **се** можеш заменити са **себе**, у питању је **повратна заменица**. С друге стране, ако **се** није могуће заменити са **себе**, у питању је **повратна речца**.

Уз **праве повратне глаголе**, односно глаголе који означавају радње које субјекат врши на себи, користи се повратна заменица **себе/се**:

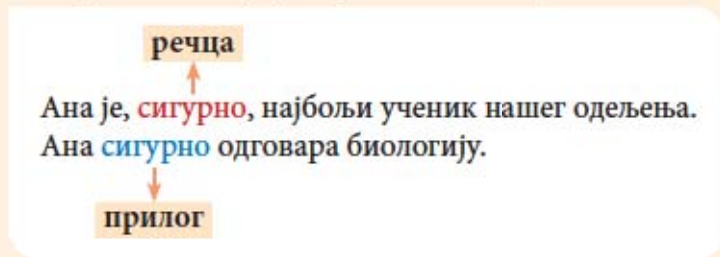
- ✓ *Видео **се** у излоју и схвајио да не изгледа више истио.*
- ✓ *Видео је **себе** у излоју и схвајио да не изгледа више истио.*

Уз **неправе и узајамно-повратне глаголе** стоји речца **се**, те у овом случају **се** није могуће заменити са **себе**:

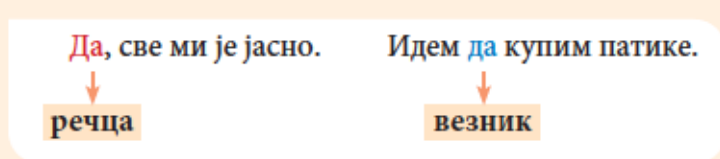
- ✓ *Распуужио **се** и отишао на спавање.*
- ✗ *Распуужио је **себе** и отишао на спавање.*

Језичке зачкољице!

- Неке речце се могу употребити и као прилози.

- ДА може бити речца или везник у зависности од контекста.

Језичке зачкољице!

- Речце *ваљда*, *вероватно*, *можда* и сл. треба одвајати запетама онда када приликом њиховог изговора постоји пауза у говору.

То је, **ваљда**, свима јасно.

- Уколико се после ових речца јави краћи облик личне заменице или помоћног глагола, онда се запете не пишу.

Можда су ученици разумели задатак.

- Речца *пак* се никада не одваја запетама.

Била су то **пак** друга времена.

Провери знање

1. Подвучи све речце у следећем тексту:

Овог лета сам се баш добро провео на мору. Чак сам скупио храбрости и признао Ани своје симпатије. Вероватно су томе допринели море, плажа и предивни заласци сунца. Она, међутим, није поверовала у то. Мислила је пак да је то опет нека моја неслана шала. Ипак, нисам желео да очајавам. Ето, мој необичан смисао за хумор ме је бар поштедео љубавних мука.

2. У сваком низу пронађи уљеза и образложи свој избор.

а) ваљда, можда, некако, наравно, вероватно _____

б) да ли, ли, али, ала, зар _____

в) међутим, не, пак, или, ваљда _____

3. Упиши запете на одговарајућа места у реченицама уколико је то потребно.

Вук је наравно Ану изненадио својом изјавом.

Она га пак није озбиљно схватила.

Писао би јој међутим интернет није радио.

Вероватно је дошло до неког квара на мрежи.

Узвици

◀ узвици

👉 Прочитај разговор између Ане и Вука и обрати пажњу на истакнуте речи.

Ана: Уф, што је топло!

Вук: Јупи! Ко ће пре до мора?!

Ана: Јао, што је хладна вода!

Вук: Бррр! Тресем се од хладноће!

Ана: Их, не буди кукавица! Само скачи и брзо ћеш се загрејати!

Вук: Бућ! Пљус!

Ана: Охо, баш прија ова хладна вода!

- Шта се исказује речима обележеним у дијалогу?

а) осећања б) време в) место г) звукови из природе

Заокружи слова испред тачних одговора. ◀◀◀

Узвици су непроменљива врста речи којима се исказују расположења и осећања, којима се неко/нешто дозива или се подражава неки звук.

➤ Прочитај следеће реченице, па поред сваке од њих упиши плус (+) ако се узвиком означава пријатно осећање, односно минус (-) ако се узвиком означава непријатно осећање.

Јао, добио сам петицу! ____ Јао, добила сам јединицу! ____
Их, опет сам погрешно! ____ Их, што је била добра журка! ____ <<<

Као што видиш, узвици немају прецизна значења. Често се истим узвиком казују и пријатна и непријатна осећања, зависно од контекста.

Узвике можемо поделити у неколико група:

- узвици којима се изражавају осећања: *ах, ех, јој, куку, леле, охо, ура*;
- узвици који служе за дозивање или терање људи и животиња: *(х)ало, (х)ајде, (х)еј, иш, мац-мац, шиц*;
- узвици којима се опонашају различити звукови из природе: *ав-ав, бућ, крц, кукурику, мууу, њљус, њрас, фију, ха-ха-ха*.

➤ Поред сваког питања наведи један или више узвика као одговор.

- Коју реч користиш када дозиваш неког пса? _____
- Коју реч изговараш када се јављаш на телефон? _____
- Којом речју опонашаш звук ломљења чаше? _____
- Како реагујеш када добијеш петицу? _____
- Коју реч користиш када се одушевиш неким приказом? _____ <<<

➤ Напиши реченице у којима ћеш, помоћу узвика, исказати следећа расположења и осећања:

- зачуђеност: _____;
- бол: _____;
- радост: _____ <<<

Подсети се <<<

Узвици којима се опонашају звукови из природе, нпр. *ав-ав, кукурику, њљус, фију, шкриј* и сл., представљају и стилску фигуру **ономатопеју**, која ти је позната из петог разреда. Од њих можеш извести именице (*кукурикање*), глаголе (*фијукајии*) или придеве (*шкријав*), а такве речи називају се **ономатопејске речи**.

➤ Напиши неколико узвика који опонашају природне звукове, а потом и ономатопејске речи које настају од њих.

_____ <<<

Језичке зачкољице!

- Узвици се одвајају запетом када су посебно наглашени или одвојени паузом.

Ух, што је леп дан!
Куку, умало главу не изгубих!

- Уколико су тесно повезани са наглашеном речју или групом речи иза себе или уколико после њих долази датив, узвици се онда не одвајају запетом.

Ма немој ми рећи!
Е неће моћи више тако да ради!
Јао њој јадници! Остаде без оба сина!

- ➡ У песми „Облаци” Виславе Шимборске, која се налази у твојој Читанци на страни 20, издвој и одреди све непроменљиве речи.

Провери знање

1. Заокружи слова испред оних реченица у којима уочаваш узвике.
  - а) Нисам дошао у школу због вируса.
  - б) Уф, како горак укус! Не свиђа ми се!
  - в) Хеј, Јоване, да ли ме видиш?
  - г) За њега је сваки задатак лак! Он обожава математику!
2. У сваком низу пронађи једног уљеза и заокружи га.
  - а) куку, леле, баш, охо, ура
  - б) зар, пст, шиц, фију, бућ
  - в) пис, бум, трас, пак, крц
3. Стави запету на одговарајуће место у реченицама уколико је то потребно.
  - а) Куку изгубисмо се у овом великом граду!
  - б) Јао њему сиротом! Опет је добио јединицу!
  - в) Уф много сам бесан!

НЕПРОМЕНЉИВЕ РЕЧИ

ПРИЛОЗИ

- време → јуче, синоћ, некада, сада
- место → горе, десно, онде, напољу
- начин → упорно (*ради*), лепо (*љева*), радознано (*јосмајра*), брзо (*јрчи*)
- количину → много (*сјава*), доста (*зна*), мало (*вреди*), толико (*кошћа*)
- узрок → зато, стога, зашто

ПРЕДЛОЗИ

- стоје уз именице, заменице,
придеве и бројеве → испод (*сјола*),
у (*јлавом*)

ВЕЗНИЦИ

- напоредни (независни) везници → и, па, те, ни, нити, а, али, већ, него, но, или
- зависни везници → да, јер, иако, мада, чим, док, ако

РЕЧЦЕ

- потврдна речца → да
- одрична речца → не
- упитне речце → да ли, ли, зар
- узвична речца → ала
- показне речце → ево, ето, ено, гле
- заповедне речце → нека, хајде
- супротне речце → међутим, пак
- повратна речца → се
- речце за истицање → бар, баш
- речце за исказивање личног става (модалне речце) → вероватно, можда, наравно
- закључна речца → дакле

УЗВИЦИ

- за изражавање осећања → ах, јој, куку, леле, ох, ух, ура
- за дозивање или терање људи и животиња → ехеј, иш, мац, марш, пис, шиц
- за опонашање различитих звукова из природе → бућ, куц, плус, трас, шкрип

1. Разврстај речи у задате групе:

бућ, мада, када, наравно, током, међу, плус, али, међутим, где.

Прилози: _____ Предлози: _____

Везници: _____ Узвици: _____

Речце: _____

2. У датој реченици подвуци непроменљиве речи:

Много касније је увидела да ју је тада преварио.

3. Напиши којој врсти речи припадају подвучене речи:

На почетку је, свакако, све било идилично, али онда се све променило.

на _____ свакако _____ али _____ онда _____

4. Прецртај реч која не припада низу:

него, благо, нити, премда, мада.

5. Подвуци све предлоге у реченици:

Имао је поверења у њега, могао га је препознати међу стотинама људи и све време је гледао према вратима, јер се надао да ће се и овог пута појавити.

6. Заокружи слова испред реченица у којима препознајеш прилоге.

а) Пажљиво је возио аутомобил.

б) Пажљиво припремање пријемног испита је корак до успеха.

в) Његово предавање је неразумљиво.

г) Професор је предавао неразумљиво.

7. Прочитај пажљиво дате реченице:

– Марко је рекао да ће поручити пицу?

– Да, поручиће.

Примећујеш да је два пута употребљена реч ДА.

У другој реченици ДА је:

а) везник, **б)** узвик, **в)** речца, **г)** предлог.

Заокружи слово испред тачног одговора.

8. Прочитај реченицу и одговори којој врсти речи припада подвучена реч.

Јао, опет киша! _____

1

1

1

1

1

1

1

1

1

9. Допуни следеће реченице тако да искази буду тачни.

а) Саставни везник је: _____

б) Раставни везник је: _____

в) Супротни везници су: _____

1

10. Заокружи слова испред реченица које су правилно написане.

а) Ух каква трагедија!

б) Ух! Каква трагедија!

в) Ух, каква трагедија!

г) Ух! Каква трагедија.

Тест бодујеш као да си на малој матури. Један задатак носи један бод. Зато је важна тачност и прецизност у давању одговора. Решења теста налазе се на крају уџбеника.

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добар 3	врлодобар 4	одличан 5
	1–2	3–4	5–6	7–8	9–10

ГЛАГОЛСКИ ОБЛИЦИ

Стигни ме, Вуче!

Анчи, нећеш тако
говорити када те будем
престигао!

Глаголски облици

Подсети се <<<

Табела пред тобом помоћи ће ти да се подсетиш глаголских облика који су ти познати из претходних разреда. Ове године проширићеш своје знање усвајањем градива о императиву, потенцијалу, футуру другом, глаголском прилогу садашњем, глаголском прилогу прошлом и трпном глаголском придеву.

ЛИЧНИ ГЛАГОЛСКИ ОБЛИЦИ – ВРЕМЕНА		
ПРЕЗЕНТ	презентска основа + -м, -ш, -ѓ, -мо, -ије, -у/-ју/-е	читам
АОРИСТ	инфинитивна основа + -х/-ох, -ѓ/-е, -ѓ/-е, -смо/-осмо, -сије/-осије, -ше/-оше	прочитах рекох
ПЕРФЕКАТ	енклитички облик презента глагола јесам + радни глаголски придев	сам читао
ИМПЕРФЕКАТ	инфинитивна или презентска основа + -ах/-јах/-ијах, -аше/-јаше/-ијаше, -аше/-јаше/-ијаше, -асмо/-јасмо/-ијасмо, -асије/-јасије/-ијасије, -аху/-јаху/-ијаху	читах грађах плетијах
ПЛУСКВАМПЕРФЕКАТ	перфекат или имперфекат глагола бији + радни глаголски придев	био сам / бе(ја)х читао
ФУТУР ПРВИ	енклитички облик презента глагола хйеији + инфинитив	ћу читати (читаћу) ћу доћи (доћи ћу)

1. Присети се како се граде глаголски облици које познајеш и напиши:

- а) 1. л. мн. презента глагола КУПИТИ _____;
- б) 2. л. јд. мушког рода перфекта глагола САЊАТИ _____;
- в) 2. л. мн. футура првог глагола СТИЋИ _____;
- г) 1. л. јд. аориста глагола ИЗГРИСТИ _____;
- д) 3. л. јд. плусквамперфекта мушког рода глагола ПРЕПРИЧАВАТИ _____;
- е) 3. л. мн. имперфекта глагола ГОВОРИТИ _____.

Подела глаголских облика

- ◀ лични глаголски облик   ◀ нелични глаголски облик   ◀ глаголско време
- ◀ глаголски начин   ◀ прост глаголски облик   ◀ сложен глаголски облик

Познато ти је да се сви глаголски облици деле на личне и неличне у зависности од тога да ли се мењају по лицима (*ја, њи, он/она/оно; ми, ви, они/оне/она*). У личне глаголске облике спадају сва глаголска времена (презент, перфекат, футур први, аорист, имперфекат, плусквамперфекат и футур други), која већ знаш из претходних разреда, као и сви глаголски начини (императив, потенцијал, футур други који може бити и глаголско време и глаголски начин), о чему ћеш учити ове године.

Глаголска времена можемо сместити на временску осу (прошлост, садашњост, будућност) и зато их зовемо временима, док се глаголским начинима означава однос/став говорног лица према ономе што је означено глаголским обликом, на пример заповест (наредба), забрана, молба, савет, могућност, услов или жеља за вршење радње. **Глаголским начинима** се, дакле, не даје информација о времену реализације њима означених радњи. Више о овоме читаћеш у лекцијама које следе.

У српском језику има укупно четрнаест глаголских облика. Лични глаголски облици (презент, перфекат, футур први, аорист, имперфекат, плусквамперфекат, императив, потенцијал, футур други) врше службу предиката у реченици, док нелични глаголски облици (инфинитив, радни глаголски придев, трпни глаголски придев, глаголски прилог садашњи, глаголски прилог прошли) не могу самостално да врше службу предиката у реченици.

Већ ти је познато и то да се сви глаголски облици могу поделити на **просте** и **сложене**. **Прости глаголски облици** су они који се граде од инфинитивне (аористне) или презентске основе и наставака. То су: инфинитив, презент, аорист, имперфекат, императив, радни глаголски придев, трпни глаголски придев, глаголски прилог садашњи и глаголски прилог прошли. **Сложени глаголски облици** су они који се граде од помоћних глагола *јесам, хћејти* и *бијти* и радног глаголског придева или инфинитива других глагола. То су: перфекат, футур први, плусквамперфекат, потенцијал и футур други.

Лични глаголски облици

Императив

- ◀ императив ◀ заповедни начин ◀ глаголски начин
- ◀ лични глаголски облик ◀ прост глаголски облик

👉 Прочитај дијалог Вука и Ане и обрати пажњу на истакнуте глаголске облике.

Вук: **Види** шта све разуме мој пас! Хуго, **дођи!** **Седи!**
Лези!

Ана: Браво, Хуго!

Вук: **Не скачи!** **Дај** шапу! **Донеси** лопту!

Ана: Одушевљена сам твојим псом! Баш је паметан
и послушан!

- Глаголи ВИДИ, ДОЋИ, СЕДИ, ЛЕЗИ, (НЕ) СКАЧИ, ДАЈ, ДОНЕСИ означавају:

- а) садашњу радњу;   б) прошлу радњу;   в) будућу радњу;
- г) заповест;   д) забрану.

Заокружи слова испред тачних одговора. ◀◀◀

Глаголски облик којим се исказује заповест (наредба), забрана, молба или савет назива се императив или заповедни начин.

Уочаваш да се императивом не означава време вршења радње (прошлост, садашњост, будућност), већ однос говорног лица према ономе што је означено датим глаголом – заповест, забрана, молба, савет. Зато овај глаголски облик спада у глаголске начине.

- **Затвори** врата! – заповест
- **Не излази** напоље! – забрана
- **Додај** ми, молим те, чашу воде. – молба
- **Размишљај** позитивно и све ће бити у реду. – савет

👉 Које значење има императив у следећим реченицама?

а) Не прелази улицу ван пешачког прелаза! _____

б) За бољи сан попиј чашу млека пре спавања. _____

в) Купи ми, молим те, једну векну хлеба. _____

г) Изађи напоље! _____ ◀◀◀

Грађење императива

Код већине глагола чије се 3. л. мн. презента завршава наставком -ЈУ, императив се гради тако што се наставак -ју одбије: *гађу* → *га-* и на добијену презентску основу затим додају следећи наставци: за 2. лице једнине -Ј, за 1. лице множине -ЈМО, за 2. лице множине -ЈТЕ.

Код већине глагола чије се 3. л. мн. презента завршава наставком -Е или -У, императив се гради тако што се наставак -е/-у одбије: *видѐ* → *вид-* или *донесѹ* → *донес-* и на добијену презентску основу затим додају следећи наставци: за 2. лице једнине -И, за 1. лице множине -ИМО, за 2. лице множине -ИТЕ.

Лице	3. л. мн. презента на -ЈУ		3. л. мн. презента на -Е или -У	
	Једнина	Множина	Једнина	Множина
1.	/	дајмо	/	видимо донесимо
2.	дај	дајте	види донеси	видите донесите
3.	/	/	/	/

Запажаш да је императив лични глаголски облик. Такође, он је и прост глаголски облик, јер се састоји од једне речи.

Обрати пажњу!

У првом лицу једнине не постоји одговарајући облик императива јер не можемо сами себи наређивати. Такође, ни за треће лице једнине и множине не постоји облик императива, али се овде за исказивање заповести користи конструкција с речцом *нека* и одговарајућим обликом презента глагола који долази у трећем лицу једнине или множине.

Нека Вук **обрише** таблу!

Нека они **купе** температуре!

Знам више

Када у основи инфинитива глагола постоји сугласник Ј, као нпр. код глагола *обоји-ићи*, *пребројати*, *подојити*, *кројити* и сл., онда се у другом лицу једнине не јавља И као наставак.

	
обоји	обој
преброји	преброј
подојити	подој
кроји	крој

Напиши облике императива следећих глагола.

а) написати

Лице	Једнина	Множина
1.		
2.		
3.		

б) сећи

Лице	Једнина	Множина
1.		
2.		
3.		

в) бити

Лице	Једнина	Множина
1.		
2.		
3.		

Подсети се <<<

Код глагола чија се презентска основа завршава задњонепчаним сугласником К или Г, у императиву долази до сибиларизације, тј. К испред И прелази у Ц, а Г испред И прелази у З.

вући → вуку → вук- + -и → вуци
 лећи → легну → лег- + -и → лези

Знам више

Одричан облик императива помоћу речце *не* може да се гради само од несвршених глагола (уз неке ретке изузетке попут *не заборави*, *не реци*). Дакле, могуће је рећи *не долази*, али није *не дођи*.

С друге стране, одричан облик императива може да се гради и од свршених и од несвршених глагола помоћу *немој*, *немојмо*, *немојџе* и инфинитива или конструкције *да* + презент.

ОДРИЧАН ОБЛИК

Лице	Једнина	Множина
1.	/	Не долазимо! Немојмо долазити! / Немојмо доћи! Немојмо да долазимо! / Немојмо да дођемо!
2.	Не долази! Немој долазити! / Немој доћи! Немој да долазиш! / Немој да дођеш!	Не долазите! Немојте долазити! / Немојте доћи! Немојте да долазите! / Немојте да дођете!
3.	/	/

- Пред тобом је неколико савета за здрав живот. Подвуци у њима облике императива.
  - Шетајте. Када шетате, не губите превише енергије, а добро је за ваш организам.
  - Будите оптимисти. Научници кажу да оптимисти живе 12 година дуже него песимисти.
  - Смејте се. Смејање је добро за ваш имуни систем.
  - Немојте ићи на спавање касно. Када смо будни у касним сатима, хормон сна не може да се активира, али је хормон стреса и даље активан. <<<

- У одломку из романа „Хајдук Станко” Јанка Веселиновића, који се налази у твојој Читанци на странама 114–118, подвуци све облике императива. <<<

Провери знање

1. Допуни реченице облицима императива глагола датих у загради.

а) _____ на тренинг редовно.

(ИЋИ, 2. л. јд.)

б) Гласно _____ оно што желите.

(КАЗАТИ, 2. л. мн.)

в) _____ превише брзе хране.

(НЕ ЈЕСТИ, 1. л. мн.)

г) _____ стрпљив!

(БИТИ, 2. л. јд.)

2. Напиши облике императива глагола ПЕЋИ, а потом одговори на питања.

Лице	Једнина	Множина
1.		
2.		
3.		

• У ком лицу нема императива? _____

• Коју гласовну промену уочаваш? _____

3. Напиши упутство за коришћење неког кућног апарата или рецепт за свој омиљени колач користећи императив. Потруди се да твој текст садржи најмање пет реченица.

Потенцијал

- ◀ потенцијал
- ◀ глаголски начин
- ◀ лични глаголски облик
- ◀ сложен глаголски облик

➡ Обрати пажњу на истакнуте глаголске облике у следећим реченицама.

Ана: Вуче, шта **би волео** да будеш кад порастеш?

Вук: Ја **бих био** астронаут. **Волео бих** да откријем нову планету у Сунчевом систему. **Желео бих** да летим и истражујем васиону. **Летео бих** по свемиру и **нашао бих** нову планету ближу Сунцу него што је Меркур. А ти, Ана?

Ана: Ти баш имаш бујну машту! Моје жеље су мало реалније. Ја **бих волела** да будем ветеринар. **Имала бих** своју ветеринарску амбуланту.

Вук: Сви моји пријатељи и ја **бисмо доводили** своје љубимце код тебе. Већ имаш сигурне пацијенте!

Ана: Хвала ти унапред на указаном поверењу.

• Каква се радња означава обележеним глаголима?

- а)** остварена радња
- б)** будућа радња
- в)** неостварена радња
- г)** жеља
- д)** могућност

Заокружи слова испред тачних одговора. ◀◀◀

Глаголски облик који казује могућности, услове и жеље за вршење радње назива се потенцијал или могући начин.

- Ти **би могао купити** слаткише! – могућност
- Ако **бих** редовно **вежбао**, смршао бих. – услов
- **Путовали бисмо** на Тајланд ове године. – жеља

Уочаваш да се потенцијалом не означава време вршења радње (прошлост, садашњост, будућност), већ нека неостварена радња, као и могућности, услови и жеље за вршење неке радње. Зато овај глаголски облик спада у глаголске начине.

Потенцијал често користимо при учтивом обраћању, нпр: *Да ли бисте ми молили помоћи? Да ли бисте хтели да ми додате кофер?* Потруди се да и ти у оваквим ситуацијама користиш потенцијал. Није тешко бити фин.

➡ Који глаголски облик представљају облици БИХ, БИ и БИСМО?

- а)** имперфекат
- б)** плусквамперфекат
- в)** аорист

Заокружи слово испред тачног одговора. ◀◀◀

➡ Који глаголски облик представљају облици ВОЛЕО, ВОЛЕЛА, БИО, ЖЕЛЕО, ЛЕТЕО, НАШАО, ИМАЛА и ДОВОДИЛИ?

_____ ◀◀◀

Подсети се <<<

О радном глаголском придеву било је речи у петом разреду. То је исти онај облик који користиш при грађењу перфекта и плусквамперфекта. Он се најчешће гради од инфинитивне основе глагола (нпр. *пева~~ти~~* → *пева-*) и наставака за облик *-о, -ла, -ло, -ли, -ле, -ла*.

Грађење потенцијала

Потенцијал се гради од аориста помоћног глагола БИТИ и радног глаголског придева.

АОРИСТ ПОМОЋНОГ ГЛАГОЛА БИТИ	РАДНИ ГЛАГОЛСКИ ПРИДЕВ	ПОТЕНЦИЈАЛ
Једнина	Граматички род	Глаголски облик
1. (ја) бих	певао (<i>мушки род</i>)	1. (ја) бих певао
1. (ја) бих	певала (<i>женски род</i>)	1. (ја) бих певала
2. (ти) би	певао	2. (ти) би певао
2. (ти) би	певала	2. (ти) би певала
3. (он) би	певао	3. (он) би певао
3. (она) би	певала	3. (она) би певала
3. (оно) би	певало (<i>средњи род</i>)	3. (оно) би певало
Множина	Граматички род	Глаголски облик
1. (ми) бисмо	певали (<i>мушки род</i>)	1. (ми) бисмо певали
1. (ми) бисмо	певале (<i>женски род</i>)	1. (ми) бисмо певале
2. (ви) бисте	певали	2. (ви) бисте певали
2. (ви) бисте	певале	2. (ви) бисте певале
3. (они) би	певали	3. (они) би певали
3. (оне) би	певале	3. (оне) би певале
3. (она) би	певала (<i>средњи род</i>)	3. (она) би певала

Запажаш да је потенцијал лични глаголски облик. Такође, он је и сложен глаголски облик, јер се састоји од једног помоћног и једног пунозначног глагола.

Језичке зачкољице!

Потенцијал се гради од аориста помоћног глагола *би~~ти~~* и радног глаголског придева глагола. Међутим, у 3. лицу множине се уместо облика *бише* употребљава облик *би*.

они <i>бише</i> дошли	они <i>би</i> дошли

➡ Напиши други део реченице користећи потенцијал.

- а) Кад бих имао/имала кућног љубимца, _____.
- б) Кад бих упознао/упознала свог омиљеног глумца, _____.
- в) Ако бих добио/добила Нобелову награду, _____.
- г) Ако бих имао/имала времеплов, _____.

Напиши облике потенцијала следећих глагола.

	Лице	Једнина	Множина
а) спавати	1.		
	2.		
	3.		

	Лице	Једнина	Множина
б) рећи	1.		
	2.		
	3.		

	Лице	Једнина	Множина
в) бити	1.		
	2.		
	3.		

Провери знање

1. Допуни реченице облицима потенцијала глагола датих у загради.

- а) Када _____ да бирамо, _____ у Београду.
(МОЋИ, 1. л. мн. мушког рода) (ЖИВЕТИ, 1. л. мн. мушког рода)
- б) Када _____ много новца, шта _____?
(ЗАРАДИТИ, 2. л. мн. мушког рода) (КУПИТИ, 2. л. мн. мушког рода)
- в) Ако _____ у Кину, _____ авионом.
(ПУТОВАТИ, 3. л. мн. женског рода) (ИЋИ, 3. л. мн. женског рода)
- г) Ако _____ мачку, _____ Мара.
(ИМАТИ, 1. л. јд. женског рода) (ЗВАТИ СЕ, 3. л. јд. женског рода)

2. Напиши облике потенцијала глагола ОДМАРАТИ СЕ.

Лице	Једнина	Множина
1.		
2.		
3.		

3. Ако је тврдња тачна, заокружи слово **T**, а уколико је нетачна, заокружи **H**.

- Потенцијал је лични глаголски облик. T H
- Потенцијал је прост глаголски облик. T H
- Друго лице множине потенцијала глагола *наћи* гласи *ви би нашли*. T H
- Прво лице множине потенцијала глагола *шалићи се* гласи *(ми) бисмо се шалили*. T H

Футур други

- ◀ футур други ◀ глаголски начин ◀ глаголско време ◀ лични глаголски облик
◀ сложен глаголски облик

Подсети се ◀◀◀

Сигурно се сећаш да је у петом разреду говорено о футуру првом као глаголском облику који означава радњу која ће се десити у будућности, но ове године ћеш научити нови глаголски облик, којим се, такође, означава будућа радња. Како би ти било лакше да направиш разлику између ова два глаголска облика, најпре се, решавајући задатке који следе, подсети начина на који се гради футур први.

1. У следећим реченицама подвучи предикате којима се обележава будућа радња.

- а) До сутра ћу научити лекцију из историје која је потребна.
б) Мислим да ћу стићи на време.
в) Цео разред учествоваће и певаће на концерту.

2. Заокружи слово **Т** ако је тврдња тачна, а слово **Н** ако је нетачна.

- Футур први је глаголски облик којим се означава будућа радња.   **Т**   **Н**
Футур први је прост глаголски облик.   **Т**   **Н**
Футур први је сложен глаголски облик.   **Т**   **Н**

3. Попуни табелу одговарајућим облицима глагола ПЕВАТИ у футуру првом.

ФУТУР ПРВИ		
Лице	Једнина	Множина
1.		
2.		
3.		

➡ Обрати пажњу на истакнуте глаголске облике у следећим реченицама.

Ана: Вуче, шта ће се променити у твом животу када **будеш био** пунолетан?

Вук: Када **будем напунио** осамнаест година, неће се много ствари променити.

Свакако, знам да ћу, када **будем прослављао** своје пунолетство, направити журку за цело друштво. А какви су твоји планови?

Ана: Када **будем ушла** у свет одраслих, уписаћу факултет. Такође, ако **будем живела** самостално, поштоваћу више своје време и новац.

Вук: Чим **будем сам плаћао** рачуне за стан, гасићу светло када из њега излазим. Сада то често забораваљам да урадим, па ме родитељи опомињу.

- Пажљиво прочитај дијалог који воде Вук и Ана и обрати пажњу на то какву радњу означавају истакнути глаголски облици. У питању је:

- а) садашња радња; б) будућа радња; в) неостварена радња;
г) прошла радња; д) остварена радња.

Заокружи слова испред тачних одговора.

- Који глаголски облик представљају облици (НЕ)ЋЕ СЕ ПРОМЕНИТИ, ПРАВИЋУ, УПИСАЋУ, ПОШТОВАЋУ, ГАСИЋУ?

Глаголски облик за означавање радње која ће се, можда, извршити у будућности, пре или после неке друге будуће радње означене футуром првим, или истовремено са њом, назива се футур други.

Уочаваш да се футуром другим не означава увек време вршења радње (прошлост, садашњост, будућност), већ нека радња која ће се, можда, извршити у будућности. Такав је футур други у реченици: *Ако будем живела самостјално, њошћоваћу више своје време и свој новац.* Зато овај глаголски облик спада у глаголске начине.

С друге стране, футур други се може понашати и као глаголско време, када означава радњу која ће сигурно бити реализована у будућности пре неке друге будуће радње, као у примеру: *Када будем славио њунолейсћиво, најравићу журку за цело друшћиво.*

☛ Који глаголски облик препознајеш у облицима БУДЕМ и БУДЕШ?

а) императив   б) презент   в) аорист

Заокружи слово испред тачног одговора. <<<

☛ Који глаголски облик представљају облици БИО, НАПУНИО, ПРОСЛАВЉАО, УШЛА, ЖИВЕЛА И ПЛАЋАО?

Грађење футура другог

Футур други се гради од презента помоћног глагола БИТИ и радног глаголског придева.

ПРЕЗЕНТ ПОМОЋНОГ ГЛАГОЛА БИТИ	РАДНИ ГЛАГОЛСКИ ПРИДЕВ	ФУТУР ДРУГИ
Једнина	Граматички род	Глаголски облик
1. (ја) будем	певао (<i>мушки род</i>)	1. (ја) будем певао
1. (ја) будем	певала (<i>женски род</i>)	1. (ја) будем певала
2. (ти) будеш	певао	2. (ти) будеш певао
2. (ти) будеш	певала	2. (ти) будеш певала
3. (он) буде	певао	3. (он) буде певао
3. (она) буде	певала	3. (она) буде певала
3. (оно) буде	певало (<i>средњи род</i>)	3. (оно) буде певало
Множина	Граматички род	Глаголски облик
1. (ми) будемо	певали (<i>мушки род</i>)	1. (ми) будемо певали
1. (ми) будемо	певале (<i>женски род</i>)	1. (ми) будемо певале
2. (ви) будете	певали	2. (ви) будете певали
2. (ви) будете	певале	2. (ви) будете певале
3. (они) буду	певали	3. (они) буду певали
3. (оне) буду	певале	3. (оне) буду певале
3. (она) буду	певала (<i>средњи род</i>)	3. (она) буду певала

Запажаш да је футур други лични глаголски облик. Такође, он је и сложен глаголски облик, јер се састоји од једног помоћног и једног пунозначног глагола.

Напиши облике футура другог следећих глагола.

	Лице	Једнина	Множина
а) путовати	1.		
	2.		
	3.		

	Лице	Једнина	Множина
б) стићи	1.		
	2.		
	3.		

	Лице	Једнина	Множина
в) бити	1.		
	2.		
	3.		

Напиши други део реченице користећи футур други.

а) Свратићу код тебе _____.

б) Преписаћу шта сте радили у школи _____.

в) Имаћете довољно времена за одмор _____.

г) Родитељи су обећали да ће ми купити нов телефон _____.

Подвуци глаголе у футуру другом у следећим реченицама и одреди лице, род и број.

а) Чим будем дошла кући, спремићу ручак.

лице: _____ род: _____ број: _____

б) Буду ли заборавили на мој рођендан, неће добити позивницу.

лице: _____ род: _____ број: _____

Из следећих реченица издвој облике футура другог и одреди лице, род и број издвојених глагола.

а) Кренућемо на екскурзију чим буде свануло.

глаголски облик: _____ лице: _____

род: _____ број: _____

б) Пре него што будеш предао тест, провери да ли си урадио све задатке.

глаголски облик: _____ лице: _____

род: _____ број: _____

Знам више

Футур други се најчешће употребљава у зависним реченицама: условним (*Ако будем ојџишао на сјавање рано, сујџра нећу биџи уморан*), временским (*Када будем ѿологио возачки исџиџ, возићу ѿажљиво*) и односним (*Гледаћемо филм који нам он буде ѿрејоручио*), о чему ћеш више читати у поглављу о зависним реченицама на странама 114–139.

Као што можеш уочити у другој реченици (*Када будем ѿологио возачки исџиџ, возићу ѿажљиво*), футуром другим је могуће изразити и временско значење, јер се њиме може означити радња која ће се догодити у будућности пре неке друге будуће радње. Тада се футур други јавља у зависним временским реченицама, стога га неки аутори посматрају и као глаголско време и као глаголски начин, у зависности од тога у ком се типу зависних реченица јавља. Много више о овоме сазнаћеш у средњој школи, а ти га засад посматрај као глаголски начин.

Провери знање

1. Допиши у следећим реченицама одговарајуће облике футура другог (од глагола који су дати у заградама).

- а) Шта је било са Малим Принцем, видећеш тек кад _____ (прочитати) роман.
- б) Све што _____ (добити) за рођендан, поделићу са својим братом.
- в) Тек ће они бити изненађени када _____ (чути) праву истину.
- г) Ако _____ (наћи) добру понуду на интернету, пошаљи ми поруку.

2. Осмисли наставак реченица користећи облике футура другог.

- а) Проводићу мање времена са друштвом _____
_____.
- б) Сваког викенда ћу организовати журке у свом стану _____
_____.
- в) Потрудићу се да направим прави избор _____
_____.
- г) Сачекаћу те испред школе _____.

3. Ако је тврдња тачна, заокружи слово **T**, а уколико је нетачна, заокружи **H**.

- Футур други је нелични глаголски облик. T H
- Футур други је сложен глаголски облик. T H
- Друго лице множине футура другог мушког рода глагола лећи гласи (*ви*) *будеџе леџи*. T H
- Футур други означава остварену/реализовану радњу. T H

Нелични глаголски облици

Глаголски прилог садашњи

◀ глаголски прилог садашњи ◀ нелични глаголски облик ◀ прост глаголски облик

➤ Прочитај разговор Вука и Ане и обрати пажњу на истакнути глаголски облик.

Вук: Ана, да ли је могуће деловати самоуверено **служећи се** само говором тела?

Ана: Наравно, Вуче. Такав утисак ћеш оставити **ходајући** подигнуте главе и **држећи** своја рамена раширена.

Вук: А како би требало да се понашамо док разговарамо са особом којој желимо да се допаднемо?

Ана: Постоји једна ствар која је од пресудног значаја када желимо да се допаднемо некоме, а то је да причамо **посматрајући** ту особу право у очи.

Вук: То би значило да **гледајући** саговорника у очи, поручујемо му да имамо разумевања за њега и да га ценимо, зар не?

Ана: Управо тако!

- Када се одвија радња означена глаголом ОСТАВИТИ у односу на радњу означену облицима ХОДАЈУЋИ и ДРЖЕЋИ?

а) пре ње   **б)** после ње   **в)** истовремено с њом

Заокружи слово испред тачног одговора.

- Како гласи инфинитив глагола ПОСМАТРАЈУЋИ и ГЛЕДАЈУЋИ?

_____

- Какви су према глаголском виду сви глаголи означени у дијалогу?

а) свршени   **б)** несвршени

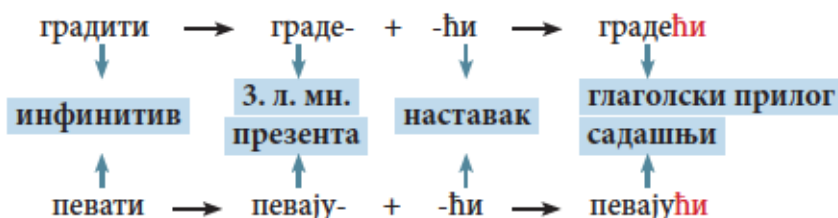
Заокружи слово испред тачног одговора.

- Можеш ли на основу облика СЛУЖЕЋИ СЕ закључити које лице врши радњу? Образложи свој одговор. ◀◀◀

Глаголски облик који означава радњу која се дешава истовремено са радњом исказаном глаголом у предикату назива се глаголски прилог садашњи.

Глаголски прилог садашњи је неличан и прост глаголски облик, који у реченици не може бити предикат. Гради се од глагола несвршеног вида, тако што се на 3. лице множине презента дода наставка -ЋИ.

У следећој табели можеш уочити коју службу глаголски прилог садашњи обично врши у реченици, а више о овоме читаћеш и у поглављу о синтагмама на странама 79–81.

**ПРИЛОШКА ОДРЕДБА
ЗА ВРЕМЕ**

- КАДА?

Шетајући улицом, срела је Вука.

**ПРИЛОШКА ОДРЕДБА
ЗА УЗРОК**

- ЗАШТО? ЗБОГ ЧЕГА?

Плашећи се да ће закаснити, Ана је кренула у школу аутобусом.

**ПРИЛОШКА ОДРЕДБА
ЗА НАЧИН**

- КАКО?

Вук јој је помагао доносећи јој лекове сваког дана.

➔ Препиши следеће реченице користећи глаголски прилог садашњи као у наведеном примеру.

Ако пратите ове савете, постићи ћете боље резултате. —> Пратећи ове савете, постићи ћете боље резултате.

а) Док слушамо другу особу, сазнајемо много о њој.

б) Научила је много о људима, јер се бавила психологијом.

в) Оставићемо добар утисак ако гледамо саговорника у очи.

г) Лако је научила шпански тако што је слушала музику на шпанском језику.

Језичке зачкољице!

Глаголски прилог садашњи се гради када на 3. л. мн. презента додамо наставак -ЋИ. Међутим, често се може чути погрешан облик. Више о овоме можеш прочитати и у лекцији *Правовисна решења у вези са писањем глаголских облика* на странама 156–162.

	
давајући	дајући
преписивајући	преписујући
познавајући	познајући
плакајући	плачући

➤ Напиши глаголски прилог садашњи од следећих глагола:

продавати _____; скакати _____;

желети _____; мислити _____;

организовати _____; ићи _____.

➤ Подвучи глаголски прилог садашњи у следећој реченици, а затим одреди његову функцију (службу):

Путујући по свету, упознала је много различитих култура.

функција (служба): _____

Знам више

Глаголски прилог садашњи помоћног глагола *бићи* гласи **будући**.
Глаголски прилог садашњи помоћног глагола *хћеи* гласи **хотећи**.

Обрати пажњу!

Речца НЕ пише се одвојено уз глаголски прилог садашњи.

	
незнајући	не знајући
недајући	не дајући
несмејући	не смејући

Провери знање

1. У следећим реченицама подвучи глаголски прилог садашњи.

- а) Урадио је то не размишљајући о последицама.
- б) Смршао је 15 килограма вежбајући три пута недељно.
- в) Водећи рачуна о исхрани, живећемо дуже.

2. Допуни реченице обликом глаголског прилога садашњег глагола датог у загради.

- а) _____ роман, размишљала је много о људима и њиховим карактерима.
(писати)
- б) Оставила је добар утисак _____.
(осмехивати се)

3. Ако је тврдња тачна, заокружи слово Т, а уколико је нетачна, заокружи Н.

Глаголски прилог садашњи је сложени глаголски облик. Т Н

Глаголски прилог садашњи се најчешће гради од глагола несвршеног вида. Т Н

Глаголски прилог садашњи у реченици може вршити службу прилошке одредбе. Т Н

Глаголски прилог прошли

◀ глаголски прилог прошли   ◀ нелични глаголски облик   ◀ прост глаголски облик

👉 Обрати пажњу на означени глаголски облик у следећим реченицама.

Ана: Вуче, како је протекла јучерашња утакмица?

Вук: И више него добро! **Победивши** VII/2 са 3 : 2, пласирали смо се на градско такмичење!

Ана: Честитам ти од срца! А како је реаговао противнички тим након оваквог резултата?

Вук: **Не постигавши** ниједан гол, изашли су разочарани са терена.

- Прочитај тврдњу и подвучи тачан одговор:

Глаголским обликом **ПОБЕДИВШИ** означава се радња која се у односу на радњу означену перфектом **ПЛАСИРАЛИ СМО СЕ** догађа истовремено с њом / пре ње / после ње.

- Како гласи инфинитив глагола **ПОБЕДИВШИ** и **ПОСТИГАВШИ**?

_____

- Какви су према глаголском виду ови глаголи?

а) свршени   **б)** несвршени

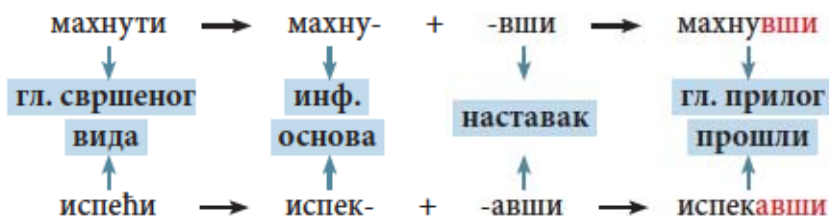
Заокружи слово испред тачног одговора.

- Да ли се обликом глагола **ПОБЕДИВШИ** и **ПОСТИГАВШИ** исказују информације о лицу, роду и броју? Образложи свој одговор. ◀◀

Глаголски облик који означава радњу која се врши пре радње означене глаголом у предикату назива се глаголски прилог прошли.

Глаголски прилог прошли је неличан и прост глаголски облик, који због тога не може бити предикат. Најчешће се гради од глагола свршеног вида, тако што се на инфинитивну основу дода наставак -ВШИ, уколико се инфинитивна основа завршава самогласником, тј. наставком -АВШИ уколико се инфинитивна основа завршава сугласником.

Знам више

Некада су се у српском језику користили и облици глаголског прилога прошлог са наставцима -в, односно -ав, без завршног -ши (*рекав, урадив*). Данас су међутим, овакви облици јако ретки у употреби и осећају се као застарели, али среташ их у књижевним делима.

У следећој табели можеш запазити коју службу (функцију) глаголски прилог прошли обично врши у реченици, а више о овоме читаћеш и у поглављу о синтагмама на странама 79–81.

ПРИЛОШКА ОДРЕДБА ЗА ВРЕМЕ	<ul style="list-style-type: none"> • КАДА? <p><u>Видевши Вука</u>, потрчала је ка њему.</p>
ПРИЛОШКА ОДРЕДБА ЗА УЗРОК	<ul style="list-style-type: none"> • ЗАШТО? ЗБОГ ЧЕГА? <p><u>Разболевши се</u>, Ана није дошла у школу.</p>
ПРИЛОШКА ОДРЕДБА ЗА НАЧИН	<ul style="list-style-type: none"> • КАКО? <p>Прошла је поред Вука <u>не погледавши га</u>.</p>

➡ По узору на дати пример, препиши следеће реченице користећи глаголски прилог прошли.

Након што је победио Роџера Федерера, Новак Ђоковић се пласирао у финале.

→ Победивши Роџера Федерера, Новак Ђоковић се пласирао у финале.

а) Проглашен је за најбољег играча, тако што је постигао највише голова.

_____

б) Пошто је скочио најдаље, отишао је кући с медаљом.

_____

в) Након што су освојили Дејвис куп, уписали су се на листу највећих светских тениских нација.

_____

г) Након што су дошли до изједначења у четвртом сету, играли су и одлучујући пети сет.

_____

Знам више

Глаголски прилог прошли помоћног глагола *биџи* гласи **бивши**.

Глаголски прилог прошли помоћног глагола *хџеџи* гласи **хтевши** (ређе **хотевши**).

➡ Напиши глаголски прилог прошли од следећих глагола:

наћи _____; стећи _____;

рећи _____; помислити _____;

направити _____; постигнути _____.

➡ Подвучи глаголски прилог прошли у следећој реченици, а затим одреди његову функцију (службу):

Вративши се кући, одмах је заспао.

функција (служба): _____

Провери знање

- У следећим реченицама подвуци глаголски прилог прошли.
  - Стигавши на посао, одмах је почео да ради.
  - Почео је да трчи опазивши да му се приближава пас.
  - Отишла је од мене не окренувши се ни да се поздрави.
- Допуни реченице обликом глаголског прилога прошлог глагола датог у заграда.
  - _____ у учионицу, наставник је одмах почео да испитује.
(ући)
  - _____ ништа пред собом од магле, одлучио је да заустави ауто.
(не видети)
  - _____ да заспи, решио је да одгледа још једну епизоду своје омиљене серије.
(не моћи)
- Ако је тврдња тачна, заокружи слово **Т**, а уколико је нетачна, заокружи **Н**.

Глаголски прилог прошли је лични глаголски облик.	Т	Н
Глаголски прилог прошли се најчешће гради од глагола свршеног вида.	Т	Н
Глаголски прилог прошли у реченици врши службу предиката.	Т	Н
Глаголски прилог прошли се гради од презентске основе.	Т	Н

Трпни глаголски придев

◀ трпни глаголски придев ◀ нелични глаголски облик ◀ прост глаголски облик

👉 У новом дијалогу Ане и Вука упознаћеш се са новим глаголским обликом, који је истакнут. Обрати пажњу на њега.

Ана: Вуче, да ли си чуо да је **отворен** нови биоскоп у нашем граду?

Вук: Наравно да јесам. Био сам и на премијери новог филма свог омиљеног глумца. Филм је први пут **приказан** прошлог викенда.

Ана: Да ли су премијери присуствовали глумци?

Вук: Јесу. Сви глумци су **награђени** громогласним аплаузом. Желиш ли да идемо у биоскоп ове суботе?

Ана: Зашто да не. Репертоар за ову недељу је **постављен** на интернет. Погледаћу шта се даје.

- На линији напиши како гласи инфинитив глагола означених у дијалогу између Вука и Ане.

- Какви су ови глаголи према глаголском роду?
а) повратни   б) прелазни   в) непрелазни

Заокружи слово испред тачног одговора. <<<

Глаголски облици ОТВОРЕН, ПРИКАЗАН, НАГРАЂЕНИ и ПОСТАВЉЕН називају се трпним глаголским придевима.

Упореди реченице:

Филм је приказан.

мушки род

Филмови су приказани.

мушки род

Серија је приказана.

женски род

Серије су приказане.

женски род

- Које граматичке категорије разликује овај глаголски облик?

- род   • број   • лице   • вид

Заокружи тачне одговоре. <<<

У реченици *Филм је приказан* именица ФИЛМ употребљена је у функцији (служби):

- а) субјекта; б) предиката; в) правог објекта.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- Да ли знамо ко врши радњу у претходној реченици, а ко трпи радњу? Образложи одговор. <<<

Знам више

Субјекат обично означава онога ко врши радњу или онога ко је носилац неког стања. Међутим, у претходним реченицама на месту субјекта нашао се трпилац радње. Такво стање у граматици се назива **пасив**. Дакле, трпни глаголски придев у српском језику користи се за исказивање пасива. Појам пасива ти је већ познат из енглеског језика. Пробај да реченице из претходног задатка преведеш на енглески језик и много тога ће ти бити јасније. Свакако, о свему овоме у српском језику више ћеш учити у средњој школи.

Глаголски облик који означава да је на некоме или нечему извршена радња, тј. да неко или нешто трпи радњу назива се **трпни глаголски придев**.

ТРПНИ

– означава да субјекат трпи радњу

ГЛАГОЛСКИ

– добијен је од глагола

ПРИДЕВ

– има облике за родове, као и придев

Грађење трпног глаголског придева

Трпни придев се гради када се на инфинитивну или презентску основу додају следећи наставци:

-н, -на, -но,
-ни, -не, -на

• нацртати – нацрта**Н**, нацрта**НА**, нацрта**НО**,
нацрта**НИ**, нацрта**НЕ**, нацрта**НА**

-ен, -ена, -ено,
-ени, -ене, -ена

• плести – плет**ЕН**, плет**ЕНА**, плет**ЕНО**,
плет**ЕНИ**, плет**ЕНЕ**, плет**ЕНА**

-т, -та, -то,
-ти, -те, -та

• покренути – покрену**Т**, покрену**ТА**, покрену**ТО**,
покрену**ТИ**, покрену**ТЕ**, покрену**ТА**

Наставак -Н имају глаголи који се у инфинитиву завршавају на -АТИ (*ошйеваџи* – *ошйеван*). Наставак -ЕН најчешће имају глаголи који се у инфинитиву завршавају на -ЋИ или -СТИ (*йронаџи* – *йронаџен*, *исйресџи* – *исйресен*). Наставак -Т најчешће имају глаголи који се у инфинитиву завршавају на -НУТИ (*забринуџи* – *забринуџ*).

➡ По узору на први пример, препиши следеће реченице користећи трпни глаголски придев. Режисер је сместио радњу филма у будућност. —> Радња филма смештена је у будућност.

а) Жири је изабрао најбољег глумца. _____

б) Снимили су филм на тајној локацији. _____

в) Завршили су снимање филма у јуну. _____

г) Продали су костим на аукцији. _____ <<<

➡ Напиши облике трпног глаголског придева следећих глагола наведених у табели.

ВРАТИТИ	Род	Једнина	Множина
	мушки		
	женски		
	средњи		
КУПИТИ	Род	Једнина	Множина
	мушки		
	женски		
	средњи		

<<<

Језичке зачкољице!

- Трпни придев неких глагола понекад се употребљава у погрешном облику, са извршеним јотовањем тамо где га по правилу нема. Код глагола чија се презентска основа завршава на -Е нема јотовања.

Глагол	✓	✗
довеземо	довезен	довежен
извеземо	извезен	извежен
унесемо	унесен	унешен
донесемо	донесен	донешен

- Међутим, ако се презентска основа завршава на -И, јотовање се врши.

Глагол	✓
довозимо	довожен
превозимо	превожен
преносимо	преношен
уносимо	уношен

- ➡ У одломку из путописа „Крф, плава гробница” Милоша Црњанског, који се налази у твојој Читанци на странама 34–35, подвуци све облике трпног глаголског придева. ◀◀

Провери знање

- У следећим реченицама подвуци трпни глаголски придев.
  - Књига је објављена прошле године.
  - Прозори су сломљени у олуји.
  - Јелка је окићена пред Нову годину.
  - Рођенданске свећице су упаљене на торти.
- Препиши следеће реченице користећи трпни глаголски придев као у примеру.
 Основали смо читалачки клуб. —> Читалачки клуб је основан.
 Разредна је похвалила најбоље ученике. _____
 Изгубили су пртљаг на аеродрому. _____
 У дворишту смо посадили јеле и брезе. _____
 Рециклирали су стари папир. _____
- Напиши следеће глаголе у мушком роду јединине трпног глаголског придева.
 урадити _____ угасити _____
 прекинути _____ преврнути _____
 пребацити _____ срушити _____
- Изабери правилан облик.
 Торба је донешена/донесена.   Сендвич је загрижен/загризен.

Обнови и понови

Глаголски облици

ВРЕМЕНА

ПРЕЗЕНТ

презентска основа + -м, -ш, -ѓ, -мо, -ѝе, -у/-ју/-е

читам

АОРИСТ

инфинитивна основа + -х/-ох -ѓ/-е, -ѓ/-е,
-смо/-осмо, -сиѝе/-осиѝе, -ше/-оше

прочитах
дођох

ПЕРФЕКАТ

енклитички облик презента глагола јесам + радни глаголски придев

сам читао

ИМПЕРФЕКАТ

инфинитивна или презентска основа + -ах/-јах/-ијах, -аше/-јаше/
-ијаше, -аше/-јаше/-ијаше,
-асмо/-јасмо/-ијасмо, -асиѝе/
-јасиѝе/-ијасиѝе, -аху/-јаху/-ијаху

читах
грађах
плетијах

ПЛУСКВАМПЕРФЕКАТ

перфекат или имперфекат глагола биѝи + радни глаголски придев

био сам /
бе(ја)х читао

ФУТУР ПРВИ

енклитички облик презента глагола хѝеѝи + инфинитив

ћу читати (читаћу)
ћу доћи (доћи ћу)

ЛИЧНИ

ИМПЕРАТИВ

презентска основа од 3. лица множине презента + /, -ј/-и, /, -јмо/-имо,
-јте/-ите, /

читај
уради

НАЧИНИ

ПОТЕНЦИЈАЛ

аорист помоћног глагола биѝи + радни глаголски придев

бих читао

ФУТУР ДРУГИ

презент глагола биѝи + радни глаголски придев

будем читао

НЕЛИЧНИ

ИНФИНИТИВ

инфинитивна основа + -ти/-сти/-ћи

читати
јести
доћи

ГЛАГОЛСКИ ПРИЛОГ ПРОШЛИ

инфинитивна основа + -в(ши) / -ав(ши)

читавши

ГЛАГОЛСКИ ПРИЛОГ САДАШЊИ

3. лице множине презента + -ћи

читајући

РАДНИ ГЛАГОЛСКИ ПРИЛОГ

инфинитивна основа + -о, -ла, -ло, -ли, -ле, -ла

читао

ТРПНИ ГЛАГОЛСКИ ПРИЛОГ

презентска или инфинитивна основа + -(е)н/-ѝ, -(е)на/-ѝа, -(е)но/-ѝо, -(е)ни/-ѝи, -(е)не/-ѝе, -(е)на/-ѝа

читан
продат

Провери шта знаш 2

1. Напиши облике трпног глаголског придева датих глагола.

ТРЕСТИ _____ НОСИТИ _____ МЛЕТИ _____

2. Линијама повежи глаголске облике са њиховим називима.

СПРЕМЉЕН ○	○ ГЛАГОЛСКИ ПРИЛОГ САДАШЊИ
СПРЕМАЈУЋИ ○	○ ТРПНИ ГЛАГОЛСКИ ПРИДЕВ
СПРЕМИВШИ ○	○ ИМПЕРАТИВ
СПРЕМИ ○	○ ФУТУР II
СПРЕМИО БИХ ○	○ ГЛАГОЛСКИ ПРИЛОГ ПРОШЛИ
БУДЕМ СПРЕМИО ○	○ ПОТЕНЦИЈАЛ

3. Допуни следеће реченице облицима императива глагола који су дати у загради.

- а) Марко, _____ (издвојити) неличне глаголске облике из овог текста!
- б) Децо, _____ (обојити) своје цртеже!
- в) Молим те, _____ (додати) ми тањир!

4. Заокружи слово испред глагола БИТИ у облику глаголског прилога садашњег.

- а) буди   б) будући   в) бивши   г) бићу

5. Подвуци глаголски облик који не припада датом низу и објасни по чему се он разликује од осталих.

певајући   отпевавши   певај   отпевана

6. Прочитај реченице и напиши називе подвучених глаголских облика.

- а) Купио бих нов кревет. _____
- б) Спавајте најмање осам сати. _____
- в) Стигавши на време, успео је да уђе у воз. _____
- г) Шетајући улицама Мадрида, упознао је град. _____
- а) Када се будем запослио, купићу поклон својим родитељима. _____

7. У следећем низу подвуци називе простих глаголских облика:

императив, потенцијал, футур други, глаголски прилог прошли, глаголски прилог садашњи, трпни глаголски придев.

8. Напиши облике потенцијала за сва лица једине и множине глагола МОЋИ.

Лице	Једнина	Множина
1.		
2.		
3.		

1

1

1

1

1

1

1

1

9. За сваки подвучени глагол у следећем тексту одреди глаголски облик, лице, број и род (уколико глаголски облик разликује род; уколико глаголски облик не разликује род, стави /):

Размишљајући о томе шта би данас спремала за ручак, Марија је заспала. Из сна ју је пренула њена ћерка рекавши: „Мама, буди се! Када будеш ушла у кухињу, изненадићеш се.”

Глагол	Глаголски облик	Лице	Број	Род
размишљајући				
би спремала				
рекавши				
буди се				
будеш ушла				

10. Напиши:

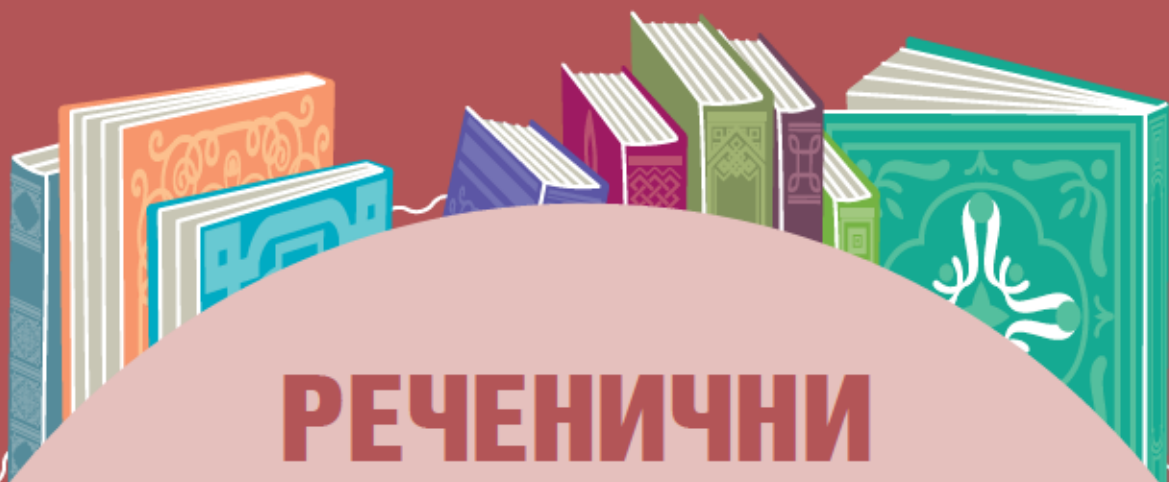
- а) 2. л. мн. футаура II мушког рода глагола ВОЛЕТИ: _____;
- б) 1. л. мн. потенцијала женског рода глагола ЛЕТОВАТИ: _____;
- в) 2. л. јд. императива глагола ЧИСТИТИ: _____;
- г) глаголски прилог садашњи глагола СЕДЕТИ: _____;
- д) глаголски прилог прошли глагола ИСПЕЋИ: _____;
- е) трпни глаголски придев мушког рода јд. глагола ИЗГРИСТИ:

_____.

Тест бодујеш као да си на малој матури. Један задатак носи један бод. Зато је важна тачност и прецизност у давању одговора. Решења теста налазе се на крају уџбеника.

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добар 3	врлодобар 4	одличан 5
	1–2	3–4	5–6	7–8	9–10

РЕЧЕНИЧНИ ЧЛАНОВИ И СЛУЖБА РЕЧИ У РЕЧЕНИЦИ

Ана, сигурно знаш
да су предикат и
субјекат главни
реченични чланови!

Знам, Вуче, али
не заборави да
службу речи у
реченици врше
и неки зависни
чланови.

Реченични чланови и служба речи у реченици

Подсети се <<<

Сигурно се сећаш да је у петом разреду било речи о реченичним члановима, те већ добро знаш да се они деле на главне и зависне. Кроз објашњења и задатке који следе најпре ћеш се подсетити познатог градива из ранијих разреда, а затим ћеш у наредним лекцијама научити још понешто о субјекту и предикату – о врстама ових реченичних чланова и њиховом значењу у реченици.

1. Подвучи субјекат у следећим реченицама водећи рачуна о томе да ли је исказан једном речју или скупом речи.
  - а) Ова књига је оставила снажан утисак на мене.
  - б) Изненађен Аниним коментаром, Вук је ућутао.
  - в) Нико није желео да се расправља са возачем аутобуса.
  - г) Јуче су у нашу школу дошле две нове ученице.
2. На основу свог досадашњег знања о субјекту и примера из претходног задатка, заокружи слова испред тачних тврдњи о овом реченичном члану.
  - а) Субјекат може бити изражен именицом или скупом речи од којих је главна реч именица.
  - б) Субјекат може бити изражен придевском заменицом.
  - в) Субјекат може бити изражен именичком заменицом.
  - г) Реч или скуп речи које врше службу субјекта стоје у номинативу.
  - а) Реч или скуп речи које врше службу субјекта могу стајати у дативу и генитиву са предлогом.
3. Подвучи предикате у Анином и Вуковом дијалогу и на линији поред сваке реченице напиши Г ако је у њој употребљен глаголски, односно И ако је употребљен именски предикат. Затим реши задатке који следе и подсети се шта знаш о врстама предиката.

Ана: Баш сам се уморила од вежбања задатака за контролни! _____

Вук: И ја сам уморан. _____ Окрепићу се крофнама и чоколадним млеком.

Ана: Вуче, једеш превише слаткиша. _____ Таква исхрана није здрава. _____

Вук: Па, добро, засладићу се воћем. _____ Банана је моја омиљена воћка. _____

- а)** Која врста речи врши службу глаголског предиката? _____
- б)** Препиши једну реченицу из Аниног и Вуковог дијалога у коме је у служби именског дела предиката придев и једну у којој именски део предиката чини скуп речи.

_____ (придев у именском предикату)

_____ (скуп речи са именицом у именском предикату)

- 4.** Одреди падеж и прецизну службу подвучених реченичних чланова у кратком одломку из Аниног дневника:

Куйила сам цвеће мами за рођендан. Кад је дошла с јосла, йравиле смо йорйу, али није исйала баш йо мом укусу. Рекла сам да йреба догайи чоколада. Најважније је, ийак, да се йорйа свидела йосйима.

Реченични члан	Падеж	Служба
цвеће		
мами		
торту		
чоколаде		
гостима		

- Као што знаш, објекат је реченични члан који означава трпиоца радње, односно казује на коме или чему се врши радња исказана предикатом. Подсети се научног градива о врстама објекта, тако што ћеш исправно допунити следеће тврдње.
  - а)** Прави објекат је допуна _____ (прелазним/непрелазним/повратним) глаголима.
  - б)** Именска реч или група речи у служби правог објекта увек је у облику _____ или _____.
  - в)** У одломку из Аниног дневника једини пример за прави објекат у облику деоног генитива је реч _____.
  - г)** Неправи објекат у реченици се јавља као допуна _____ глаголима, што значи да може бити у свим _____, осим акузатива без предлога и деоног генитива.

5. У следећим реченицама подвучи и одреди врсту прилошких одредби.
- а) Јуче смо скупљали добровољни прилог и слаткише за децу без родитеља.

_____

б) Малишани су нас радосно дочекали. _____

в) Пакетиће смо оставили у ходнику дома, па смо се играли са њима.

_____

г) Разредна је била много задовољна. _____

а) Рекла је да је поносна због наше хуманитарне акције. _____

6. а) Допуни следеће реченице, тако да добијеш исправне тврдње које чине мали подсетник о прилошким одредбама.

Прилошке одредбе у реченици ближе одређују глаголску радњу, и то према времену, _____, _____, _____ и _____ вршења радње исказане предикатом. Отуда се добијају као одговор на питања када, _____, _____, _____ и _____.

Прилошке одредбе могу бити исказане _____ (прилогом/предлогом), као непроменљивом врстом речи, али и _____ (именицама/придевима) у зависним падежима.

- б) Обрати још једном пажњу на реченице у 5. задатку и разврстај подвучене прилошке одредбе према томе да ли су исказане прилогом или именицом (именским скупом речи) у зависном падежу.

Прилог у служби прилошке одредбе: _____

Именица (скуп речи са именицом) у служби прилошке одредбе:

_____

7. Одреди падеж и службу подвученог реченичног члана у следећој реченици:

Провели смо летњи распуст у Египту и посетили пирамиде у Гизи, најстарије људске творевине Старог света, а после смо обилазили Каиро и уживали купајући се у Црвеном мору.

падеж: _____ служба: _____

Субјекат

◀ граматички субјекат ◀ логички субјекат

Подсети се ◀◀◀

Субјекат је један од главних реченичних чланова, којим се именује вршилац радње, носилац особине или стања исказаним предикатом. Субјекат може бити именица, именичка заменица или скуп речи.

➔ Подвучи субјекат у следећим реченицама, а затим реши задатке који следе.

- а)** Девојчица је знатижељно гледала кроз прозор.
- б)** У дединој башти расте миришљаво цвеће.
- в)** Свако сноси одговорност за своје поступке.

- У ком падежном облику стоји субјекат у сваком од примера? _____
- Којом врстом речи је исказан субјекат у првој, а којом у трећој реченици?
_____
- Заокружи слово испред реченице у којој службу субјекта врши скуп речи. ◀◀◀

Уколико су именица, именичка заменица или скуп речи у служби субјекта у реченици у номинативу, такав субјекат назива се граматички субјекат.

➔ У реченици *Девојчица је знатижељно гледала кроз прозор*, замени реч у служби субјекта најпре именицом ДЕЧАК, а затим личној заменицом за 1. л. множине. На линијама напиши нове реченице.

_____

_____

- Шта примећујеш? Шта се дешава са предикатом променом лица, рода и броја граматичког субјекта у полазној реченици?

_____

◀◀◀

Обрати пажњу!

Грамматички субјекат слаже се са предикатом у лицу, броју и роду уколико глаголски облик у предикату разликује род.

Након кратког подсећања на граматички субјекат, у оквиру ове лекције проширићеш своје знање о субјекту као једном од главних реченичних чланова.

- Пажљиво прочитај следећи текст, обрати пажњу на истакнуте речи, а затим одговори на питања и реши задатке.

Вуку се ишло у биоскоп. Позвао је Ану да гледају нови филм. **Ани** је те вечери било много хладно. „Страх **ме** је да се не прехладим”, правдала се. „И **моју маму** је јуче гребуцкало у грлу. Сигурно је неки вирус”, закључила је девојчица. Вук је био пун разумевања: „Не брине, Анчи. Биће **нових пројекција** наредних недеља. Филм је тек почео да се приказује.”

- Одреди падежни облик истакнутих речи и скупова речи.

Вуку _____ Ани _____ ме _____

моју маму _____ нових пројекција _____

- Заокружи одговарајућа слова како би започете тврдње биле тачне.

У реченици *Вуку се ишло у биоскоп*. исказано је:

- а)** Вуково расположење и жеља;   **б)** шта је Вук радио.

Из реченица *Ани је хладно.* и *Ану је сћрах.* – сазнајемо нешто о:

- а)** Анином стању и емоцијама;   **б)** Аним активностима.

Када Вук каже: „Биће **нових пројекција** наредних недеља”, он информше Ану:

- а)** о томе да ће ићи у биоскоп да гледа филм;
б) о постојању/непостојању биоскопских пројекција. ◀◀◀

Реченични члан који је истакнут у свим датим реченицама назива се **логички субјекат**.

- Шта можеш да закључиш о облику и значењу истакнутих речи на основу анализираних примера? У којим се падежним облицима јављају речи у служби логичког субјекта? Шта се њима изражава?

Обрати пажњу!

Логички субјекат у реченици може бити у генитиву, дативу или акузативу без предлога. Уколико су именица, именичка заменица или скуп речи у служби логичког субјекта у генитиву, њиме се означава да нечега има или нема (*има времена, нема проблема, неће бити сћрује* и сл.). Уколико су пак реч или скуп речи у служби логичког субјекта у дативу или акузативу без предлога, њиме се означава носилац стања, особине, осећања, расположења (*Ани је хладно, Ану је сћрах, Вуку се иде негде, Вука је срамоша* и сл.).

► Подвуци предикате у датим реченицама из текста, а затим одреди глаголски облик у служби предиката, његово лице, број и род (ако глаголски облик не познаје род, стави знак /).

а) Вуку се ишло у биоскоп.

глаголски облик: _____ лице: _____ број: _____ род: _____

б) Моју маму је гребуцкало у грлу.

глаголски облик: _____ лице: _____ број: _____ род: _____

Обрати пажњу!

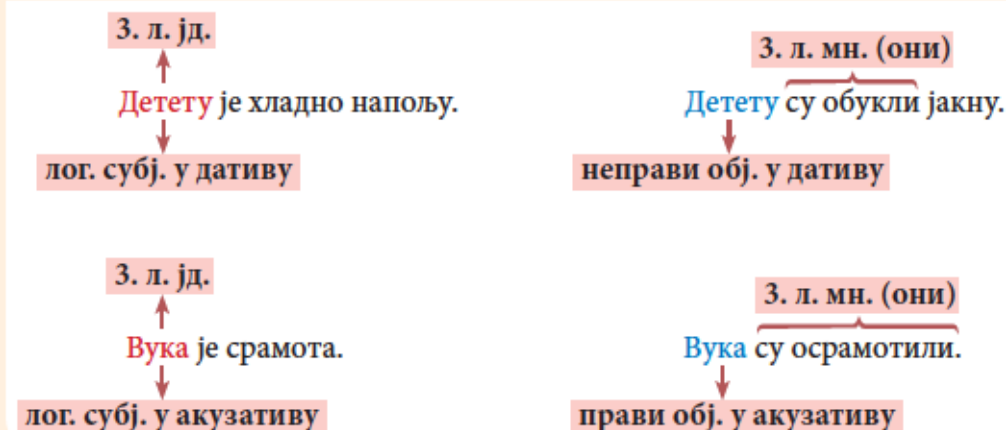
Погледај решења до којих си дошао/-ла и примети разлику између граматичког и логичког субјекта у слагању са реченичним предикатом.

Логички субјекат не слаже се са предикатом у лицу, броју и роду (када глаголски облик у служби предиката разликује род).

Обрати пажњу!

Увек добро размисли када одређујеш службу речи у реченици. Ако пажљиво читаш, лако ћеш уочити разлику између логичког субјекта и неправог, односно правог објекта у дативу или акузативу без предлога.

Знам више

Када у реченици постоји логички субјекат, не може постојати и граматички, и обрнуто. Уколико уочиш именицу, именичку заменицу или скуп речи у номинативу које имају значење вршиоца радње, знај да у реченици не постоји логички субјекат, већ објекат. На пример, у реченици *Ану боли у њрудима*, **Ану** је логички субјекат. У реченици *Ану боли **глава**, глава* је граматички субјекат у номинативу (одговара на питање КО?, односно ШТА?). Дакле, можемо рећи да је глава вршилац радње, услед чега Ана постаје трпилац радње – у овом случају прави објекат (КОГА боли глава?). О оваким примерима учићеш више у средњој школи.

Провери знање

1. У следећим реченицама подвуци субјекат, одреди му врсту (граматички или логички) и падежни облик у коме је исказан.

а) Ученицима је криво због лоших оцена.

врста субјекта: _____ падеж: _____

б) Биле су лепе кифлице на рођендану.

врста субјекта: _____ падеж: _____

в) Није било торте на рођендану.

врста субјекта: _____ падеж: _____

г) Ученицима су на излету водичи показали историјске споменике.

врста субјекта: _____ падеж: _____

2. Подвуци логички субјекат у следећој реченици:

Вук је Ани предложио да гледају филмове код куће, али њој се те вечери ишло у позориште.

3. Прочитај дијалог између Вука и Ане и подвуци логичке субјекте у реченицама.

Вук: Мени уопште није јасно како успеваш да учиш овако касно. Баш ми се спава.

Ана: Досадно ти је, зар не? Страх ме је, Вуче! Овим темпом нећемо прећи градиво за контролни.

Вук: Има времена до петка, не брини. А можда нам се и посрећи, па наставница одложи контролни.

Ана: Нема сад одустајања. И мени је мало напорно, али имамо још само два задатка.

4. Прочитај још једном прве две реплике Вуковог и Аниног дијалога из претходног задатка. Затим на линијама напиши две реченице у којима ћеш, уместо именичких заменица, у служби логичког субјекта као носиоца стања употребити именице ВУК и АНА.

Предикат

Прост и сложен глаголски предикат

◀ прост глаголски предикат   ◀ сложен глаголски предикат   ◀ именски предикат

Подсети се ◀◀◀

Предикат је главни реченични члан којим се именује радња коју субјекат врши, односно особина или стање које му се приписује.

Глаголским предикатом се именује радња коју субјекат врши (Вук ради, Ана учи). Састоји се од глагола у личном глаголском облику, који се са субјектом слаже у лицу, броју и роду (уколико тај глаголски облик разликује родове).

Именским предикатом се субјекту приписује нека особина или се он јасније одређује (Вук је вредан, Ана је ученица). Састоји се од глаголског дела, који чине глагол *јесам* или *бићи* у личном глаголском облику и именског дела, који чине именска реч или скуп речи.

➤ Подвуци предикате у следећим реченицама.

а) Вук и Ана су се заједно припремали за такмичење из хемије.

б) Они су најбољи ученици у својој школи.

в) Наставник хемије им редовно држи додатну наставу.

г) Сви смо срећни због њиховог успеха на републичком такмичењу.

- У којим реченицама у претходном задатку препознајеш глаголски, а у којима именски предикат? Напиши на линијама одговарајућа слова којима су реченице обележене.

глаголски предикат: _____   именски предикат: _____ ◀◀◀

➤ Подсети се наученог градива о предикату, тако што ћеш на линији поред тврдње која је тачна ставити слово **Т**, а поред оне која је нетачна слово **Н**.

а) Предикатом се именује радња коју субјекат врши, односно особина или стање које му се приписује. _____

б) У служби предиката могу стајати лични и нелични глаголски облици. _____

в) Предикат се увек слаже с граматичким субјектом у лицу, броју и роду (ако глаголски облик разликује род). _____

г) У саставу предиката не може се наћи ниједна врста речи осим глагола. _____ ◀◀◀

➤ Прочитај следеће реченице, обрати пажњу на истакнуте речи и одговори на питања која следе.

Вук и Ана **су вежбали** задатке за контролни из математике.

Вук и Ана **су морали да вежбају** задатке за контролни из математике.

- Службу ког реченичног члана врше истакнуте речи у овим примерима? _____

- Којом врстом речи се исказује тај реченични члан у оба примера? _____

Обрати пажњу!

У првој реченици, предикат је исказан пунозначним глаголом *вежбати* у личном глаголском облику (3. л. мн. перфекта). У другој реченици у служби предиката налазе се два глагола у личним глаголским облицима – глагол *морати* у 3. л. мн. перфекта и глагол *вежбати* у 3. л. мн. презенте са везником ДА. Ова два глагола заједно чине предикат дате реченице.

3. л. мн. перфекта гл. *вежбајџи* (глагол потпуног значења)

Глагол *морати* не може самостално да исказе радњу, стање или збивање, јер је посредни глагол са непотпуним значењем. Таквим глаголима неопходна је допуна у виду другог глагола потпуног значења како би вршили службу предиката и пренели информацију о радњи.

Предикат који се састоји само од једног глагола у личном глаголском облику и исказује радњу коју субјекат врши назива се **прост глаголски предикат**.

Предикат који се састоји од два глагола у личном глаголском облику, од којих је један непотпуног значења (*морайџи*, *моћи*, *ћиребајџи*, *хћиетџи*, *ћочетџи* и сл.), а другим се употпуњује информација о радњи и налази се у облику ДА + презент или у инфинитиву, назива се **сложени глаголски предикат**.

Подвуци предикате у следећим реченицама.

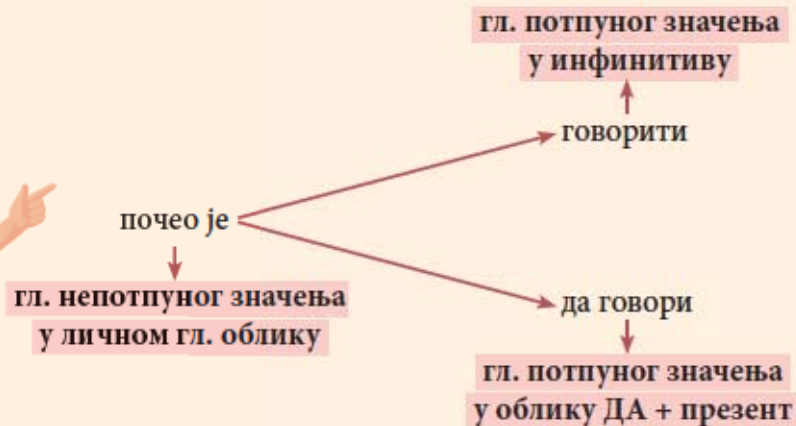
- Ана није желела да иде у биоскоп.
- Почео је говорити, али су му се очи напуниле сузама.
- Нису могли доћи на време због велике гужве у саобраћају.
- Хоћеш ли да размислиш о својим поступцима? <<<

Обрати пажњу!

Уочаваш да се сложени глаголски предикат може градити на два начина:

► Погледај још једном реченице под в) и г) у последњем радном налогу и преформулиши их, тако да сложени глаголски предикат исказеш на други могући начин.

Језичке зачкољице!

- Глагол **требати** као глагол непотпуног значења у саставу сложеног глаголског предиката не разликује лица и зато га сматрамо **безличним глаголом**. Он се увек употребљава у облику 3. л. једине (средњег рода), а глагол потпуног значења, који представља допуну, указује на лице у коме се предикат налази:

ї треба да урадим, ї треба да урадиш, ї треба да урадимо, ї треба да ураде; їребало је да урадим, їребало је да урадиш; їребало би да урадимо, їребало би да ураде итд.

- Када није део сложеног предиката, **требати** је глагол потпуног значења и мења се по лицима:

їребаш ми, їребају им нове їаїїике; їребала му је їомоћ, їребаће нам времена итд.

Треба да урадим.	Треба да урадим.
Требала сам да урадим.	Требало је да урадим.

Провери знање

1. Подвуци предикате у следећим реченицама и на линији поред сваке упиши слово **П** ако у њој уочиш прост глаголски предикат, односно слово **С** ако је предикат сложен.
  - а) Никако не бисмо желели да разочарамо наше навијаче. _____
  - б) Били смо љути због пораза на утакмици. _____
  - в) Ана је хтела Вука и остале другаре да изненади колачима. _____
  - г) Сви су се пријатно изненадили њеним пажљивим гестом. _____
2. Допуни реченице одговарајућим обликом сложеног предиката користећи глаголе у заградама. Води рачуна да неки морају бити у негацији.
  - а) Такмичари _____ (покушати, оборити) светски рекорд на следећим олимпијским играма.
  - б) Наставници _____ (морати, пустити) ученике раније из школе због искључења струје прошле недеље.
  - в) Ана се ућутала и _____ (хтети, казати) Вуку шта јој се взмало по глави.

Именски предикат

👉 Пажљиво прочитај дијалог између Ане и Вука и подвуци предикате у њему.

Вук: Твоја нова хаљина је дивна!

Ана: Хвала ти, Вуче, али ова хаљина није нова.

Вук: Ти си данас у њој много лепа!

Ана: Ха-ха-ха! А ти си баш слаткоречив! Сигурно због помоћи око контролног из математике! Па, без бриге! Ти си мој најбољи друг!

Вук: Хм, оцена овог пута сигурно неће бити добра... Али ти си прави пријатељ!

- Како се зове предикат који примећујеш у реченицама које Ана и Вук изговарају?
_____

- Уочи разлику између предиката исказаних у реченицама *Анина хаљина је дивна* и *Вук је Анин најбољи друг*.
Којом врстом речи је особина приписана субјекту у првој реченици?
_____

Од чега се састоји предикат у другој реченици? _____ <<<

Именски предикат је врста предиката који се састоји из два дела – глаголског и именског. Глаголски део именског предиката чини помоћни глагол ЈЕСАМ/БИТИ у личном глаголском облику, док се именским делом нека особина приписује субјекту или се он јасније одређује. Именски део предиката могу чинити именске речи (именице, придеви, заменице и бројеви), као и скупови речи чија је главна реч именица или придев.

➤ Из Аниног и Вуковог дијалога са почетка лекције препиши све предикате који имају придеве у служби именског дела предиката. Биће ти лакше ако знаш да их има пет:

_____ , _____ , _____ , _____ , _____ .

➤ Подвуци именски део предиката у реченицама *Ти си мој најбољи друг* и *Ана је многа лепа*.

Знам више

У овим примерима у служби именског дела предиката налазе се именичка и придевска синтагма – скупови речи са именицом, односно придевом као главном речју (мој најбољи *друг* / многа *лепа*). О синтагмама ћеш учити у седмом разреду, у засебном поглављу на странама 68–82.

Провери знање

1. У следећим реченицама подвуци предикате и одреди које су врсте.

- а) Војници нису хтели да одустану од одбране града. _____
- б) Младе људе треба подржати у избору будуће професије. _____
- в) Ученице наше школе су биле најбоље на градском такмичењу у гимнастици.

г) Нису били задовољни резултатима гласања жирија. _____

2. Подвуци све предикате у следећој реченици, а затим попуни табелу и одреди прецизно врсту, глаголски облик, лице, број и род (ако га глаголски облик има).

Иако су нас били упозорили на понашање свог сина, када смо стигли код њих у госте, нисмо могли да верујемо да је дете толико стидљиво да не жели да изађе из собе.

Врста предиката	Глаголски облик	Лице	Број	Род

Обнови и понови

ГЛАВНИ РЕЧЕНИЧНИ ЧЛАНОВИ

ЗАВИСНИ РЕЧЕНИЧНИ ЧЛАНОВИ

1. Одреди службу издвојених реченичних чланова у следећој реченици:

Прошле недеље су моји родитељи путовали на село због пролећне сетве и засадили купус и грашак.

- а)** Прошле недеље _____ **б)** су путовали _____
в) моји родитељи _____ **г)** на село _____
д) због пролећне сетве _____ **е)** купус _____

2. Прецизно одреди службу истакнутих реченичних чланова у следећим примерима.

- а)** НЕРВОЗНО је цупкао у ходнику чекајући лекара. _____
б) Јавили су УЧЕСНИЦИМА да се такмичење одлаже за петак. _____
в) УЧЕНИЦИМА се није ишло на излет због кише и ветра. _____
г) Прошлог лета НИСМО МОГЛИ ДА ПУТУЈЕМО на море због татиног новог посла.
_____

3. Заокружи слово испред реченице у којој је употребљен логички субјекат.

- а)** Савремени родитељи због посла немају довољно времена за игру са децом.
б) На излету није било времена за обилазак Ресавске пећине.
в) Нисмо отишли на излет због недовољно слободног времена.

4. Подвуци објекте у датим реченицама и одреди које су врсте и у којем су падежу.

- а)** Пили смо бистре изворске воде. _____
б) Директор школе наградио је најбоље ученике комплетом књига.
_____, _____
в) Ана и Вук су на великом одмору разговарали о једној занимљивој књизи.
_____

5. У датој реченици додај запете на одговарајућа места и напиши на линији назив реченичног члана који је одвојен овим интерпункцијским знаком:

Бели анђео једна од најпознатијих српских фресака налази се у манастиру Милешеви. _____

6. У следећим реченицама подвуци субјекат, одреди му врсту и падежни облик у коме је исказан.

- а)** Марка је страх када гледа хорор филмове.

врста субјекта: _____ падеж: _____

1

1

1

1

1

1

6) Изненада је у шуми почео да дува јак ветар.

врста субјекта: _____ падеж: _____

7) Било нам је веома занимљиво на јучерашњем предавању.

врста субјекта: _____ падеж: _____

7. Заокружи слово испред реченице у којој је употребљен сложени глаголски предикат.

а) Наши стари словенски преци бејаху се бавили сточарством и у својој прапостојбини и по доласку на Балкан.

б) Зар не може лекар да ти препише неки рецепт за болове у леђима?

в) Они нису били задовољни бројем освојених бодова на пријемном испиту.

8. У следећим реченицама подвуци предикате и прецизно им одреди врсту.

а) Не мораш да одговориш на сва питања у овој анкети. _____

б) Вук није желео да призна грешку. _____

в) Ана је већ годинама Вукова најбоља другарица. _____

г) Наш комшија није био задовољан одлуком Скупштине станара. _____

9. Заокружи слово испред реченице у којој постоји прави објекат.

а) Заболела ме глава.

б) Заболело ме је у грудима.

10. Попуни дату табелу и одреди облик и прецизну службу реченичних чланова у следећој реченици:

Бака је прошле суботе желела да нам направи туфахије, старе оријенталне колаче.

Реченични члан	Облик (падеж, лице, број, род)	Служба
Бака		
је желела да направи		
нам		
туфахије		
прошле суботе		
старе оријенталне колаче		

Тест бодујеш као да си на малој матури. Један задатак носи један бод. Зато је важна тачност и прецизност у давању одговора. Решења теста налазе се на крају уџбеника.

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добар 3	врлодобар 4	одличан 5
	1–2	3–4	5–6	7–8	9–10

СИНТАГМЕ

Ммм... Овај чоколадни мафин је веома укусан!

И мој колач од јагоде је баш свеж!

Видевши га у пекари, знала сам да ће ти се свидети!

Смазаћу га невероватно брзо!

Синтагма

◀ синтагма ◀ главни члан синтагме ◀ зависни чланови ◀ врсте синтагми

Подсети се ◀◀◀

Сигурно се сећаш градива петог разреда, као и претходних лекција о реченичним члановима, те добро знаш да неки од њих могу бити исказани једном речју, скупом речи или реченицом.

1. Прочитај пажљиво следеће реченице и подвучи у њима реченични члан који је исказан на један од три поменућа начина, а затим на линији напиши да ли је посреди реч, скуп речи или реченица.

а) Дошао је када су га позвали. _____

б) Дошао је прошле недеље. _____

в) Дошао је јуче. _____

• Коју службу врши уочени реченични члан? _____

У седмом разреду научићеш више о скуповима речи које имају заједничко значење и функцију у реченици.

2. Прочитај следеће реченице и обрати пажњу на речи истакнуте у њима, а затим одговори на дате захтеве:

Ученици су урадили задатке.

Вредни ученици седмог разреда су урадили тешке задатке.

а) Одреди службу истакнутих речи у првој реченици.

• ученици _____ • задатке _____

б) Напиши како гласе субјекат и објекат друге реченице.

• субјекат: _____ • објекат: _____

в) Шта примећујеш? Чиме су исказани субјекат и објекат у првој, а чиме у другој реченици? _____

г) Која реченица пружа потпунију информацију о вршиоцу радње?
_____

А) Без којих двеју речи у истакнутим скуповима речи у другој реченици субјекат, односно објекат не би могли да постоје, а самим тим ни реченица не би имала смисао? Заокружи те речи.

вредни ученици седмог разреда

тешке задатке

Закључујеш да немају све речи у датим скуповима исти значај и да се неке од њих не могу изоставити. Информација *Вредни седмог разреда су урадили тешке* је непотпуна, нема смисла и не може се назвати реченицом.

Обрати пажњу!

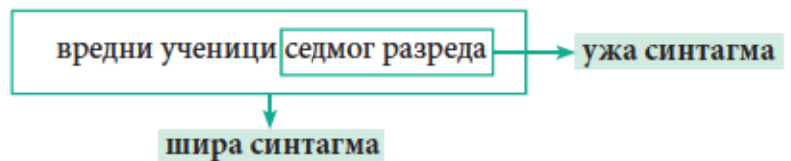
Скупови речи **вредни ученици седмог разреда** и **тешке задатке** имају обједињено значење и заједно врше службу једног реченичног члана – субјекта, односно правог објекта. Захваљујући придеву **вредни** и скупу речи **седмог разреда**, сазнајемо више о вршиоцу радње, тј. о ученицима (какви су, који разред похађају). Исто тако, придев **тешке** у другој реченици употпуњује значење речи уз коју стоји и казује нам какви су били урађени задаци. Речи **ученици** и **задатке**, самим тим, представљају главне чланове ових двају скупова речи.

Скуп двеју или више речи које су повезане значењем и врше исту службу у реченици назива се синтагма.

Свака синтагма има реч која одређује службу и значење целог скупа речи (главни члан синтагме) и барем још једну реч или више њих које представљају зависне чланове, јер допуњују значење главне речи и управљају се према њој.

Обрати пажњу!

У наведеној синтагми **вредни ученици седмог разреда**, уз главну реч, **ученици**, стоје два зависна члана. Први је исказан једном речју – *вредни*, а други скупом речи, односно синтагмом – *седмог разреда*. Закључујеш да зависни чланови у синтагмама и сами могу бити синтагме, дакле, унутар ширих синтагми могу се наћи уже.

Постоји неколико врста синтагми и оне се одређују на основу врсте речи главног члана. Решавајући следеће задатке, упознаћеш се са поменутиим врстама.

➡ Пажљиво прочитај следеће реченице и подвучи синтагме које уочиш у њима, а затим одреди главну реч у свакој синтагми. Имај на уму да је главна реч она која не може бити изостављена и без које реченица нема смисла.

- а) Моја сестра је прочитала књигу. главна реч: _____
- б) Књига је била веома занимљива. главна реч: _____
- в) Прочитала је књигу врло брзо. главна реч: _____
- г) Читајући пажљиво, научила је много о историји. главна реч: _____

➡ Одреди врсту главних речи у синтагмама подвученим у претходном задатку.

- а) _____ б) _____ в) _____ г) _____

Обрати пажњу!

ПОДЕЛА СИНТАГМИ ПРЕМА ВРСТИ ГЛАВНЕ РЕЧИ

ИМЕНИЧКЕ

моја **сестра**, занимљива **књига**, мајка нашег друга, аутомобил црвене боје, необичне **авантуре** седмака

ПРИДЕВСКЕ

веома **занимљива**, много **вредан**, прилично **уморан**, необично **весели**

ПРИЛОШКЕ

врло **брзо**, недовољно **упорно**, јако **тешко**, сасвим **близу**

ГЛАГОЛСКЕ

читајући пажљиво, **читати** пажљиво, **прочитавши** књигу

Обрати пажњу!

Као и самосталне речи (именице, придеви, глаголи и др.), синтагме исте се могу налазити у служби различитих реченичних чланова. Погледај како у следећој реченици именичке синтагме обављају различиту функцију.

Трошна кућица на оближњој ливади била је моје омиљено место за време распуста.

↓
субјекат

↓
прилошка одредба
за место

↓
именски део
предиката

↓
прилошка одредба
за време

Провери знање

1. Одреди врсту и службу подвучених синтагми у следећим реченицама.

а) Школски аутобус нас је чекао на паркингу и кренули смо на екскурзију.

• врста синтагме: _____ • служба у реченици: _____

б) Обилазак фрушкогорских манастира је био веома занимљив.

• врста синтагме: _____ • служба у реченици: _____

в) Саслушавши причу о фрескама Хопова, вратили смо се у аутобус и запутили у Нови Сад.

• врста синтагме: _____ • служба у реченици: _____

г) Петроварадинска тврђава је веома близу центра Новог Сада, те смо и њу посетили тог дана.

• врста синтагме: _____ • служба у реченици: _____

2. Заокружи слово испред реченице у којој је употребљена именичка синтагма.

а) Много је боље и здравије трчати шумом него по бетону.

б) Лекар је тати препоручио рекреативно трчање да ојача колена.

в) Трчећи кроз шуму, видео сам зечеве и веверице.

Именичке синтагме

◀ именичка синтагма ◀ атрибут

- Прочитај дијалог између Ане и Вука и обрати пажњу на истакнуте синтагме, а затим реши задатке.

Ана: Вуче, да ли си прочитао **неку Ђопићеву књигу**?

Вук: Прочитао сам **збирку приповедака „Доживљаји мачка Тоше”** и **занимљив роман „Магареће године”**. Много волим **његову прозу за децу**.

Ана: И ја! Знаш да је **мој омиљени роман „Орлови рано лете”**.

Вук: Сећам се... **Од прве странице** си била као омађијана њиме.

- Попуни табелу као што је започето и одреди главне речи, зависне чланове (један или више њих) и врсту датих синтагми.

СИНТАГМА	ГЛАВНА РЕЧ	ЗАВИСНИ ЧЛАН(ОВИ)	ВРСТА СИНТАГМЕ
нека Ђопићева књига	књига	нека, Ђопићева	именичка синтагма
збирка приповедака			
„Доживљаји мачка Тоше”			
занимљив роман			
„Магареће године”			
његова проза за децу	проза	његова, за децу	именичка синтагма
мој омиљени роман			
прва страница			

- Као што примећујеш, све синтагме у датој табели по врсти су _____ синтагме.
- Обрати пажњу на истакнуте зависне чланове у следећим синтагмама и прецизно одреди врсту речи којој припадају.

нека Ђопићева књига _____, _____

збирка приповедака _____

његова проза за децу _____, _____

мој омиљени роман _____, _____

прва страница _____

- На основу свих наведених примера именичких синтагми, заокружи слова испред тврдњи које су тачне.
  - Главни члан именичке синтагме је именица или именичка заменица.
  - Главни члан именичке синтагме је увек именица.
  - Зависни чланови именичких синтагми могу бити прилози и предлози.
  - Зависни чланови именичких синтагми могу бити придеви, бројеви, именице и придевске заменице.
  - Именичка синтагма може имати један зависни члан или више њих. ◀◀

Именичка синтагма састоји се од једне главне речи – именице и барем једног зависног члана, који се назива атрибут.

Одреди службу подвучених именичких синтагми у следећим реченицама.

- а) Партизан је играо на домаћем терену и лако савладао госте. _____
- б) Кућа мог деде налази се изван града. _____
- в) Вук и Ана су учествовали на такмичењу прошле недеље. _____
- г) Волга, најдужа река Европе, улива се у Каспијско море. _____
- А) Публика је поздравила изванредне глумце громким аплаузом. _____
- Б) То је била моја коначна одлука и нико јој се није супротстављао. _____

Обрати пажњу!

Именичка синтагма у реченици може се наћи у служби субјекта, објекта, именског дела предиката, прилошких одредби и апозиције.

На основу досадашњег градива и задатака, знаш да у састав сваке именичке синтагме, уз именицу као главну реч, улази и најмање један зависни члан – атрибут.

Пажљиво прочитај следећу реченицу и подвуци именичку синтагму, а затим заокружи атрибуте које примећујеш у њој:

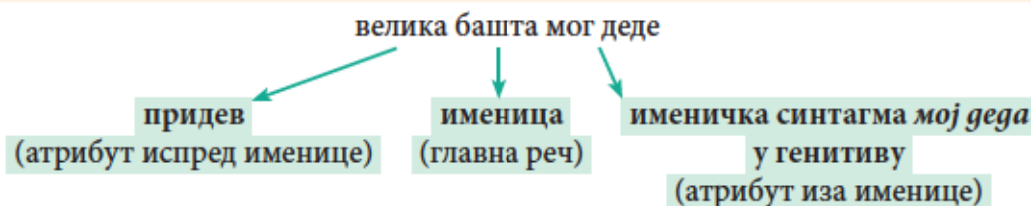
Велика башта мог деде подсећа ме на детињство. <<<

Захваљујући атрибутима *велика* и *мој деде*, сазнајеш КАКВА ЈЕ и ЧИЈА ЈЕ *башта* о којој наратор говори. У синтагми *велика башта мог деде* они ближе одређују главну реч, именицу.

Атрибут је зависни члан именичке синтагме и представља именички додатак, односно ближе одређује оно што значи именица уз коју стоји. У саставу именичке синтагме може се наћи више атрибута.

Обрати пажњу!

Примећујеш да се атрибути у именичким синтагмама разликују према месту које заузимају у односу на главну реч.

Уколико **атрибут** у именичкој синтагми стоји **испред именице**, у његовој служби налазе се најчешће **придеви** (*велика башџа, дедина башџа*), **придевске заменице** (*мој друг, његов друг*), **придевске синтагме** (*веома лепа јакна, многа њојла јакна*), **редни бројеви** (*прво месџо, треће месџо*) и **основни број један** (*један човек, једна књига*).

Уколико **атрибут** у именичкој синтагми стоји **иза именице** као главне речи, у његовој служби налазе се **именице** и **именичке синтагме** у зависним падежима, са предлозима или без њих (*време ручка, њакмичење из физике; башџа мој деде, девојка са другом косом*).

У следећим реченицама подвучи именичке синтагме и напиши на линијама атрибуте које уочаваш у њима.

- а) Тринаести рођендан прославићу са другарима у природи. _____
- б) Придружиће нам се и моја сестра. _____
- в) Другови из разреда купили су ми поклон. _____
- г) Испоставило се да је то бицикл плаве боје. _____
- а) Бака ми је направила чоколадну тарту. _____
- и) Уз сендвиче моје маме и сок од јабуке, гозба је била потпуна!
_____

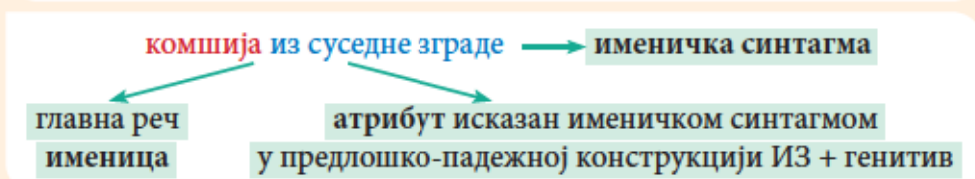
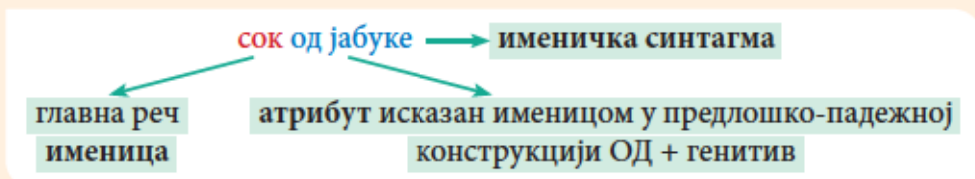
Напиши на линији слово (или слова) испред реченица из претходног задатка које задовољавају следеће услове:

- у функцији атрибута у именичкој синтагми налази се именица: _____ и _____;
- у функцији атрибута у именичкој синтагми налази се редни број: _____;
- у функцији атрибута у именичкој синтагми је придевска заменица: _____;
- у функцији атрибута у именичкој синтагми је именичка синтаagma: _____ и _____.

Обрати пажњу!

Примећујеш да се у саставу падежног атрибута који стоји иза главне речи у именичким синтагмама често могу наћи именице или именичке синтагме са предлозима: нпр. *друг из разреда, сок од јабуке; комшија из суседне зграде, ограда од кованој њожја*.

Предлог са именицом или именичком синтагмом уз коју стоји назива се предлошко-падежна конструкција.

Знам више

Атрибут који у именичкој синтагми стоји испред именице слаже се са њом у роду, броју и падежу, док атрибут иза главне речи остаје непромењен у деκлинацији.

им. ж. р.

Н. чоколадна **торта**   Д. (радујем се) чоколадној **торти**
Н. чоколадни **колач**   Д. (радујем се) чоколадном **колачу**

им. м. р.

Н. **торта** од чоколаде   Д. (радујем се) **торти** од чоколаде
Н. **колач** од чоколаде   Д. (радујем се) **колачу** од чоколаде

Више о слагању атрибута са именицом у именичкој синтагми, као и о слагању реченичних чланова уопште, учићеш у посебном поглављу.

Провери знање

1. Подвуци именичке синтагме и одреди њихову службу у следећим реченицама.

а) Мама је за ручак направила ловачке шницле у сосу. _____

б) Моја веома несташна природа некада ме доводи у неприлике.
_____

в) Вук је веома радознао дечак. _____

2. У следећој реченици подвуци ширу именичку синтагму, а затим у њој заокружи ужу именичку синтагму.

Ана је певушила нову песму Вукове омиљене групе.

а) Која је главна реч ове шире синтагме? _____

б) Напиши атрибуте шире синтагме.
_____

в) Која је главна реч уже синтагме? _____

г) Напиши атрибуте уже синтагме.
_____

3. Заокружи слово испред реченице у којој је именичка синтагма у предлошко-падежној конструкцији употребљена у служби атрибута.

а) У продавници сам срео девојчицу из суседне зграде.

б) Мајка моје другарице ради у нашој школи.

в) Нажуљале су ме патике за трчање.

4. Подвуци атрибуте у следећим именичким синтагмама.

а) жуборење потока

б) прелепа острва Јонског мора

в) хлеб од целог зрна житарица

Придевске синтагме

◀ придевска синтагма

➡ Прочитај Вуков и Анин дијалог и обрати пажњу на истакнуте синтагме, а затим одговори на захтеве.

Вук: Анчи, књига коју си ми препоручила је **много обимна**! Никако да је прочитам до краја.

Ана: Хм... Мени је **јак**о занимљива! Очекивала сам да ћеш бити **веома знатижељан** шта ће се догодити са главним јунаком.

Вук: Ма, прича је **невероватно узбудљива**, али се питам зашто описи природе морају бити **онолико дугачки**! Можда ћу их надаље прескакати...

Ана: Е, Вуче, некад си **превише неозбиљан**!

а) Подвуци главне речи у истакнутим синтагмама и одреди које су врсте.

много обимна _____ јак

веома знатижељан _____ невероватно узбудљива _____

онолико дугачки _____ превише неозбиљан _____

б) Закључујеш да су главне речи у свим наведеним синтагмама _____, што значи да су оне по врсти _____ синтагме.

в) Којој врсти речи припадају зависни чланови у свим овим синтагмама (*много, јак, веома, невероватно, онолико, превише*)? _____

г) Коју службу обављају све истакнуте синтагме у Анином и Вуковом дијалогу?

_____ <<<

Придевска синтагма је скуп речи које имају обједињено значење и функцију, а главна реч у синтагми је придев. Службу зависног члана придевске синтагме најчешће обавља прилог.

➡ **Обрати пажњу!**

Зависни члан придевске синтагме може бити и **поредбена конструкција**. Она се обично састоји од везника *као* (ређе од предлога *йойуи*) и именице:

вредан *као* *йчела*, глуп *као* *ноћ*, лепа *као* *луи*ка, брзи *йойуи* *ветира*.

Зависни члан придевске синтагме може бити и нека именица, која допуњује значење придева:

пун *љубави*, сличан *браиу*, задовољан *резултатом*.

Погледај подвучене синтагме и одреди њихову службу у следећим реченицама.

а) Прича је невероватно узбудљива. _____

б) Невероватно узбудљива прича имала је неочекиван крај. _____ <<<

Примећујеш да се у другој реченици придевска синтагма *невероватно узбудљива* налази у саставу шире именичке синтагме *невероватно узбудљива прича* и у њој има функцију придевског атрибута.

Обрати пажњу!

Придевске синтагме могу имати службу **именског дела предиката** (*Дечак је веома знајижељан*) и **придевског атрибута** у именичкој синтагми (*веома знајижељан дечак*).

Провери знање

1. Подвучи придевске синтагме и одреди њихову службу у следећим реченицама.

а) Хаљина коју је глумица носила била је изузетно елегантна.

служба: _____

б) Упутили су једно другом врло оштре речи.

служба: _____

в) Дивили смо се необично високом дрвету у ботаничкој башти.

служба: _____

г) Ученици су на часу били мирни као бубице.

служба: _____

2. Још једном пажљиво прочитај реченицу под словом а) у претходном задатку. Преформулиши је тако да наведену придевску синтагму употребиш у служби атрибута именичке синтагме.

Глумица је носила _____

3. Напиши слова испред реченица из 1. задатка у којима је зависни члан придевске синтагме прилог. _____

4. Препиши придевску синтагму из 1. задатка у којој препознајеш поредбену конструкцију. _____

5. Подсети се неких фразеологизама који се у српском језику користе као сликовита поређења, тако што ћеш придевске синтагме у датим реченицама допунити главним речима.

а) Ана је у игри показала да је некад _____ као лисица.

б) Вук је закаснио јер је био _____ као пуж.

в) Ана и Вук су лако решили задатак, који је био _____ као пасуљ.

Прилошке синтагме

◀ прилошке синтагме

👉 Одреди службу подвучених реченичних чланова у следећим реченицама.

а) Ученици су веома брзо савладали ново градиво.

_____

б) Стигли смо са пута прилично касно и убрзо заспали.

_____

в) Док се Ана брчкала у плићаку, Вук је отпливао много далеко.

_____

👉 а) Подвучи главни члан сваке од датих синтагми и напиши којој врсти речи сви они припадају:

ВЕОМА БРЗО, ПРИЛИЧНО КАСНО, МНОГО ДАЛЕКО.

• Главна реч у свакој синтагми јесте _____.

б) Којој врсти речи припадају зависни чланови у овим синтагмама? _____

Прилошка синтагма је скуп речи у коме је главна реч прилог. У служби зависног члана обично се такође налази прилог, који указује на интензитет, степен, количину, меру нечега што је изражено главном речи.

Језичке зачкољице!

Прилошка синтагма у реченици може имати исти облик као придевска синтагма у средњем роду. Научи да их разликујеш по значењу и служби коју врше.

Имај на уму да прилошка синтагма увек ближе одређује глагол, тј. значење реченичног предиката, док се придевска синтагма у средњем роду односи на именицу.

Провери знање

1. Пажљиво прочитај следећи текст и подвучи прилошке синтагме:

Аутобус се кретао толико споро да се чинило да сатима стојимо. Путовали смо ка граду много дуго. Негодовала сам прилично нервозно, а путници око мене су седели сасвим спокојно, као да нигде не журе. Једна жена је јављала некоме да ће бити код куће много касно и да је не чекају на вечери. А господин поред мене ипак је био оптимиста и рекао да смо веома близу и стижемо врло брзо.

2. Напиши на линијама по један пример прилошке синтагме из претходног текста која се налази у служби:

а) прилошке одредбе за време: _____;

б) прилошке одредбе за начин: _____;

в) прилошке одредбе за место: _____.

3. Заокружи слова испред реченица са прилошким синтагмама.

а) Време је било веома лепо.

б) Стигли смо до тамо прилично брзо.

в) Учесници промоције говорили су веома лепо.

г) Кученце је било прилично брзо.

Глаголске синтагме

◀ глаголске синтагме

- ▶ Прочитај следећи текст и обрати пажњу на истакнуте синтагме, а затим реши задатке.

Играти шах тог поподнева било је веома занимљиво. **Размишљајући о потезима**, присећао сам се дединих савета. Увек је говорио да **вршећи рокаду** на време – штитиш краља. **Применивши такву стратегију**, у свакој партији имао сам одлично отварање. Ипак, **матирати противника** ниједном није било лако.

- а)** Коју службу врши истакнута синтаagma у првој реченици?

а) субјекта б) објекта в) прилошке одредбе

Заокружи слово испред тачног одговора.

- б)** Пронађи и напиши на линији још једну истакнуту синтагму у служби тог реченичног члана у тексту. _____

- в)** У реченици *Размишљајући о потезима, присећао сам се дединих савета.* – подвучена синтаagma налази се у служби:

а) неправог објекта; **б)** прилошке одредбе за време; **в)** прилошке одредбе за место.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- г)** Одреди у ком су глаголском облику истакнуте речи у синтагамама:

ИГРАТИ шах _____;

РАЗМИШЉАЈУЋИ о потезима _____;

ВРШЕЋИ рокаду _____;

ПРИМЕНИВШИ такву стратегију _____;

МАТИРАТИ противника _____.

- а)** Подвучи одговарајућу допуну, тако да тврдње буду тачне:

Сви глаголски облици истакнути у датим синтагамама су лични/нелични. Отуда се они могу / не могу наћи у служби предиката у реченици. ◀◀◀

У свим наведеним синтагамама употребљен је глагол у неличном глаголском облику – инфинитиву (*играти, матирати*), глаголском прилогу садашњем (*размишљајући, вршећи*) или глаголском прилогу прошлом (*применивши*). Заједно са речју или речима које уз њих стоје, ови глаголски облици у свим примерима чине глаголске синтагме.

Подвуци зависне чланове датих глаголских синтагми:

ИГРАТИ ШАХ, ВРШЕЋИ РОКАДУ, ПРИМЕНИВШИ ТАКВУ СТРАТЕГИЈУ,
МАТИРАТИ ПРОТИВНИКА. <<<

Примећујеш да су зависни чланови глаголских синтагми најчешће именице и именичке синтагме.

Глаголска синтагма представља скуп речи од којих је главна реч глагол у неличном глаголском облику – инфинитиву или једном од глаголских прилога.

Обрати пажњу!

- Глаголска синтагма чији је главни члан **глагол у инфинитиву** обично у реченици има службу субјекта.

Играти шах је било веома занимљиво.

Шта је било веома занимљиво? → Играти шах.

субјекат

- Глаголска синтагма чији је главни члан **глагол у облику глаголског прилога садашњег или прошлог** – у реченици има службу прилошке одредбе (за време, начин, узрок).

Размишљајући о потезима,

глаголски прилог садашњи

нелични глаголски облик у служби
главног члана глаголске синтагме

присећао сам се дединих савета.

перфекат

лични гл. облик у
служби предиката

Као што примећујеш, скуп речи *размишљајући о потезима* није реченица, већ само део шире реченице, тј. један њен реченични члан исказан глаголском синтагмом. Ова синтагма има службу прилошке одредбе за време и може се добити као одговор на питање с речју КАДА.

Када сам се присећао? → Размишљајући о потезима.
(= док сам размишљао о потезима)

прилошка
одредба
за време

Слично је и у примеру у коме се у служби прилошке одредбе за време налази глаголска синтагма чији је главни члан глаголски прилог прошли.

Применивши такву стратегију, у свакој партији имао сам одлично отварање. → Када сам / Након што сам применио такву стратегију, у свакој партији имао сам одлично отварање.

Службу предиката у реченици увек врши глагол у личном глаголском облику. Зато глаголски прилози (садашњи и прошли) не могу бити предикати.

Тако је, Вуче. Зато скуп речи *размишљајући о њојезима* представља глаголску синтагму, а *Размишљајам / Размислио сам / Размислићу о њојезима* – предикатску реченицу.

Провери знање

1. Подвуци глаголске синтагме у следећим реченицама и напиши на линији коју службу врше.

а) Купујући хлеб, приметио је у пекари разне нове врсте пецива.

_____

б) Није здраво јести слаткише. _____

в) Обрадовала сам се добивши лепе поклоне. _____

г) Вук је засмејавао Ану причајући вицеве. _____

2. Подвуци главне речи у следећим глаголским синтагмама и напиши у ком су глаголском облику.

дошавши кући _____ радећи по цео дан _____

читати књиге _____ бавећи се спортом _____

3. а) У реченици *Вук и Ана су се уморили вежбајући задатке из мајемајике*, подвуци ширу синтагму и одреди јој врсту и службу коју врши.

врста шире синтагме: _____ служба: _____

б) Заокружи ужу синтагму у уоченој широј синтагми. Коју врсту синтагме представља та ужа синтагма? _____

в) Одреди и у тој ужој синтагми главну реч и зависни члан.

главна реч: _____

зависни члан: _____

ВРСТЕ СИНТАГМИ

ИМЕНИЧКЕ

главна реч – именица
зависни члан – атрибут

занимљива **књига**
моја **књига**
први **пољубац**
један **дан**
поглавље књиге
пита од јабука
јунак нашег доба
ајвар од печених паприка

ПРИДЕВСКЕ

главна реч – придев

1. зависни члан је прилог

много **паметан**
јак **брз**
веома **напоран**

2. зависни члан је
поредбена конструкција

лукава као лисица
брз као зец
леп као слика

3. зависни члан је нека
именица

вредан пажње
користан ученицима
богат искуством

ГЛАГОЛСКЕ

главна реч – глагол у
неличном глаголском облику

1. с инфинитивом

читати књиге

2. с глаголским прилогом
садашњим

слушајући добру музику

3. с глаголским прилогом
прошлим

увидевши грешку

ПРИЛОШКЕ

главна реч – прилог
зависни члан – прилог

веома **тешко**
много **напорно**
превише **гласно**

1. У датим синтагмама подвуци главне речи и одреди врсту синтагме.

- а) прилично тешко _____ б) изузетно лепа _____
 в) плочице од мермера _____ г) изгубивши из вида _____

2. Подвуци синтагме у следећим реченицама и одреди врсту.

- а) Нови наставник физике је строг и захтеван. _____
 б) Није било тешко урадити задатак. _____
 в) Све се догодило неочекивано брзо. _____
 г) Утакмица је била много напета. _____

3. Подвуци све синтагме које уочаваш у датој реченици и одреди им врсту и службу:

Ученици наше школе били су веома успешни и прилично неочекивано остварили најбољи резултат.

СИНТАГМА	ВРСТА	СЛУЖБА

4. Заокружи слово испред реченице у којој је употребљена именичка синтагма.

- а) Родитељи су нас васпитали да треба вредно учити.
 б) Посвећено учење је далеко важније од оцене.
 в) Учећи за испит, подсетићемо се градива.

5. У датој реченици најпре подвуци ширу синтагму и у њој заокружи ужу синтагму, а затим допуни тврдње и одговори на питања:

Поклонили смо мами велику кутију чоколадних бомбона.

- а) Ши́ра синтагма по врсти је _____ и налази се у служби _____ . Главна реч шире синтагме је _____ .
 б) Колико зависних чланова има у широј синтагми? _____ Напиши који су. _____ , _____
 в) Ужа синтагма по врсти је _____ . Напиши који је зависни члан уже синтагме и којој врсти речи припада. _____

1

1

1

1

1

1

6. Подвуци синтагме и одреди које су врсте и и која је њихова служба у следећој реченици:

Време за одмор је протекло веома брзо.

а) врста синтагме: _____ служба: _____

б) врста синтагме: _____ служба: _____

1

7. Заокружи слово испред реченице у којој је придевска синтагма употребљена у служби атрибута.

а) Филм је био веома занимљив.

б) Гледали смо веома занимљив филм.

в) Веома занимљиво нам је препричавала тај филм.

1

8. У следећим реченицама подвуци глаголске синтагме. На првој линији напиши коју службу обављају, а на другој у ком глаголском облику је главна реч у синтагми.

а) Завршивши домаћи задатак, Вук је заспао.

_____ , _____

б) Учити ноћу може бити врло заморно.

_____ , _____

в) Ана је обнављала градиво препричавајући лекције.

_____ , _____

1

9. Заокружи атрибуте у именичким синтагмама које су истакнуте у датој реченици:

ЊЕНА ТАЛАСАСТА КОСА СМЕЂЕ БОЈЕ вијорила се НА ЛЕТЊЕМ ПОВЕТАРЦУ.

1

10. Заокружи слова испред реченица у којима су употребљене прилошке синтагме.

а) Сунце је било превише јако.

б) Сунце је грејало веома јако.

в) Њихово дете је врло невоспитано.

г) Дете се понашало врло невоспитано.

Тест бодујеш као да си на малој матури. Један задатак носи један бод. Зато је важна тачност и прецизност у давању одговора. Решења теста налазе се на крају уџбеника.

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добар 3	врлодобар 4	одличан 5
	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10

НАПОРЕДНИ ОДНОСИ МЕЂУ РЕЧЕНИЧНИМ ЧЛАНОВИМА

Јако сам љута
и увређена!

И ја сам љут, али смирен, за разлику од
тебе. Ниси крива ти, него Јована. Рећи
ћу јој то данас или сутра, да знаш!

Напоредни односи међу реченичним члановима

- ◀ напоредни (независни) однос
- ◀ саставни однос
- ◀ супротни однос
- ◀ раставни однос

Подсети се <<<

У претходним лекцијама било је речи о синтагмама, групама речи међу којима је једна главна, док је друге одређују.

1. У следећим реченицама заокружи главну реч подвучених синтагми и одреди службу коју те синтагме врше.

a) Вредна Ана освојила је прво место. _____

b) Вук је веома брзо пробужио гумену лопту коју је добио на поклон.

_____

2. Препиши главну реч из наведених синтагми.

вредна Ана _____ прво место _____

веома брзо _____ гумену лопту _____

3. Сада пажљиво прочитај реченице и одреди службу подвучених група речи.

a) Ана и Милица освојиле су новчану награду и диплому.

_____

b) Вук је брзо и лако пробужио гумену лопту коју је добио од Милице или Ане за рођендан.

_____

v) Не треба подвући глаголски предикат већ именски предикат.

_____

г) Ако не можеш данас, донеси ми лектуру сутра или прекосутра.

_____

Примећујеш да се у овим примерима различити реченични чланови изражавају групама речи које врше исту службу. У првој реченици именице *Ана* и *Милица* подједнако врше службу субјекта, повезане су везником *и*, ниједна реч овде на зависи од друге, већ су оне у независном, то јест напоредном односу. Такође, *лектира* може бити донета *суџра* или *џрекосуџра*. Подједнако су важна оба податка о времену (дану) када ће се радња извршити. И синтагме могу бити у напоредном односу. На пример, у трећој реченици уочаваш две синтагме у служби правог објекта – *џлаџолски џредикаџ* и *именски џредикаџ*. Оне су повезане супротним везником *већ* и налазе се у супротном напоредном односу. Уочаваш, дакле, да су речи и синтагме повезане напоредним везницима: *и*, *али*, *већ*, *или* и др. Да се присетиш везника, врати се на страну број 14.

Речи и синтагме које имају исту службу у реченици, а међусобно не зависе једне од других налазе се у напоредном (независном) односу. Напоредни односи међу реченичним члановима могу бити: саставни, супротни и раставни.

Обрати пажњу!

Између реченичних чланова у низу уместо везника може стајати и запета.

Данас по распореду имамо физику, математику, музичко, хемију и биологију.

Саставни однос

- Прочитај пажљиво одломак из дневника Анине и Вукове другарице и обрати пажњу на истакнуте речи.

— Ана и Вук су се посађали! Ана је љута и повређена. Не жели да заједно с Вуком иде у школу ни на тренинг. И отуда – кући прво крене она па он. Нико не зна шта се тачно догодило, јер нису рекли другарима, ни наставницима нити родитељима.

Примећујеш да означени појмови наступају истовремено или један за другим:

Ана и Вук; љуџа и повређена; у школу ни на тренинг; она па он; другарима, ни наставницима нити родитељима.

Напоредни однос између паралелних или узастопних реченичних чланова назива се саставни однос. Везници саставног односа су: и, па, те, ни и нити.

- У следећем тексту подвучи реченичне чланове у саставном односу и одреди њихову службу у реченици.

Не познајем добро ни Ану нити Вука, чула сам само да су добри и вредни ученици. Виђам их у школском дворишту и на тренингу, међутим приметила сам да се сада друже ретко и повремено, а не више стално и свакодневно као пре. На тренинг прва дође Ана, па Марко, те Вук последњи из наше школе.

_____, _____, _____
 _____, _____, _____

Закључујеш да реченични чланови повезани саставним односом могу вршити различиту службу у реченици.

Обрати пажњу!

Уколико постоји низ чланова у саставном односу, између њих се уместо везника пише **запета**, док везник долази тек између претпоследњег и последњег члана.

У петом разреду заволео сам прво историју, географију **па** биологију, а сада у седмом имам боље оцене из физике, хемије **и** информатике.

Језичке зачкољице!

Уколико се реченични чланови у низу желе посебно истаћи, испред сваког члана може доћи везник, или чак два везника, који тада не служе повезивању, већ наглашавању.

Ја, за разлику од тебе, подједнако волим **и** историју, **и** географију, **и** биологију, **па и** физику **и** хемију.

Ма не волим **ни** физику, **ни** хемију, **ни** биологију. **Нити** ме занима историја, **нити** географија, иду ми само језици.

Као што примећујеш, у низању ових реченица ставља се запета испред везника који служе истицању.

Супротни однос

Обрати пажњу на истакнуте реченичне чланове у следећем тексту.

„Да јуче ниси био на последњем часу, нисам твојој мами рекла **ја, већ Јована!**”, рекла је љутито Ана. „Ти ниси оптужио **њу, него мене**, само зато што смо биле заједно,” наставила је бесно. „Крива је **она, а не ја, али ти** највише, јер си слагао да ти је лоше и отишао на утакмицу! Јована је **добра, али наивна**, поверовала је у лаж и зато питала твоју мајку како си. Вуче, не криви **нас, већ себе** за своје грешке, које увек на крају дођу на наплату. У лажи су кратке ноге!” <<<

Примећујеш да је други члан увек у супротном односу са првим: није Ана одала Вука, **већ** Јована; Вук је оптужио Ану, **а** не Јовану; није Ана крива, **већ** помало Јована, **а** највише Вук јер лаже; Јована је добра, **али** наивна, а Вук за своје грешке треба да криви себе, **а** не друге.

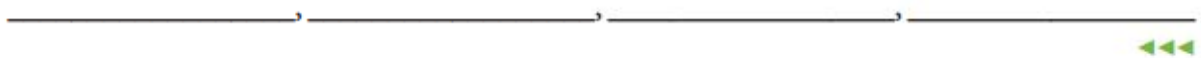
Напоредни однос између неподударних или супротстављених реченичних чланова назива се супротни однос. Везници супротног односа су: **а, али, него, но и већ.**

➡ У следећем тексту подвуци реченичне чланове у супротном односу и одреди њихову службу у реченици:

„У реду, Ана, извини, нисам знао да је мами рекла Јована, а не ти, али то нисам могао знати тад, него сад”, смирено је објаснио Вук. „Био сам љут јер сам био кажњен. И признајем, за то нисам кривио себе, већ тебе. Сада сам свега свестан, али постиђен зато што сам лагао,” зацрвенео се Вук.

Закључујеш да реченични чланови повезани супротним односом могу вршити различиту службу у реченици.

Обрати пажњу!

Испред супротних везника обавезно се пише **запета**, што значи да су реченични чланови у супротном односу увек раздвојени запетом.

Вук се помирио **с** Аном, **али** не **с** Јованом. Помирили су се **данас**, **а** не **јуче**. Вука у лажи није ухватила **разредна**, **већ** **мама**. За своју казну Вук не треба да криви **Јовану**, **него** **себе**.

Језичке зачкољице!

Реч **већ**, осим значења везника, може имати значење прилога за време или речце за истицање.

прилог за време

↑
Већ је свануло.

речца за истицање

↑
Врлинама ти **већ** не знам ни броја.

Раставни однос

➡ Обрати пажњу на истакнуте реченичне чланове у следећем тексту:

„Вуче, мораш да се одлучиш какав ћеш бити – **добар** или **лош**. Да ли ћеш говорити **истину** или **лажи**? А не после да кривиш другог, **било** **Јовану** **било** **мене**”, непоколебљива је била Ана. ◀◀◀

Примећујеш да постоји избор између два понуђена појма или члана, па тако Вук може само да изабере између добра и зла, између истине и лажи.

Напоредни однос између реченичних чланова од којих се бира само један назива се раставни однос. Везник супротног односа је **или**, а врло ретко јавља се и везник **било**.

Обрати пажњу!

Испред раставних везника не пише се запета.

Вратићу ти књигу вечерас **или** сутра. Наиђи до мене **било** бициклом **било** пешке, не станујем далеко одавде.

Језичке зачкољице!

И везник **или** може бити дуплиран и наћи се испред сваког члана, чиме се постиже нарочито истицање.

Попустиће на крају **или** Ана **или** Вук – неко мора.

Провери знање

1. Подвучи субјекте у следећим реченицама и одреди тип односа у коме се они налазе.

а) Тиса, Сава и Тамиш уливају се у Дунав. _____

б) Најдужа српска река није Дунав, већ Велика Морава. _____

в) Да ли је чистији Градац или Велики Рзав? _____

2. Кретао се тешко, али одлучно.

Подвучени реченични чланови стоје у:

а) саставном односу;

б) раставном односу;

в) супротном односу.

Заокружи слово испред тачног одговора.

3. Напиши реченицу у којој ћеш имати реченичне чланове у саставном односу у служби атрибута.

_____

4. Коју службу имају подвучени реченични чланови у раставном односу?

а) На море ћу ићи у јулу или крајем августа. _____

б) Понећемо душек или чамац на надувавање, у зависности од тога шта буде било да се купи. _____

в) Отац или ја мораћемо од неког да позајмимо пумпу за надувавање да би нам било лакше. _____

НАПОРЕДНИ ОДНОСИ МЕЂУ РЕЧЕНИЧНИМ ЧЛАНОВИМА

САСТАВНИ ОДНОС

и, па, те, ни, нити

СУПРОТНИ ОДНОС

а, али, него, но, већ

РАСТАВНИ ОДНОС

или, било

Провери шта знаш 5

1. Одреди службу подвучених реченичних чланова у следећој реченици и одреди тип напоредног односа у коме се налазе.

Прошле или претпрошле недеље моји родитељи и кумови ишли су не на свадбу, већ на крштење у Малу Моштаницу или у Мали Мокри Луг, нисам баш сигуран.

- а) Прошле недеље или претпрошле недеље

служба: _____ однос: _____

- б) моји родитељи и кумови

служба: _____ однос: _____

- в) не на свадбу, већ на крштење

служба: _____ однос: _____

- г) у Малу Моштаницу или у Мали Мокри Луг

служба: _____ однос: _____

2. Прецизно одреди службу истакнутих реченичних чланова у саставном напоредном односу.

- а) Додај ми, молим те, ту ЧАШУ И ФЛАШУ са стола, да попијем мало воде.

_____

- б) Јавили су ТАКМИЧАРКАМА И ТАКМИЧАРИМА да дођу пола сата раније.

_____

- в) Ученицима се није ишло на излет ЗБОГ КИШЕ И ВЕТРА. _____

- г) НИ МАРКО НИ ЈОВАН нису данас дошли у школу. _____

3. Заокружи слово испред реченице у којој су чланови у супротном односу.

- а) Нисмо имали времена ни за ручак нити за кафу колико смо журили.

- б) Прво се јави мајци па онда мени да знамо да си безбедно стигао кући.

- в) Неће ти помоћи срећа, већ учење да добро урадиш писмени задатак.

- 1 4. Одреди тип напоредног односа у коме се налазе објекти у реченицама.
- а) Замоли Јелицу или Ивана да ти позајме лектуру. _____
- б) Да ли си позвао и другаре из вртића и другаре из школе на рођендан?
_____
- в) Ујутру не пијем кафу, него какао. _____

- 1 5. У датој реченици додај запету на одговарајуће место и напиши на линији тип напоредног односа између чланова одвојених овим интерпункцијским знаком:
Планинари су након успона на врх планине Атос били исцрпљени али презадовољни. _____

- 1 6. Допуни следеће реченице одговарајућим напоредним везницима.
- а) За пса, _____ не за мачку се каже да је човеков највећи пријатељ.
- б) Не треба ми збирка задатака из математике, _____ из физике.
- в) Јован _____ Милан су најбољи рецитатори у школи.
- г) Нисам сигуран да ли ће у дербију победити Звезда _____ Партизан.
- д) Не навијам _____ за Звезду, _____ за Партизан, _____ за Раднички из Ниша.

- 1 7. Заокружи уљеза у реченицама.
- а) Везници саставног односа су: И, А, ПА, ТЕ, НИ, НИТИ.
- б) Везници раставног односа су: ИЛИ, БИЛО, АКО.
- в) Везници супротног односа су: А, АЛИ, НЕГО, НИТИ, НО, ВЕЋ.

- 1 8. Заокружи одговарајућу опцију, тако да изјава буде тачна.
- Напоредни однос између реченичних чланова од којих се бира само један назива се раставни/супротни однос, а напоредни однос између паралелних или узастопних реченичних чланова назива се супротни/саставни однос.

- 1 9. Стави запету на одговарајуће место у реченицама.
- а) Јако сам срећан данас! Добио сам петицу и из физике и из географије и из музичког!
- б) А ја сам задовољна иако сам добила четворку а не петицу из физике. Нисам довољно учила.
- в) Није четворка већ петица твој максимум!

- 1 10. Повежи реченични члан са односом у ком се налази.
Мајка и отац	○	○	РАСТАВНИ ОДНОС
уморни, али задовољни	○	○	САСТАВНИ ОДНОС
одлазе под туш па у кревет	○	○	СУПРОТНИ ОДНОС
под јорган или ћебе.	○	○	САСТАВНИ ОДНОС

Тест бодујеш као да си на малој матури. Један задатак носи један бод. Зато је важна тачност и прецизност у давању одговора. Решења теста налазе се на крају уџбеника.

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добар 3	врлодобар 4	одличан 5
	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10

The illustration shows a classroom scene. At the top, several colorful books are stacked. In the center, a teacher with red hair, wearing a light green top and a red skirt, stands pointing towards a whiteboard. Two students, a boy and a girl, are seated at desks in the foreground. The boy is wearing a blue shirt and the girl is wearing a pink and green outfit with glasses. The whiteboard contains a list of English phrases and their Serbian translations, with the Serbian words for 'tall' highlighted in red. The background is a checkered floor.

КОНГРУЕНЦИЈА

Ау, Анчи, у енглеском се каже: Он је висок. Она је висок, и све тако?

Аха, то је сигурно та конгруенција!

I am tall	Ја сам висок
You are tall	Ти си висок А
They are tall	Они су висок И
Tall boy	Висок дечак
Tall girl	Висок А девојчица
Tall child	Висок О дете

Нема слагања придева са именицом у роду, броју и падежу у енглеском, Вуче. Ни у служби атрибута, ни у служби именског дела предиката.

Конгруенција (слагање)

◀ конгруенција ◀ контролор конгруенције ◀ конгруентна категорија

👉 Пажљиво прочитај следеће реченице, а затим одговори на захтеве.

Наставник је предавао занимљиву нову лекцију.

Наставница је показала занимљив нови експеримент.

- Подвуци субјекат у обема реченицама и одреди врсту речи којом је исказан, као и род, број и падеж.

а) врста речи: _____ род: _____ број: _____ падеж: _____

б) врста речи: _____ род: _____ број: _____ падеж: _____

- Подвуци двама линијама предикат у неведеним реченицама, а затим одреди глаголски облик у служби предиката, његово лице, број и род.

а) гл. облик: _____ лице: _____ број: _____ род: _____

б) гл. облик: _____ лице: _____ број: _____ род: _____

◀◀◀

Примећујеш да се услед промене рода именице која се налази у служби субјекта мења и род предиката.

👉 Употреби реч која врши службу субјекта у првој реченици у облику множине и запиши нову реченицу, водећи рачуна о облику предиката.

- Шта примећујеш? У којим граматичким категоријама долази до промене у предикату?

Долази до промене у _____ и _____. ◀◀◀

👉 Обрати пажњу!

Субјекат и глаголски предикат у реченици слажу се у лицу, броју и роду (уколико глаголски облик разликује род).

субјекат – им. м. р., **јд.**

↑
Наставник је предавао лекцију.

↓
3. л. **јд.** перфекта

глагола *предаваши*, м. р.

(он = 3. л. **јд.**)

субјекат – им. м. р., **мн.**

↑
Наставници су предавали лекцију.

↓
3. л. **мн.** перфекта

глагола *предаваши*, м. р.

(они = 3. л. **мн.**)

➤ Подвуци објекат у датим реченицама, а затим одговори на даље захтеве.

- 1) Наставник је предавао занимљиву нову лекцију.
- 2) Наставница је показала занимљив нови експеримент.

• Подвуци одговарајућу опцију, тако да добијеш тачну тврдњу:

У служби објекта у обема реченицама налази се именица / именичка синтагма.

• Коју врсту речи препознајеш у служби атрибута именичких синтагми у датим примерима:
ЗАНИМЉИВУ НОВУ ЛЕКЦИЈУ, ЗАНИМЉИВ НОВИ ЕКСПЕРИМЕНТ? _____

• Одреди падеж, род и број атрибута у обема синтагмама.

(предавао је) ЗАНИМЉИВУ НОВУ лекцију

падеж: _____ род: _____ број: _____

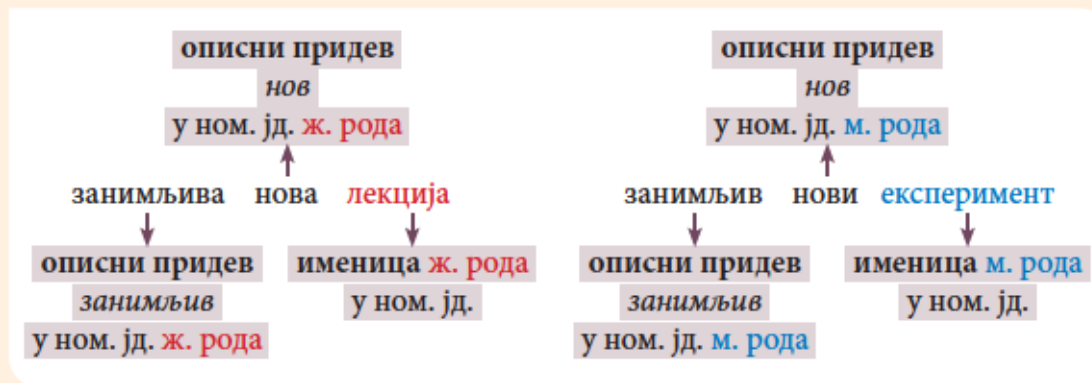
(показала је) ЗАНИМЉИВ НОВИ експеримент

падеж: _____ род: _____ број: _____ ◀◀

➤ Примећујеш да се облик придева у служби атрибута у овим двама именичким синтагмама мења. Која граматичка категорија се променила – падеж, род или број? Покушај да образложиш зашто. ◀◀

Обрати пажњу!

Погледај наведене примере и закључићеш да облик придева у служби атрибута зависи од облика именице као главне речи у именичкој синтагми.

На исти начин, и остале речи у служби придевског атрибута у именичкој синтагми (присвојне заменице, редни бројеви, основни број *један*) зависе од облика именице:

- мој десетии рођендан* – номинатив једнине мушког рода;
- моја десетиа њрослава* – номинатив једнине женског рода;
- једноі гана* – генитив једнине мушког рода;
- једноі села* – генитив једнине средњег рода.

Придевски атрибути у именичкој синтагми (придеви, придевске заменице, редни бројеви и број *један*) слажу се са главном речју у роду, броју и падежу.

Слагање реченичних чланова и чланова синтагми у роду, броју, падежу и лицу назива се конгруенција.

Обрати пажњу!

Запашаш да постоје **речи које контролишу слагање**, тј. речи од чијег облика зависе облици других речи у реченици или синтагми.

Примери са именичким синтагмама показали су ти да именица одређује облик придевског атрибута који уз њу стоји.

Примери са субјектом и предикатом показали су ти да именица у служби субјекта одређује облик глагола у предикату.

Речи које контролишу слагање називају се **контролори конгруенције**.

Граматичке категорије у којима се врши слагање су род, број, падеж и лице. Оне се називају **конгруентне категорије**.

Слагање предиката са субјектом

Подсети се <<<

Као што знаш, постоје две врсте предиката – глаголски и именски. Глаголским предикатом се именује радња коју субјекат врши и чини га глагол у личном глаголском облику (*Вук је сјинио*). Именским предикатом се субјекту приписује нека особина или садржај (*Вук је радознао*) и он се састоји од глаголског дела, који чине глагол *јесам* или *бићи* у личном глаголском облику и именског дела, који чине именска реч или синтагма.

У овој лекцији подсетићеш се ових двеју врста предиката и научићеш више о њиховом слагању у реченици.

 Подвучи предикате и одреди њихову врсту у следећим реченицама:

а) Ученици иду на екскурзију. _____

б) Они су отпутовали аутобусом. _____

в) Ана је била срећна. _____

г) Вук је њен најбољи друг. _____ <<<

Слагање глаголског предиката са субјектом

I

➤ Одреди глаголски облик, лице и број предиката у реченици *Ученици иду на екскурзију.*

глаголски облик: _____ лице: _____ број: _____

• Подвучи субјекат у овој реченици и напиши врсту речи којој припада. _____

• У ком падежу, роду и броју се налази реч у служби субјекта?

падеж: _____ род: _____ број: _____

• Замени множински облик именице у служби субјекта обликом једине и напиши нову реченицу. _____ <<<

Обрати пажњу!

Примећујеш да се променом лица и броја субјекта мењају и лице и број предиката у реченици.

➤ Уместо именице *ученик* у номинативу множине у реченици *Ученици иду на екскурзију.* – употреби именицу **УЧЕНИЦА** у истом облику и напиши нову реченицу.

_____ <<<

Обрати пажњу!

Примећујеш да промена рода именице у служби субјекта није утицала на промену облика предиката, јер је презент прост глаголски облик који не разликује род.

II

➤ Одреди глаголски облик, лице, број и род предиката у реченици *Они су оћйућовали аућйобусом.*

глаголски облик: _____ лице: _____ број: _____ род: _____

• Подвучи субјекат у овој реченици и напиши врсту речи којој припада. _____

• У ком падежу, роду и броју се налази реч у служби субјекта?

падеж: _____ род: _____ број: _____

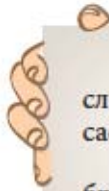
• Уместо личне заменице за 3. л. множине мушког рода, употреби у служби субјекта заменицу за 3. л. једине женског рода и напиши нову реченицу.

_____ <<<

Обрати пажњу!

Примећујеш да се променом лица, рода и броја субјекта мењају и лице, род и број предиката у реченици. Промена рода личне заменице у служби субјекта овде је утицала на промену облика предиката. То је зато што у састав перфекта, као сложеног глаголског облика, улази радни глаголски придев, који разликује род.

Глаголски предикат слаже се са субјектом у лицу и броју, као и у роду, уколико је у служби предиката сложени глаголски облик који разликује род (тј. глаголски облик у чији састав улазе радни или трпни глаголски придев).

Конгруентне категорије приликом слагања глаголског предиката са субјектом су лице, број (и род).

Слагање именског дела предиката са субјектом

➡ Подвучи именски део предиката у реченицама с почетка лекције и одреди врсту речи или скупа речи у тој служби, падеж, род и број у којима се налазе.

а) Ана је била срећна.

именски део предиката: _____ врста речи: _____

падеж: _____ род: _____ број: _____

б) Вук је њен најбољи друг.

именски део предиката: _____ врста синтагме: _____

падеж: _____ род: _____ број: _____

- Одреди субјекат у обема реченицама. _____, _____
- Напиши којој врсти речи припадају оба субјекта, у ком се падежу, роду и броју налазе.

падеж: _____ род: _____ број: _____

- Уместо именице АНА у служби субјекта у првој реченици употреби именицу УЧЕНИК у множини и напиши нову реченицу. _____

- Шта се десило са придевом у именском делу предиката? Одреди његов падеж, род и број у новој реченици.

падеж: _____ род: _____ број: _____

- Уместо именице ВУК у служби субјекта у другој реченици употреби личну заменицу за 3. л. множине и напиши нову реченицу. _____

- Шта се десило са именичком синтагмом у именском делу предиката? Одреди њен падеж, род и број у новој реченици.

падеж: _____ род: _____ број: _____ ◀◀

▶ Шта примећујеш?

- У којим граматичким категоријама се придев у именском делу предиката слаже са субјектом? У _____, _____ и _____.
- У којим граматичким категоријама се именичка синтагма у именском делу предиката слаже са субјектом? У _____, _____ и _____.
- Које врсте речи у служби субјекта су контролори конгруенције?
_____ и _____ ◀◀

Обрати пажњу!

Именски део предиката слаже се са субјектом у роду, броју и падежу.

▶ Подвуци именски део предиката у следећим реченицама и напиши која врста речи или синтагме се налази у тој служби.

Ана је била веома срећна. _____

Вук је кошаркаш. _____

У којим граматичким категоријама се именски део предиката слаже са субјектом?

Слажу се у _____, _____ и _____.

Као што знаш, именски део предиката могу чинити именице, именичке синтагме, придеви и придевске синтагме. Увек се именице и придеви – било као самосталне речи (*Ана је ученица, Ана је срећна*), било унутар синтагме (*Ана је најбоља ученица, Ана је веома срећна*) – слажу са субјектом у роду, броју и падежу.

Такође, именице и именичке заменице у служби субјекта су контролори конгруенције – речи које контролишу слагање.

Провери знање

- Одреди у којим категоријама предикат конгруира (слаже се) са субјектом у следећим реченицама.
  - Лекари су прогласили епидемију вируса. _____
  - Она је најбоља наставница. _____
- Која реч је контролор конгруенције у реченици под а) у првом задатку, а која у реченици под б)? Напиши их и одреди врсту.
  - _____
  - _____
- Заокружи слово испред реченице у којој предикат конгруира са субјектом у лицу, броју и роду.
  - Моји родитељи су отпутовали у Рим.
  - Мајка нашег друга из разреда је медицинска сестра.
  - Скромност је одувек била врлина.

Слагање атрибута са именицом у оквиру именичке синтагме

На основу досадашњег градива јасно ти је да промена субјекта у реченици утиче на предикат. Знаш и да од врсте предиката, као и глаголског облика у служби овог реченичног члана зависи у којим се све категоријама – лицу, броју, роду и падежу – субјекат и предикат слажу у реченици.

У лекцији која следи увидећеш у којим се категоријама атрибут слаже са именицом унутар именичке синтагме.

👉 Подвучи именичку синтагму у следећој реченици и одговори на захтеве.

Он је био моја прва велика љубав.

- Одреди падеж, род и број главног члана подвучене синтагме.

падеж: _____ род: _____ број: _____

- Заокружи атрибуте у датој именичкој синтагми. Затим одреди врсту сваке речи у служби атрибута, њен падеж, род и број.

атрибут 1: _____

врста речи: _____ падеж: _____ род: _____ број: _____

атрибут 2: _____

врста речи: _____ падеж: _____ род: _____ број: _____

атрибут 3: _____

врста речи: _____ падеж: _____ род: _____ број: _____

- У којим граматичким категоријама се атрибути слажу са именицом у синтагми?

У _____, _____ и _____.

Закључи из тога која реч је контролор конгруенције у именичкој синтагми.

_____ <<<

У именичкој синтагми **атрибут** конгруира с именицом у роду, броју и падежу. Придеви, придевске заменице, редни бројеви и основни број *један* у служби атрибута слажу се са именицом у роду, броју и падежу, и представљају **конгруентне речи** у именичкој синтагми.

Именица је контролор конгруенције у именичкој синтагми.

Падеж, род и број су конгруентне категорије у слагању атрибута с именицом у именичкој синтагми.

Обрати пажњу!

Коју год службу да има именичка синтагма, конгруенција њених чланова је иста.

Он је био **моја прва велика љубав**. ← **именски део предиката**
↑
именичка синтагма (именица и атрибути слажу се у номинативу једине)

Срела сам **своју прву велику љубав**. ← **прави објекат**
↑
именичка синтагма (именица и атрибути слажу се у акузативу једине)

Провери знање

1. а) Подвучи именичке синтагме у Анином и Вуковом дијалогу.

Ана: Ђопић је мој омиљени писац.

Вук: Ја волим његове дечје песме.

Ана: Онда обавезно прочитај „Језеву кућицу”!

б) Заокружи атрибуте у подвученим синтагмама. На линијама напиши врсте речи и граматичке категорије атрибута у свакој синтагми (род, број, падеж).

_____

_____

_____

в) Шта закључујеш, у којим се категоријама атрибути слажу с именицом?

У _____, _____ и _____.

2. Подвучи конгруентне речи у следећим именичким синтагмама које представљају називе књижевних дела и филмова:

*Царево ново одело, Моја велика мрсна православна свадба, Наши дани,
Први виџез, Проклеџа авлија, Храбри мали кројач, Блисијави ум,
Осма офанзива, Небеско краљевство.*

• Разврстај конгруентне речи из датих именичких синтагми према врстама:

придеви: _____;

присвојне заменице: _____;

редни бројеви: _____.

Знам више

Као што знаш, именица у служби субјекта одређује облик глагола у предикату. Уколико је у служби предиката сложени глаголски облик, од рода и броја именице зависи род и број глаголског придева у саставу тог глаголског облика (*Наставник је дошао; Наставница је дошла; Наставнице су дошле; Наставници су дошли*). У већини случајева постоји веза између граматичког рода именице и пола особе која је њоме означена (*наставница* – им. ж. р., особа женског пола; *наставник* – им. м. р., особа мушког пола). Тада кажемо да се граматички и природни род именице подударују. У неким случајевима, међутим, постоји неслагање између граматичког рода именице и пола њоме означене особе, што утиче на конгруенцију у реченици. Тако су, на пример, заједничке именице *комисија, џазза, судија* граматичког женског рода и мењају се по падежима као именица *наставница*, али означавају особе мушког пола. Исто је и са властитим именицама које именују мушкарце (*Никола, Влада*). Радни глаголски придев у сложеном предикату конгруираће са овим именицама на основу њиховог природног рода, односно њиховог значења мушке особе: *Комисија је дошао, Никола је дошао*. Таква конгруенција назива се семантичка конгруенција, јер се реченични чланови слажу по значењу, а не по облику. Када се заједничке именице типа *комисија* у служби субјекта нађу у множини, понашају се обично као именице женског рода (*Комисије су дошле*) и тада кажемо да је конгруенција граматичка.

Обнови и понови

	Контролор конгруенције	Конгруентне речи (речи које се слажу)	Конгруентне категорије (категорије у којима се слажу)	Примери
Слагање глаголског предиката са субјектом	именица, именичка заменица (у служби субјекта)	глагол (у личном глаголском облику)	број, лице (и род)	<i>Ученици су дошли.</i> 3. л. мн. м. рода <i>Они су победили.</i> 3. л. мн. м. рода
Слагање именског дела предиката са субјектом	именица (у служби субјекта)	именице придеви придевске заменице редни бројеви	род, број и падеж	<i>Ана је ученица.</i> ном. јд. <i>Вук је добар ученик.</i> ном. јд. <i>Вук је наш.</i> ном. јд. <i>Ови ученици су први.</i> ном. мн.
Слагање атрибута са именицом у именичкој синтагми	именица	придев придевске заменице редни бројеви основни број <i>један</i>	род, број и падеж	<i>добар ученик</i> ном. јд. <i>мојих другарица</i> ген. мн. <i>прву награду</i> акуз. јд. <i>једном човеку</i> дат./лок. јд.

Провери шта знаш 6

1. На линији поред тврдње која је тачна заокружи слово **T**, а поред оне која је нетачна слово **H**.
- а) Глаголски предикат увек се слаже са субјектом у лицу, броју и роду. **T H**
- б) Глаголски предикат слаже се са субјектом у роду ако у његов састав улазе радни или трпни глаголски придев. **T H**
- в) Придевски атрибут у именичкој синтагми конгруира с именицом у роду, броју и падежу. **T H**
- г) Глагол је контролор конгруенције у слагању предиката са субјектом. **T H**
2. Заокружи слово испред реченице у којој предикат конгруира са субјектом у лицу, броју и роду.
- а) Јуче су их родитељи водили у биоскоп.
- б) Вук воли да гледа акционе филмове.
- в) Ана има много лепу хаљину.
3. а) Одреди у којим категоријама се предикат слаже са субјектом у следећој реченици:
Он је те вечери дошао потпуно неочекивано. _____
- б) Заокружи реч која је контролор конгруенције и одреди јој врсту.
_____
4. Подвуци конгруентне речи у следећим именичким синтагмама и одреди њихову врсту.
- а) сестрин десети рођендан _____
_____
- б) једна необично пространа соба _____
_____
- в) несташно мало дете _____
_____
5. У следећој реченици подвуци све речи које конгруирају (слажу се) са неком другом речју, а заокружи оне које су контролори конгруенције:
Они би се радо одлучили на неку озбиљну промену.
6. Подвуци именски део предиката у следећим реченицама и напиши у којим категоријама конгруира са субјектом.
- а) Мамина најбоља пријатељица је веома лепа. _____
- б) Наши такмичари су у тој игри били победници. _____

1

1

1

1

1

1

7. а) Подвуци именичку синтагму у следећој реченици и одреди јој службу, а затим заокружи све атрибуте које уочиш у њој:

Ана је обукла своју црвену зимску јакну.

б) На линијама напиши врсте речи у служби атрибута и граматичке категорије у којима конгруирају с именицом.

1

8. У следећој реченици заокружи реч која је контролор конгруенције и подвуци конгруентне речи, а затим на линији напиши у којим категоријама се слажу:

Вуков најбољи друг је одличан ђак. _____

1

9. Бакин диван осмех улепшавао је моје детињство.

а) Подвуци предикат у датој реченици и напиши у којим категоријама се слаже са субјектом. _____

б) Заокружи именичке синтагме у датој реченици и одреди атрибуте у њима. Напиши на линијама врсту речи у служби сваког атрибута и категорије у којима конгруира с именицом.

атрибут 1: _____ врста речи: _____

категорије у којима се слаже с именицом: _____

атрибут 2: _____ врста речи: _____

категорије у којима се слаже с именицом: _____

атрибут 3: _____ врста речи: _____

категорије у којима се слаже с именицом: _____

1

10. Прочитај следећи текст и заокружи у њему све контролоре конгруенције:

Наши ученици су имали систематски преглед прошле недеље. Њихови резултати су били забрињавајући. Показали су да се ученици не баве довољно физичким активностима.

Тест бодујеш као да си на малој матури. Један задатак носи један бод. Зато је важна тачност и прецизност у давању одговора. Решења теста налазе се на крају уџбеника.

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добар 3	врлодобар 4	одличан 5
	1–2	3–4	5–6	7–8	9–10

РЕЧЕНИЦА

Драги дневниче,
Осећам да у нашој кући није све како је било раније. Разговарала сам јуче с родитељи-ма и рекли су ми да имају неких проблема, али да то не треба да ме брине. Мени је, међутим, много тешко!

Појам комуникативне и предикатске реченице

◀ комуникативна реченица ▶ предикатска реченица

Подсети се ◀◀◀

Сећаш се да смо у шестом разреду учили главне особине реченице у српском језику. Тада смо комуникативном реченицом назвали ону реченицу којом се исказује целовита мисао или порука.

➡ Прочитај пажљиво дијалог који воде Анини отац и мајка и одговори на постављена питања.

Отац: Престани да вичеш! Ух, чуће нас деца!

Мајка: У реду, смирићу се. Седи онда да разговарамо као људи.

Отац: Јој, што сам уморан! Да ли можемо овај разговор да одложимо за сутра?

Мајка: Ех, ти све остављаш за сутра! Нек ти је на част!

- Колико има комуникативних реченица у дијалогу? _____
- Допуни тврдње тачним одговорима:
  - а) Реченице *Престани да вичеш!* и *Седи онда да разговарамо као људи* по функцији су _____ комуникативне реченице.
  - б) Реченице *Ух, чуће нас деца!*, *Јој, што сам уморан!* и *Ех, ти све остављаш за сутра!* по функцији су _____ комуникативне реченице.
  - в) Реченица *У реду, смирићу се* по функцији је _____ комуникативна реченица.
  - г) Реченица *Да ли можемо овај разговор да одложимо за сутра?* по функцији је _____ комуникативна реченица.
  - д) Реченица *Нек ти је на част!* по функцији је _____ комуникативна реченица. ◀◀◀

Комуникативне реченице у свакодневном говору испуњавају различите функције, па оне могу бити обавештајне, упитне, узвичне, заповедне и жељне.

➡ Напиши један пример за сваку врсту комуникативне реченице.

- обавештајна: _____
- упитна: _____
- узвична: _____
- заповедна: _____
- жељна: _____ ◀◀◀

Из шестог разреда знаш да се реченица која у свом саставу има глагол у личном глаголском облику назива предикатска реченица. Познато ти је и да глагол у личном глаголском облику врши службу предиката у реченици.

➡ Прочитај текст и одговори на постављена питања:

У последње време Ана примећује промене у понашању својих родитеља. Често су се тихо расправљали или избегавали једно друго по читав дан. Ана, знатижељна као увек, почела је да се брине и постављала им је питања, али одговори су били нејасни. Схватила је да нешто није у реду.

- Колико предикатских реченица има у овом тексту? _____
- Колико комуникативних реченица има у овом тексту? _____ ◀◀

Поново се показује да се број предикатских и комуникативних реченица у једном тексту не мора поклапати.

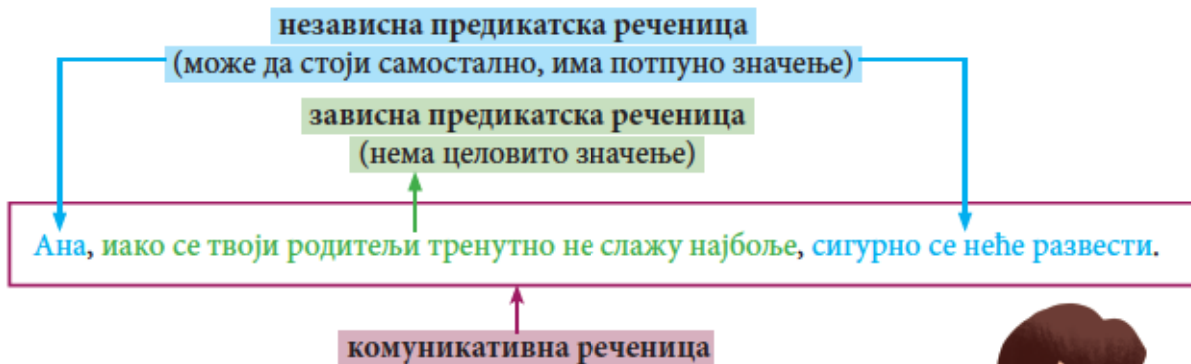
Из градива шестог разреда сећаш се да постоје независне предикатске реченице, а њихова особина је да изражавају целовиту мисао или поруку и могу стајати самостално.

➡ У следећем тексту заокружи предикате и одреди број независних предикатских реченица:

Да све срећне породице личе једна на другу, а да је свака несрећна породица несрећна на свој начин, давно је написао чувени руски писац Лав Толстој. Међутим, и срећне породице некад имају проблема. Брак је као возња бицикла - понекад возња иде лако, али стално захтева равнотежу.

- У тексту има _____ независних предикатских реченица. ◀◀

Као што знаш, осим независних, постоје и зависне предикатске реченице, али оне не могу стајати самостално, јер немају целовито значење, па зависе од других реченица. О њима ћеш учити нешто касније, а на основу примера можеш да увидиш очигледну разлику међу њима.

Напоредни односи међу независним реченицама

◀ саставни однос   ◀ супротни однос   ◀ раставни однос

Подсети се ◀◀◀

Као што знаш, у једној комуникативној реченици може бити више независних предикатских реченица.

1. Следећи текст усправним цртама подели на предикатске реченице, а затим одговори на питања. Да би ти било лакше, прво подвуци предикате.

Или се моји родитељи разводе или имају неку велику тајну. Са мном не разговарају о томе и избегавају мој поглед. Не знам разлог, а не питам ништа. Парови се понекад не слажу или се њихов однос мења током времена. Можда имају неке проблеме, али то крију од мене.

- а) Колико независних предикатских реченица има у тексту? _____
б) Колико комуникативних реченица има у тексту? _____

Познато ти је из ранијих разреда да се реченице по саставу деле на **просте** и **сложене**.

- в) Какве су по саставу комуникативне реченице из текста? _____

Подсети се ◀◀◀

У претходним лекцијама било је речи о напоредним односима између реченичних чланова.

1. Одреди врсту напоредног односа између истакнутих реченичних чланова.

- а) У питању је **развод** или **нека тајна**. _____
б) Није то био **развод** нити **страшна тајна**. Моји родитељи су одлучили да се преселимо у Немачку. _____
в) Ипак се нећемо селити **у Немачку**, **већ** у Швајцарску. _____

👉 У напоредном односу могу се наћи и независне реченице. Прочитај оне које следе и обрати пажњу на скупове речи у напоредном односу. Упореди их са претходним примерима.

- Моји родитељи **или** се разводе **или** имају неку тајну.
- Не желе развод **нити** имају страшну тајну, **већ** су се одлучили за селидбу у Немачку. ◀◀◀

Закључујеш да просте независне реченице могу бити у саставном, супротном и раставном односу.

Саставни однос међу независним реченицама

Знаш већ све о саставним везницима, стога верујемо да ће ти усвајање градива које следи бити лако и да ћеш успети да савладаш ову лекцију.

► Прочитај пажљиво следећи текст и заокружи саставне везнике у њему.

Забринула сам се, па сам позвала тетку и питала је за узрок напетости у мојој породици. Прво није хтела да каже ништа, па се сажалила на мене, те ми рече разлог. Нити се свађају, нити имају нерешиве проблеме, нити ће се развести. Планирају селидбу у иностранство, па су зато нервозни. ◀◀◀

Из текста можеш закључити да су радње које су повезане саставним везницима истовремене или следе једна за другом.

Напоредни однос између истовремених или узастопних радњи независних реченица у сложеној реченици назива се саставни однос. Везници којима се обележава саставни напоредни однос јесу: и, па, те, ни, нити.

► Напиши слово **И** на линији уколико су радње у саставном односу истовремене, а слово **У** ако су узастопне.

- Устанем рано, доручкујем, па одмах кренем у школу. ____
- Керуша је притрчала и почела да се умиљава. ____
- Стојим овде и чекам те пола сата! ____
- Узми ме за руку и води ме са собом! ____
- Данашње медије нити гледам, нити слушам, нити читам. ____ ◀◀◀

Прочитај сложену реченицу, подвучи предикате у њој, па је усправним цртама подели на просте независне предикатске реченице:

Окрените 129. страну у Читанци, прочитајте песму, препишите у свеску непознате речи и одговорите на питања на страни 130.

- Шта се налази између предикатских реченица? _____ и везник ____.

Обрати пажњу!

Уколико се у сложеној реченици просте реченице у саставном односу нижу једна за другом, оне могу бити повезане и запетом.

Улетео је у кућу, свукао све са себе, **па** се бацио у кревет **и** заспао мртав уморан.

Уочаваш да испред независних везника најчешће нема запете, али се испред везника *и*а и *и*е запета пише.

Допиши просту предикатску реченицу која ће са наведеном бити у саставном напоредном односу.

- Срела сам бившу симпатију _____.
- Нисам хтео да останем код куће _____.
- Поцепао сам нове патике _____.
- Током зимског распуста била сам на Копаонику _____.

Супротни однос међу независним реченицама

Након што смо говорили о саставном односу међу независним реченицама, на ред је дошао и супротни однос међу њима.

Прочитај текст и заокружи супротне везнике у њему.

Након разговора с тетком, Ана се мало умирила, али је нова спознаја изазвала друге дилеме. Није желела да нагађа о могућој селидби, већ је директно питала родитеље. Мајка је оклевала, но отац је био неумољив – донели су одлуку да се пресели прво он, а затим ће му се придружити остатак породице.

Из текста можеш закључити да су радње које су повезане супротним везницима неподударне или супротне једна другој.

Радње независних реченица

НЕПОДУДАРНЕ

Отац се сели, **а** породица ће се касније придружити.

СУПРОТНЕ

Мајка оклева, **но** отац је неумољив.

Напоредни однос између неподударних или супротних радњи независних реченица у сложеној реченици назива се супротни однос. Везници којима се обележава супротни напоредни однос јесу: **а, али, него, но, већ.**

- Прочитај сложено реченицу, подвучи предикате у њој, па је усправним цртама подели на просте независне предикатске реченице:

Звезда је била домаћин вечитог дербија, али је Партизан однео победу минималном разликом, а Звезда, ипак, остала без титуле. ◀◀◀

Обрати пажњу!

Примећујеш да су **супротне реченице увек одвојене запетом**, која се налази испред везника. Ретко ове реченице могу бити без везника, који се подразумева, па се тада пише само запета.

Једно ти кажем, ти друго радиш.

- Стави запете на одговарајућа места у реченици.

- Звао сам те ниси се јавио.
- Почела сам да тренирам али још увек нисам престала да једем слаткише.
- Желим само да будем у доброј форми а не да смршам.
- Немој да скиташ него учи!
- Нисам хтео на студије већ сам желео да се запослим али сам се ипак предомислио на крају. ◀◀◀

- Допиши просту предикатску реченицу која ће са наведеном бити у супротном напоредном односу.

- Срела сам бившу симпатију _____.
- Нисам хтео да останем код куће _____.
- Поцепао сам нове патике _____.
- Током зимског распуста била сам на Копаонику _____.

Раставни однос међу независним реченицама

Напошетку ћеш се, кроз лекцију која следи, упознати и са раставним односом међу независним реченицама.

► Прочитај дијалог, заокружи раставне везнике у њему, а затим одговори на питања.

Ана: Мама, ја не бих уопште ишла у иностранство или бих можда ишла само туристички. Могу ли да останем са баком и деком или да живим код тетке?

Мајка: Полако, полако. Ићи ћемо заједно туристички или ће за почетак само тата провести неко време изван земље.

- Да ли Ана жели да живи заједно са баком, деком и тетком?
- Да ли мајка тврди да ће остатак породице ићи туристички у иностранство док је отац тамо? ◀◀

На основу текста закључујеш да ће се од радњи које су повезане раставним везницима само једна десити.

Напоредни однос између радњи независних реченица у сложеној реченици од којих ће се само једна догодити назива се раставни однос. Везник којим се обележава раставни напоредни однос јесте: **или**.

Знам више

- Поред везника **или**, раставни однос могу обележити и архаични везници **било и воља**:
Било ради, било сјудирај, нешто мораш! Воља ићи иди, воља ићи остјани.
- Осим везника **било и воља**, и везник **или** може бити удвојен:
Или зайиши или ћу иће ја йогсејиши.

► Прочитај сложено реченицу, подвучи предикате у њој, па је усправним цртама подели на просте независне предикатске реченице. Када то урадиш, одговори на питања.

Марко ће се придружити фудбалској екипи због своје брзине, или ће се уписати на кошарку због прецизног шута и високог одраза.

- Колико независних предикатских реченица има у овој сложеној реченици? _____
- У ком су напоредном односу? _____ ◀◀

➤ Допиши просту предикатску реченицу која ће са наведеном бити у раставном напоредном односу.

- Учи немачки језик _____.
- Хоћеш ли да идемо у позориште _____?
- Да ли могу да уђем _____?

Провери знање

1. У следећем низу прецртај везник који не припада саставним везницима:

И, ПА, ТЕ, НИ, НО, НИТИ.

2. На линији поред подвучених стихова из народне епске песме „Мали Радојица” напиши слово које стоји испред одговарајућег назива напоредног односа.

- а) саставни однос   б) супротни однос   в) раставни однос

„Мили боже, чуда големога!
Јали грми, јал’ се земља тресе? _____
 Ја се бије море о мраморје?
 Ја се бију на Попина виле?
Нити грми, нит’ се земља тресе, _____
 ни се бије море о мраморје,
 ни се бију на Попина виле;
већ пуцају на Задру топови, _____
 шенлук чини ага Бећир-ага
 уватио Малог Радојицу,
 па га меће на дно у тавницу.”

Знам више

Значење речи *јали* исто је као значење речи *или*. Такође је у питању везник. Пронађи у библиотеци Речник САНУ и погледај како је та реч представљена у поменутој књизи.

3. Заокружи слово испред реченице у којој уочаваш супротни однос међу реченицама.

- а) Целе ноћи вејао је снег и још увек пада!
 б) Или веје или тек промиче по која пахуља.
 в) Падаће и данас целог дана, а сутра ће већ престати.

4. Следећу реченицу усправним цртама подели на независне предикатске реченице, а затим одреди врсту напоредног односа међу њима и везник којим је он изражен:

Енглески језик добро говорим, али ми немачки није јача страна, а у том делу Швајцарске немачки је званични језик и мораћу га боље савладати.

Прва и друга независна реченица стоје у _____ односу, који је изражен везником _____, друга и трећа независна реченица стоје у _____ односу, који је изражен везником _____, а трећа и четврта независна реченица стоје у _____ односу, који је изражен везником _____.

Зависне реченице

- ◀ зависна предикатска реченица
- ◀ изричне реченице
- ◀ зависноупитне реченице
- ◀ односне реченице
- ◀ месне реченице
- ◀ временске реченице
- ◀ узрочне реченице
- ◀ последичне реченице
- ◀ условне реченице
- ◀ намерне реченице
- ◀ поредбене реченице
- ◀ допусне реченице

☞ Заокружи слова испред независних предикатских реченица.

- а) АНА ДАНАС НИЈЕ ДОШЛА У ШКОЛУ
- б) ЈЕР СЕ РАЗБОЛЕЛА.
- в) РАЗБОЛЕЛА СЕ
- г) ИЛИ ИМА ИСПИТ ИЗ КЛАВИРА
- а) КОЈИ ПОЛАЖЕ НА КРАЈУ СВАКЕ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ.
- ђ) АКО АНА НЕ ДОЂЕ ДАНАС У ШКОЛУ,
- е) ПОЗОВИ ЈЕ ТЕЛЕФОНОМ.

- Да ли реченице које су остале незаокружене исказују целовиту мисао?

ДА НЕ

Заокружи тачан одговор.

- Да ли ове реченице могу стајати самостално?

ДА НЕ

Заокружи тачан одговор. <<<

Из низа предикатских реченица који је пред тобом видиш да се оне могу разликовати према томе да ли исказују целовиту мисао или не и према томе да ли су самосталне или нису. Оне које су самосталне и представљају заокружену мисао, као што знаш, називају се **независне предикатске реченице**. Оне могу имати комуникативну функцију. На пример:

- Ана данас није дошла у школу? – питање
- Разболела се. – обавештење
- Позови је телефоном! – заповест

Зависна предикатска реченица не исказује целовиту поруку или мисао и не може стајати самостално. Као таква не може да обавља комуникативну функцију.

У оквиру сложене реченице, зависне реченице преузимају на себе службу зависних реченичних чланова или субјекта.

► Попуни табеле као што је започето. Како би ти било лакше да одредиш службу реченичних чланова, пробај да поставиш питање да би одговор био оно што је наведено у левој колони, на пример: КАДА? *док јој њрсти илешу њо диркама*, КО? *Ана* и тако даље.

Реченични чланови	Служба
Док јој прсти плешу по диркама	прилошка одредба за време
Ана	
ужива	
у музици	неправи објекат
коју воли	

Реченични чланови	Служба
Када зарони у свет музике	
Ана	субјекат
је срећна	
јер ствара чаролију	
која испуњава простор	атрибут

Након попуњавања табеле примећујеш да зависне реченице увек врше службу неког реченичног члана, о чему ћеш посебно учити касније.

именичка синтагма
у служби апозиције

Ана, **ученица музичке школе**,
положила је завршни испит.

зависна реченица
у служби апозиције

Ана, **која је ученица музичке школе**,
положила је завршни испит.

прилошка одредба
за време

На испиту је Ана осећала
неуобичајену трему.

атрибут

зависна реченица
у служби прилошке одредбе за време

Док је полагала испит, Ана је осећала
трему **која је била неуобичајена**.

зависна реченица
у служби атрибута

Раноранилац две среће граби.

субјекат

Ко рано рани две среће граби.

зависна реченица
у служби субјекта

Подвучене зависне реченице преобликуј у зависне реченичне чланове и одреди које су врсте.

- а) Обукла сам хаљину која ми је омиљена. _____
- б) Док сам прао судове, разбио сам чашу која је од кристала и која је изузетно вредна.
_____
- в) Не бих данас у шетњу јер пада киша. _____
- г) Ана је замолила Вука да јој помогне. _____

Покушај да од подвучених реченичних чланова направиш зависне реченице.

- а) Чула сам за твоју удају. _____
- б) Запамти добро очеве речи. _____
- в) За рођендан сам добила златне минђуше. _____
- г) Повредио се током вежбања. _____

Усправним цртама подели текст на предикатске реченице, те препиши оне које су зависне. Како би ти било лакше, прво подвуци предикате.

Док је прилазила концертном клавиру, осетила је да јој дрхте руке. Поклонила се и почела да свира програм који је дуго вежбала. Када је одсвирала етиду, осетила је велико олакшање. Прва композиција је одсвирана без грешке!

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

- На основу којих речи препознајеш зависне реченице?

Примећујеш да се на почетку зависне реченице налази зависни везник. По правилу, најчешће зависни везник одређује о којој врсти зависне реченице је реч. Зависни везници су, као што ти је већ познато, *док*, *да*, *јер*, *ако* и др.

Обрати пажњу!

Некада се у улози везника јаве и неке друге врсте речи.

Почела је да свира програм **који** је дуго вежбала.

Који је по врсти речи придевска упитно-односна заменица, али у овој реченици врши улогу везника.

Када је одсвирала етиду, осетила је велико олакшање.

Када је по врсти речи прилог, али у овој реченици врши улогу везника.

Знам више

Између зависне и независне предикатске реченице може се наћи и један необавезни члан који се зове **корелатив**. Погледај следеће примере.

Дођи **онда** **када** теби буде одговарало и ја ћу ти позајмити пара **онолико** **колико** тражиш.

↓ ↓
корелатив **везник**

↓ ↓
корелатив **везник**

Буди **тамо** **где** се увек налазимо и понеси **то** **што** си ми обећао.

↓ ↓
корелатив **везник**

↓ ↓
корелатив **везник**

О корелативима ћеш учити више у средњој школи.

У зависности од значења или службе у оквиру сложене реченице, зависне реченице се деле на изричне, односне, месне, временске, узрочне, последичне, условне, намерне, поредбене и допусне.

Изричне реченице

У лекцијама које следе упознаћеш се са врстама зависних реченица, њиховим значењем и везницима на основу којих ћеш их лакше препознавати. Прва врста зависних реченица о којој ће бити речи јесу изричне реченице.

► Управни говор из дијалога претвори у неуправни, а потом одговори на питање.

Вук: Како си прошла на испиту из клавира?

Ана: Положила сам с одличним успехом!

Вук: Веровао сам у тебе! Честитам!

- Колико у написаном тексту има предикатских реченица, а колико је међу њима зависних?

У тексту има _____ предикатских реченица, а међу њима су ____ зависне. ◀◀

Увиђаш да када се управни говор претвори у неуправни, реченице постају дуже и сложеније. Запажаш, такође, да зависне реченице у тексту допуњавају глаголе *је иишао*, *је одговорила* и *је рекао*, који имају службу предиката у независној реченици.

Зависне реченице којима се изражава (изриче) садржај глагола говорења (*рећи*, *казати*, *јоворити*, *јричати*, *обавесити* и др.), мишљења (*мислити*, *смајрати*, *размишљати* и сл.), опажања (*видети*, *чути* и сл.) и осећања (*волети*, *мрзети*, *осећати* и др.) називају се изричне реченице.

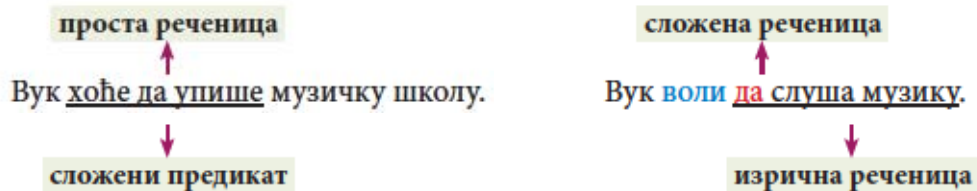
У следећим сложеним реченицама подвучи изричне реченице, а њихове везнике заокружи.

- а) Ана је Вуку признала да је имала велику трему на испиту из клавира.
- б) Објаснила му је како изгледа испит.
- в) Испричала му је како су свирале њене добре другарице.
- г) Знао је да би и он сигурно имао трему у том случају.
- а) Да је Ана најбољи ученик музичке школе, чуо је у од другова. <<<

На основу примера закључујеш да су везници изричних реченица *да* и *како*.

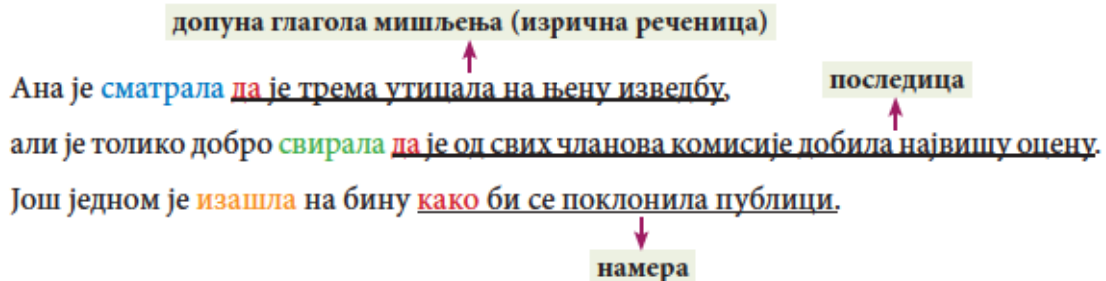
Обрати пажњу!

Некада може доћи до забуне и неразликовања изричне реченице и допунског дела сложеног предиката. Упореди реченице.

Обрати пажњу!

Везници *да* и *како* нису везници само изричних реченица.

Примећујеш да се овим реченицама, за разлику од изричних, изражава нека последица претходне радње или Анина намера. О њима ћеш учити касније. Засад приликом одређивања врсте реченице води рачуна о значењу глагола.

➤ Прочитај пажљиво следеће реченице, а затим одговори на питања.

- 1) Ана много воли свирање.
- 2) Сања светску славу.
- 3) Ана много воли да свира.
- 4) Сања да постане славна у свету.

• Коју службу врше подвучени чланови у првој и другој реченици?

• Коју службу врше подвучени чланови у трећој и четвртој реченици?

На основу примера, закључујеш да изричне реченице врше службу објекта, јер су оне одговор на питање ШТА?.

Обрати пажњу!

- Некада је изрична реченица у служби неправог објекта.

Сетио се да је оставио пеглу укључену. (сетио се пегле)

Глагол *сетити се* је непрелазни глагол, па не може имати прави објекат.

- Изрична реченица може бити и у служби субјекта.

Причало се по крају да је Ана најбољи ученик музичке школе.

У том случају субјекат не постоји у независној, него цела зависна реченица има улогу субјекта. То је такозвана обезличена реченица, о којој ћеш више учити у средњој школи.

➤ Прочитај пажљиво следеће реченице.

- Вук ме је питао **како** сам прошла на испиту из клавира.
- Занимало га је **шта** сам свирала.
- Питао је **на каквом** сам клавиру свирала.
- Интересовао се **коју** сам оцену добила на крају.
- Упитао ме је **где** се уопште одржавају испити.
- Питао ме је **да ли** сам имала трему.
- Запитао се **да ли** би он исто имао трему на испиту.
- Размишљао је **да ли** да упише музичку школу. ◀◀◀

Уочаваш да и ове реченице допуњују предикат независне реченице, личе на питање, али немају ни упитну интонацију ни упитно значење. Иза њих не стоји упитник, већ тачка.

Посебна врста изричних реченица јесу зависне реченице које имају облик питања, али не и упитно значење. Оне се зову зависноупитне реченице, а њихова обележја су следећи везници: *ли, да ли, ко, шта, где, када, како, зашто* и сл.

На линији након сложене реченице са зависноупитном реченицом напиши ЗУ, а иза просте упитне реченице У.

Питај га да ли ће доћи. ____

Да ли ћеш доћи? ____

Где треба да скренемо? ____

Реци ми где треба да скренемо. ____ <<<

Провери знање

1. Следећи текст усправним цртама подели на прости реченице, подвучи изричне реченице и заокружи њихове везнике.

Хтела сам да ти се похвалим да сам положила данас испит из клавира. Мислила сам да ће бити лакше. Међутим, имала сам баш велику трему. Трудила сам се да умирим лупање срца. Професорка ми је рекла како ће све бити добро. На крају је тако и било!

2. Одреди коју службу врше подвучене зависне реченице.

а) Наставница је објаснила како да попунимо пријаву за такмичење.

_____

б) Познато је да кукавица подмеће своја јаја другим птицама.

_____

в) Размишљао да ли сам све спаковао за пут.

_____

3. Повежи реченице на левој страни са одговарајућим врстама које су понуђене на десној.

• Чула сам да се отвара нова продавница спортске опреме у крају. ●

сложена реченица са изричном зависном

• Почела сам да радим у новој продавници спортске опреме. ●

проста реченица са сложеним предикатом

• Хтео сам да се упознамо. ●

сложена реченица са изричном зависном

• Надао сам се да ће ме препознати. ●

проста реченица са сложеним предикатом

4. Стави одговарајући интерпункцијски знак на крај реченице.

а) Колико је сати ____

б) Реци ми колико је сати ____

в) Трипут те питам када ћеш доћи из школе ____

г) Када ћеш доћи из школе ____

а) Јеси ли понела ужину ____

ђ) Мајку је интересовало јесам ли понела ужину ____

Односне реченице

Друга врста зависних реченица о којима ће бити речи јесу односне реченице.

- У следећем тексту подвучи предикате, затим усправним цртама подели сложене реченице на просте и одговори на захтеве.

Знаш за ону свађу што су имали моји родитељи? Рекла сам ти за разговор који сам водила са тетком? Једне вечери случајно сам чула расправу какву не памтим. Следећег јутра позвала сам тетку, чије мишљење изузетно ценим. Међутим, моји више нису у сукобу у ком су били. Отац је, ипак, одустао од радног места за које је конкурисао. Та позиција захтевала је селидбу у Немачку, где се никоме од нас није ишло.

- Колико зависних реченица има у тексту? _____
- Шта означавају зависне реченице? Заокружи слово испред тачног одговора.
  - а) узрок вршења радње   б) место вршења радње   в) ближе одређују неки појам

Примећујеш да постоји посебна врста зависних реченица које служе да ближе објасне појам на који се односе, а који се налази у надређеној реченици.

Зависне реченице којима се ближе одређује именички појам на који се односе називају се односне реченице.

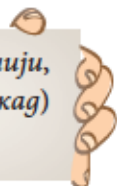
- Врати се на претходни текст, заокружи речи које уводе зависне реченице и препиши их, а затим покушај да одредиш којим врстама речи припадају.

_____	-	_____	_____	-	_____
_____	-	_____	_____	-	_____
_____	-	_____	_____	-	_____
_____	-	_____	_____	-	_____

Знаш да зависне реченице уводе везници, али је већ било речи о томе да улогу везника код зависних реченица могу вршити и неке друге врсте речи, попут заменица или прилога.

Односне реченице уводе се упитно-односним придевским заменицама (*који, чији, какав, колики*), именичким заменицама (*ко, шћа*), прилозима у везничкој улози (*где, кад*) и везником *шћо*.

 Обрати пажњу!

У шестом разреду заменице **који, чији, какав, колики** називали смо упитно-односним заменицама, јер оне, у зависности од реченице и службе коју у њој врше, могу бити или упитне (*КОЈИ је данас дан?*) или односне (*Ушао је човек КОЈИ храмље*). Када су односне, врше службу везника односних реченица.

Зависне односне реченице могу имати службу атрибута, апозиције, субјекта или објекта. Како би ти било јасније, попуни табелу као што је започето.

Проста реченица	Сложена реченица	Служба
Обожавам да носим <u>сребрни</u> накит.	Обожавам да носим накит <u>који је од сребра</u> .	атрибут
Вук, <u>мој најбољи друг</u> , освојио је прво место из рецитовања.	Вук, који	
<u>Освајач</u> награде части пићем!	Ко	
Испунио је <u>планирано</u> .	Испунио је оно што	

Знам више

О **корелативима** је било речи на страни 117, а оно што је важно рећи јесте да се корелатив може јавити и испред односних реченица:

*Урадио је **што** **што** се од њега очекивало. **Оставио** је **ону** коју је највише волео.*

Провери знање

1. Следећи текст усправним цртама подели на просте реченице, подвуци односне реченице и заокружи њихове везнике:

Што је мене узнемирило јесте жестока свађа мојих родитеља, који су се досад врло ретко препирали. Међутим, све је добро што се добро сврши!

2. Одреди коју службу врше подвучене односне реченице.

- а) Где ти је бицикл који си добио за рођендан? _____
- б) Тај сам поклонио млађем брату, а сад возим овај већи плави, који је некад припадао мом оцу. _____
- в) Ко другоме јаму копа сам у њу пада. _____
- г) Појешћу ја шта ти не будеш могао. _____

Месне реченице

Међу прилошким одредбама позната ти је и она која се односи на место вршења радње, а сада ћеш се упознати и са месним зависним реченицама.

➤ Почитај пажљиво сложену реченицу, а затим одговори на захтеве:

Те кобне вечери чула сам мамине речи упућене оцу: „Иди куда те срце води! Сели се где ти је мило!”

- Подвуци зависне реченице, а заокружи везнике којима су уведене.
- Шта означавају ове зависне реченице? _____

Зависне реченице којима се означава место вршења неке радње називају се месне реченице.

➤ Заокружи речи у улози везника у месним реченицама, па одговори на питање.

- Где нађеш упражњено место, седи.
- Куда пође, мој отац носи свој посао са собом.
- Увек је ишла где је желела.

- Којој врсти припадају ове речи? _____

Видиш да ни овде нису у питању прави везници, већ се у улози везника налазе заменички прилози.

Месне реченице уводе се прилозима *где*, *куда*, *одакле* у везничкој улози.

➤ Упореди реченице, па одговори на питања.

- На **згодном** месту посади дрво.
- **Где нађеш згодно место**, ту дрво посади.
- Мој отац носи свој посао **на годишњи одмор**.
- **Куда пође**, мој отац носи свој посао са собом.
- Увек је ишла **свуда**.
- Увек је ишла **где је желела**.
- Заокружи одговарајућу реч како би тврдња била тачна.
  - Реченице из леве колоне по саставу су **просте/сложене**.
  - Реченице из десне колоне по саставу су **просте/сложене**.
- Коју функцију врше истакнути делови реченица? _____

Знам више

И испред месних реченица може се јавити **корелатив**:

Сћани *овде где* се боље види. Кренула је *шуда куда* је мало ко смео. Преселићу се *тамо где* буде било њосла.

Обрати пажњу!

- Везник **где** може бити везник и других зависних реченица. На основу примера који следе закључићеш да он може увести односну реченицу у различитим службама.

Ово је кућа *где сам одрасла*. – односна реченица у служби атрибута

Ово је наша стара кућа, *где данас живе моји баба и деда*. – односна реченица у служби апозиције

Реци ми *где да седнем*. – изрична реченица у служби објекта

Сео сам *где ми је удобно*. – месна реченица у служби прилошке одредбе за место

- Ако **где** можемо заменити заменицом **који** у некој предлошко-падежној конструкцији, у питању је **односна** реченица.

Ово је кућа *где сам одрасла*. → Ово је кућа у којој сам одрасла.

- Ако **где** не можемо заменити заменицом **који** у некој предлошко-падежној конструкцији, у питању је **месна** реченица.

Идем тамо *где сам одрасла*. → Идем тамо ~~У КОЈОЈ~~ сам одрасла.

- Исто важи и за **изричне** реченице. Оне долазе као одговор на питање **ко** или **шта**.

Питао ме је *где сам се родила*.

Питао ме је ШТА? (Питао ме је) *где сам се родила*. → Ово је подврста изричних реченица, које се називају, да се подсетимо, зависноупитне реченице.

Дакле, кад одређујеш врсту зависне реченице, води рачуна не само о везнику, већ и о значењу и служби које та реченица има.

Провери знање

1. Избаци „уљеза”. Везници месних реченица су: ГДЕ, КУДА, КАДА, ОДАКЛЕ.

2. Допуни реченице зависном месном реченицом.

а) Вежи коња _____.

б) _____, има и ватре.

в) _____, ти продужи.

г) Не забадај нос _____.

3. Заокружи слово испред реченице у којој се налази зависна месна реченица.

а) Чекај ме где ме увек чекаш.

б) Чекај ме на клупи где увек седимо.

в) Неко је сломио нашу стару клупу, где смо често заједно седели.

г) Питала сам се где си досад.

Временске реченице

Осим зависних реченица које казују о месту вршења радње, постоје и временске зависне реченице.

➡ Прочитај пажљиво следећи текст, а затим одговори на захтеве:

Када мало боље размислим, селидба у иностранство можда и није тако лоша идеја. Јесте велики стрес када се човек сели. Чим помислим на то, заболи ме глава. Сад сам мирна док не дође време за пресељење. Кад тај тренутак дође, прилагодићу се.

- Подвуци зависне реченице, а заокружи везнике којима су уведене.
- Шта означавају ове зависне реченице? _____

Зависне реченице којима се означава време вршења радње надређене реченице називају се временске реченице.

➡ Заокружи везнике у временским реченицама, а затим одреди да ли зависна реченица означава радњу која се десила пре радње у независној реченици, после ње или истовремено са њом.

- а) Јави ми се кад дођеш у град. _____
- б) Увек пева док се тушира. _____
- в) Када си се вратио кући, ја сам већ била заспала. _____

Временске реченице уводе се прилозима у везничкој улози (*када*), везничким изразима (*пре него што*, *чим*, *након што*, *тек што* и сл.) и везницима (*док*, *чим*).

Време радње зависне реченице	Везници	Примери
пре радње независне реченице	кад(а), чим, пошто, након што, само што, тек што	<ul style="list-style-type: none"> • Чим се пробудиш, назови ме. • Тек што је свануло, телефон је зазвонио. • Само што је ушао у кућу, морао је да се врати на посао.
у време радње независне реченице	кад(а), док	<ul style="list-style-type: none"> • Уживам кад ми фризер пере косу. • Нека бојлер буде искључен док се купаш.
после радње независне реченице	пре него што, кад(а), док	<ul style="list-style-type: none"> • Пре него што сам отворила очи, руком сам искључила аларм. • Док си се ти јавио, ја сам већ била прекинула везу.

Упореди реченице, па одговори на питања.

- Пробуди ме у зору.
- Пробуди ме кад сване.
- Нервозно врти косу попуњавајући питања на тесту.
- Нервозно врти косу док попуњава питања на тесту.
- Мрак је увек најгушћи пре свитања.
- Мрак је увек најгушћи пре него што сване.

- Заокружи одговарајућу реч како би тврдња била тачна.

Реченице из леве колоне по саставу су просте/сложене.

Реченице из десне колоне по саставу су просте/сложене.

- Коју функцију врше подвучени делови реченица? _____ <<<

Знам више

И испред временских реченица може се јавити **корелатив**:

*Браћо ме зове само **онда** **кад** му нешто треба.*

Обрати пажњу!

- Везник **кад(а)** може бити везник и других зависних реченица. Обрати пажњу на службе у којима се јављају зависне реченице након овог везника.

Памтим онај час *када си ми изјавио љубав*. – **односна реченица у служби атрибута**

Памтим *када си ме њобедио у сивоном тенису*. – **изрична реченица у служби објекта**

Када сам је њозвао, саопштила ми је тужну вест. – **временска реченица у служби прилошке одредбе за време**

- Ако **када** можемо заменити заменицом **који** у некој предлошко-падежној конструкцији, у питању је **односна** реченица.

Памтим онај час *када си ми изјавио љубав*. → Памтим онај час *у ком(е) си ми изјавио љубав*.

- Ако **када** не можемо заменити заменицом **који** у некој предлошко-падежној конструкцији, у питању је **временска** реченица.

Саопштила ми је тужну вест *када сам је њозвао*. → Саопштила ми је тужну вест ~~У КОЈОЈ~~ *сам је њозвао*.

- Исто важи и за **изричне** реченице. Оне долазе као одговор на питање **ко** или **шта**.

Памтим *када си ме њобедио у сивоном тенису*.

Памтим **КОГА/ШТА?** (Памтим) *када си ме њобедио у сивоном тенису*.

Провери знање

1. Избаци „уљеза”.

Везници временских реченица су: ЧИМ, ДОК, КАДА, КУДА, НАКОН ШТО, ПРЕ НЕГО ШТО.

2. Допуни реченице зависном временском реченицом.

- а) Свет изгледа лепше _____.
- б) _____, речи су сувишне.
- в) _____, има и начина.
- г) Деца су поскакала из клупа _____.

3. Заокружи слова испред реченица у којима се налази зависна временска реченица.

- а) Пала сам с бицикла чим сам почела да возим.
- б) Пала сам с бицикла оног дана кад је било клизаво.
- в) Пала сам с бицикла пре него што је наишао ауто.
- г) Питао сам брата када ћемо ићи на утакмицу.

Узрочне реченице

До сада је било речи о зависним реченицама које указују на место и време вршења радње у независној реченици и често врше службу прилошких одредби за место и време. На страницама које следе упознаћеш се са узрочним зависним реченицама, које могу вршити службу прилошке одредбе за узрок.

➡ Прочитај пажљиво дијалог, па одговори на питања која следе.

Вук: Ана, зашто си нервозна? Шта се десило?

Ана: Нервозна сам јер треба да одговарам историју. Нисам довољно учила зато што нисам имала времена. Дошли су нам гости пошто је мом млађем брату био рођендан. Како је била гужва цео викенд, није остало простора и за учење.

- Подвуци зависне реченице, а затим заокружи везнике којима су уведене.
- Шта означавају ове зависне реченице? Заокружи слово испред тачног одговора.
  - а) Ближе одређују неки именски појам.
  - б) Узрок вршења радње.
  - в) Место вршења радње.
  - г) Време вршења радње. ◀◀◀

Зависне реченице којима се означава узрок вршења радње у надређеној реченици називају се узрочне реченице.

Провери знање

1. Избаци „уљеза”.

Везници узрочних реченица су: ЈЕР, ПОШТО, КАДА, СТОГА, ЗАТО ШТО, СТОГА ШТО, БУДУЋИ ДА.

2. Допуни реченице зависном узрочном реченицом.

- а) Наљутила сам се на тебе _____.
- б) Нисам ништа стигао да урадим _____.
- в) _____, мораћу да позајмим новац од тебе.
- г) Тренер ме је убацио у прву поставу _____.

3. Подвуци узрочне реченице у одломку „Житија Светог Симеона” Светог Саве (стр. 60–63 у Читанци) и одреди њихову службу:

„Блажени су који овде плачу, јер ће се тамо смејати. Блажени су кротки овде, јер ће тамо бити наследници царства небеског. Блажени су гладни и жедни овде, јер ће се тамо наситити. Блажени су милостиви овде, јер ће тамо бити помиловани. Блажени су чисти срцем, јер ће вазда Бога гледати.”

- Узрочне реченице имају службу _____.
- ### 4. Заокружи слово испред реченице у којој се налази зависна узрочна реченица.
- а) Како устане са столице, пијанац се одмах затетура.
  - б) Јуче сам ти показала како да урадиш ту једначину.
  - в) Отвори прозор како би се соба проветрила.
  - г) Како нисмо имали новца за такси, ишли смо пешице.

Последичне реченице

Решавајући задатке који следе, упознаћеш се са још једном врстом зависних реченица, а то су последичне реченице.

➡ Прочитај пажљиво дијалог Ане и Вука, па одговори на питања која следе.

Ана: Тако сам се провела на братовљевом рођендану да ћу га сигурно дуго памтити.
Како је теби било?

Вук: Одлично! Толико сам се најео торте да ме је заболео стомак!

Ана: Ха-ха! Ја сам певала толико да сам на крају остала без гласа.

- Подвуци зависне реченице, а заокружи везнике којима су уведене.
- Шта означавају ове зависне реченице? Заокружи слово испред тачног одговора.

а) узрок вршења радње   б) последицу вршења радње   в) време вршења радње   ◀◀

Зависне реченице којима се означава последица вршења радње у надређеној реченици називају се последичне реченице.

Подвуци зависне последичне реченице, издвој везник који их обележава и речи које их најављују.

Вук: Торта је била таква да ми и сад иде вода на уста. Сендвичи су били толики да је један довољан да се наједеш. А брат ти је такав мангуп да су све девојчице пиљиле у њега.

Ана: Мама увек наручи толико хране да нам остане за недељу дана. А брат је некад тако духовит да сви плачемо од смеха. Нажалост, Уна се много прехладила, тако да није дошла на журку.

- везник: _____; речи које најављују последичне реченице су: _____,
_____, _____ и _____

Примећујеш да последичне реченице немају велики број везника, али имају доста речи које их најављују.

Последичне реченице уводе се везницима *тако да* и *да*, а последичну реченицу са везником *да* најављују прилози *иако*, *иолико* или придевске заменице *иакав*, *иолики* и сл.

Знам више

Последичне реченице имају службу прилошке допуне за означавање последице, о којој ћеш више учити у средњој школи.

Обрати пажњу!

- Везник *да*, осим код последичних реченица, јавља се, као што знаш, и код изричних реченица, али и код условних и намерних реченица, о којима ћеш учити касније. Упореди следеће реченице.

Реци *да ме волиш*. → ШТА да кажем? *Да ме волиш*. – **изрична реченица у служби објекта**

Да сам више учио, био бих одличан ђак. → ПОД КОЈИМ УСЛОВОМ бих био одличан ђак? *Да сам више учио*. – **условна реченица у служби прилошке одредбе за услов**

Хоћеш ли ми позајмити оловку *да се њој њишем*? → С КОЈИМ ЦИЉЕМ позајмљујем оловку? *Да се њој њишем*. – **намерна реченица у служби прилошке одредбе за циљ**

Заљубио се толико *да се само смешка* → С КОЈОМ ПОСЛЕДИЦОМ се заљубио? *Да се само смешка*. – **последична реченица у служби прилошке последичне допуне**

- Кад одређујеш врсту зависне реченице, као и увек, води рачуна не само о везнику, већ и о значењу и служби које та реченица има.

Провери знање

1. Допуни реченице зависном последичном реченицом.

- а) Толико сам била љута на мајку _____.
- б) Нарав ми је таква _____.
- в) Он је такав наставник _____.
- г) Толико је безобразан _____.

2. Подвучи последичне реченице.

- а) Небо је било тако модроплаво да је било тешко разазнати море у даљини.
- б) Сада смо тако притиснути бригом и страхом да вичемо једни на друге, очајнички тражећи начин да нађемо решење.

3. Заокружи слово испред реченице у којој се налази зависна последична реченица.

- а) Дај ми да ти понесем кофер.
- б) Остаћу напољу да телефонирам.
- в) Тако је грмело да су се затресли прозори.

Условне реченице

Са већ обрађеним узрочним зависним реченицама неретко се мешају условне, стога пажљиво читај градиво које следи како би ти било лако да разликујеш поменуте врсте.

➡ Прочитај пажљиво дијалог Вука и Ане, па одговори на питања која следе.

Вук: Ана, хајде с нама на утакмицу ако имаш времена!

Ана: Радо бих пошла кад бих могла. Да сутра немамо писмени из математике, придружила бих вам се. Уколико пређем све из збирке, доћи ћу бар на друго полувреме.

- Подвучи зависне реченице, а затим заокружи везнике којима су уведене.
- Шта означавају ове зависне реченице? Заокружи слово испред тачног одговора.
  - а) Узрок вршења радње.
  - б) Последицу вршења радње.
  - в) Услов вршења радње. <<<

Зависне реченице којима се означава услов за вршење радње у надређеној реченици називају се условне (погодбене) реченице.

Подвуци зависне условне реченице и заокружи њихове везнике:

Ма, идем на утакмицу. Ако ми буде досадно, вратићу се раније. Уколико они хоће да остану на теренима и после завршетка, ја ћу отићи кући. Да нам нису заказали тај писмени, остала бих и ја дуже, сигурно. Кад бих знала да задаци неће бити претешки, била бих опуштенија. <<<<

Условне реченице уводе се везницима *ако, уколико, кад, да*.

Врати се на претходни текст и одреди који се глаголски облици налазе у предикату условних реченица.

- То су _____, _____, _____
и _____.

Примећујеш да су и глаголски облици обележје условних реченица.

Везници	Глаголска времена	Примери
ако, уколико	презент перфекат футур II	<ul style="list-style-type: none"> • Ако мислиш на мене, пошаљи ми поруку. • Ако си урадила све задатке, сигурно ћеш добити високу оцену. • Уколико не будеш платио рачун, искључиће ти струју.
кад, ако	потенцијал	<ul style="list-style-type: none"> • Кад бих купио електрични тротинет, њиме бих ишао у школу. • Суд ће спречити сведочење ако би се њиме повредила дужност чувања професионалне тајне.
да	презент перфекат	<ul style="list-style-type: none"> • Да се сруши цео свет, ја те не бих оставила. • Да сам учила на време, сада не бих била под стресом.

Условне реченице имају службу прилошке одредбе за услов, о којој ћеш више учити у средњој школи.

Обрати пажњу!

- Било је речи да се везник **да**, осим код условних реченица, јавља и код изричних, које већ познајеш, али и код намерних реченица, о којима ћеш учити касније. Упореди следеће реченице.

Питао ме је *да иђемо на уџаку*. → ШТА ме је питао? *Да иђемо на уџаку*. – **изрична реченица у служби објекта**

Сачекај ме *да иђемо заједно кући*. → С КОЈИМ ЦИЉЕМ ме чекај?
Да иђемо заједно кући. – **намерна реченица у служби прилошке одредбе за циљ**

Треснула га је *тако да је све звезде њребројао* → С КОЈОМ ПОСЛЕДИЦОМ се завршило? *Да је све звезде њребројао*. – **последична реченица у служби прилошке последичне допуне**

Да сам ишла у музичку школу, лепше бих певала. → ПОД КОЈИМ УСЛОВОМ бих лепше певала? *Да сам ишла у музичку школу*. – **условна реченица у служби прилошке одредбе за услов**

- Већ ти је познато: кад одређујеш врсту зависне реченице, води рачуна не само о везнику, већ и о значењу и служби које та реченица има, али и о глаголским облицима који се налазе у њој.

Провери знање

1. Избаци „уљеза”.

Везници условних реченица су: КАД, АКО, КОЛИКО, УКОЛИКО, ДА.

2. Допуни реченице зависном условном реченицом.

- а) Доћи ћу код тебе _____.
- б) _____, добиће отказ.
- в) _____, изгубиће власт.
- г) _____, сада бих био срећан.
- д) Било би боље _____.

3. Подвучи условне реченице.

- а) Гаванова жена одбије га и припрети да ће пустити псе на њега, ако се одмах не удаљи.
- б) Ако просјак заиште вуну, нека кажу да ту није господар.

4. Заокружи слово испред реченице у којој се налази условна реченица.

- а) Да си био овде, видео би ти свога бога.
- б) Рекла сам ти да је овде пушење забрањено.
- в) На турниру је Ђоковић толико јако вриснуо да је уплашио навијаче.

Намерне реченице

На наредним странама биће речи о намерним реченицама. Стрпљиво читај и ради задатке како би ти савладавање ове лекције било једноставно.

Прочитај пажљиво текст, па одговори на питања која следе.

Вук је кренуо код зубара да поправи зуб. Како би што пре стигао, ушао је у градски аутобус. Требало је да се вози четири станице да стигне на одредиште. Одмах је устао са седишта како би уступио место једној младој жени с бебом у наручју. Пропустивши жељену станицу због велике гужве, вратио се пешице да би стигао на праву адресу.

- Подвучи зависне реченице, а заокружи везнике којима су уведене.
- Шта означавају ове зависне реченице? Заокружи слово испред тачног одговора.
  - а) Узрок вршења радње.   б) Последицу вршења радње.
  - в) Циљ вршења радње.   г) Услов за вршење радње. <<<

Зависне реченице којима се означава намера, циљ или сврха вршења радње у надређеној реченици називају се намерне реченице.

Подвучи зависне намерне реченице и издвој њихове везнике:

Да би зубар поправио Вуку зуб, морао је да му да анестезију. Вук је све време жмурио како би заборавио на бол. „Мораш гледати око себе да заборавиш на бол, а не треба да жмуриш”, опоменуо га је зубар. Не би ли му скренуо пажњу, укључио је радио.

- За намерне реченице карактеристични су следећи везници: _____ и _____ и речца ____.

Примећујеш да намерне реченице уводе само два везника: *да* и *како*, али да се у негацији у тој служби јавља и речца *ли*.

Врати се на претходни текст и одреди глаголске облике у предикатима зависних намерних реченица. <<<

Намерне реченице препознају се по глаголским облицима: презенту и потенцијалу уз везник *да*, потенцијалу уз везник *како* и одричном потенцијалу уз речцу *ли*.

Упиши одговарајући облик глагола датог у загради у предикат зависне намерне реченице.

- 1) Свратићу до продавнице да _____ (купити) сладолед.
- 2) Сматра се да су ватромет изумели Кинези како _____ (отерати) демоне с новогодишњих празника и других свечаних прилика.
- 3) Газио би и по мртвима не ____ ли _____ (дочепати се) власти. <<<

➤ Упореди реченице, па одговори на питања.

- Иде код зубара ради поправке зуба.
- Иде код зубара да поправи зуб.
- Планирам ускоро да дам отказ ради одласка у иностранство.
- Планирам ускоро да дам отказ да бих отишао у иностранство.
- Заокружи одговарајућу реч како би тврдња била тачна.
Реченице из леве колоне по саставу су просте/сложене.
Реченице из десне колоне по саставу су просте/сложене.
- Коју функцију врше подвучени делови реченица? _____ <<<<

Обрати пажњу!

- Сигурно се сећаш да је било речи о томе да се везник да јавља, осим код намерних реченица, и код изричних, последичних и условних реченица. Упореди следеће реченице.

Јави му *да* ја чекам на уџлу. → ШТА му јави? *Да* ја чекам на уџлу. – **изрична реченица у служби објекта**

Хладно је толико *да* нам цвокоћу зуби. → С КОЈОМ ПОСЛЕДИЦОМ трпимо хладноћу? *Да* нам цвокоћу зуби. – **последична реченица у служби прилошке последичне допуне**

Да сам виша, била бих манекенка. → ПОД КОЈИМ УСЛОВОМ бих била манекенка? *Да* сам виша. – **условна реченица у служби прилошке одредбе за услов**

Учим језик *да* се боље снађем у Немачкој. → С КОЈИМ ЦИЉЕМ учим немачки? *Да* се боље снађем у Немачкој. – **намерна реченица у служби прилошке одредбе за циљ**

Провери знање

1. Избаци „уљеза”.

Везници намерних реченица су: ДА, КАКО, УКОЛИКО.

2. Допуни реченице зависном намерном реченицом.

- а) Доћи ћу код тебе _____.
- б) _____, мора да има довољан број година.
- в) Не једе слаткише _____.

3. Подвучи намерне реченице.

У песми „Иво Сенковић и ага од Рибника” дечак-ратник одлази у бој с насилником да би очувао јуначку част и образ свога оца.

Станко Алексић послужио је Јанку Веселиновићу као прототип како би изградио свог књижевног јунака.

4. Заокружи слово испред реченице у којој се налази намерна реченица.

- а) Да би избавио своје другове и себе из тамнице, Мали Радојица пролази кроз страшне муке.
- б) Јавила бих ти се да сам те видела.
- в) Толико је плакала да су јој очи све биле подбуле од суза.

Поредбене реченице

У зависне реченице убрајамо и поредбене, о којима ћеш научити нешто више кроз наредну лекцију.

➡ Прочитај део Аниног дневника па одговори на питања која следе.

Драги дневниче,
У последње време баш и нисам задовољна својим животом. Углавном све радим како ме родитељи саветују. Слушам их као што су они слушали своје родитеље раније. Али, ја хоћу да самостално доносим одлуке. Понашају се према мени као да имам пет година! И да лупим главом о зид је боље него да ни о чему не одлучујем. Зрелија сам него што су можда они били у мојим годинама.

- Подвуци зависне реченице, а затим заокружи везнике којима су уведене.
- Шта означавају ове зависне реченице? Заокружи слово испред тачног одговора.
  - а) Узрок вршења радње.
  - б) Последицу вршења радње.
  - б) Поређење двеју радњи. ◀◀◀

Зависне реченице којима се означава начин вршења радње у надређеној реченици помоћу поређења називају се **поредбене реченице**.

➡ Подвуци зависне поредбене реченице и заокружи њихове везнике:

Мало ћу променити своје понашање, како ме је тетка саветовала. Бићу одговорнија него што сам била. Лепше је да устанем раније него да спавам до поднева. Учићу колико је потребно, сређиваћу своју собу као што се од мене очекује. Сама ћу се понашати као да сам равноправна с њима. ◀◀◀

Поредбене реченице уводе се различитим простим и сложеним везницима: *како, колико, као ишћо, као да, нећо ишћо, нећо да.*

Примећујеш да се неке радње које се пореде врше на исти или сличан начин, док се друге врше на неједнаки начин.

➡ У наредним примерима одреди да ли су радње једнаке или неједнаке, па у зависности од тога напиши слово **J** за једнаке, а **H** за неједнаке радње.

- 1) Срце ми лупа као да ће препукнути. ____
- 2) Урадио сам све као што си ми рекао. ____
- 3) Гледао је даље него што је видео његов народ. ____
- 4) Није нам првенствени циљ да освојимо бодове него да радимо на себи. ____ ◀◀◀

Упореди реченице, па одговори на питања.

- Изгледа исто као његов отац.
  - Изгледа исто као што је изгледао његов отац у тим годинама.
  - Хода као у сну.
  - Хода као да сања.
  - Данас се осећа боље него јуче.
  - Данас се осећа боље него што се осећао јуче.
  - Боље гроб него роб.
  - Човеку је и смрт боља него да се налази у ропству.
- Заокружи одговарајућу реч како би тврдња била тачна.
Реченице из леве колоне по саставу су просте/сложене.
Реченице из десне колоне по саставу су просте/сложене.
- Коју функцију врше подвучени делови реченица? _____

Знам више

Поредбене реченице имају службу прилошке поредбене одредбе или допуне, о чему ћеш више учити у средњој школи.

Обрати пажњу!

- Било је речи о томе да се везник **како**, осим код поредбених, јавља и код изричних и намерних реченица. Упореди следеће реченице.

Јави *како ти је отац*. → ШТА да ти јавим? *Како ти је отац*. – **изрична реченица у служби објекта**

Вредно учи језик *како би се боље снашао у Немачкој*. → С КОЈИМ ЦИЉЕМ да вредно учи језик? *Да би се боље снашао у Немачкој*. – **намерна реченица у служби прилошке одредбе за циљ**

Десило се баш онако *како сам ти описала*. → КАКО се десило? *Како сам ти описала*. – **поредбена реченица у служби прилошке одредбе за начин**

Примећујеш да поредбене реченице морају подразумевати поређење с неком другом радњом.

Провери знање

1. Допуни реченице зависном поредбеном реченицом.

- а) У сну сам плакала _____.
- б) _____, тако сам се и понашала.
- в) На Дивчибарама ми је било лепше _____.

2. Подвучи поредбене реченице и заокружи им везнике.

- а) Залазак сунца, ваздух у вашој близини, посебан је, као да је од кристала.
- б) Проблеми с вршњачким насиљем расли су много спорије него што сада расту.

Допусне реченице

Последња врста зависних реченица о којој ћеш учити јесу допусне реченице.

➡ Прочитај део Вуковог писменог задатка, па одговори на питања која следе.

Иако нисам био сигуран, придружио сам им се. Дружина је била мала, али одабрана. Премда их нисам познавао добро, веровао сам у успех нашег подухвата. Био сам узбуђен, мада сам могао да претпоставим исход овакве акције.

- Подвуци зависне реченице, а заокружи везнике којима су уведене.
- Шта означавају ове зависне реченице? Заокружи слово испред тачног одговора.
  - а) Да се радња независне реченице остварује заједно са радњом зависне реченице.
  - б) Да се радња независне реченице остварује упркос радњи зависне реченице.
  - в) Да радње у независној и зависној реченици нису ни у каквој вези. ◀◀◀

Зависне реченице којима се означава да је допуштено да се радња у надређеној реченици оствари иако постоји препрека или сметња у зависној реченици називају се допусне реченице.

➡ Подвуци зависне допусне реченице и заокружи њихове везнике:

Премда волим пешачење, нисам очекивао цео дан на ногама. Иако стрмина није била велика, требало нам је много времена за успон. Глумио сам усхићење, мада ми се атмосфера у екипи није много допадала. ◀◀◀

Допусне реченице уводе се везницима: *иако*, *мада* и *премда*.

➡ Упореди реченице, па одговори на питања.

- Упркос квалитету, њене песме морале су да одлеже.
  - Стојан и Илија беже из Цариграда упркос поштовању турског цара.
  - Стигао је на време упркос великој гужви у саобраћају.
  - Мада су биле квалитетне, њене песме морале су да одлеже.
  - Стојан и Илија беже из Цариграда, иако су уживали поштовање турског цара.
  - Стигао је на време премда је била велика гужва у саобраћају.
- Заокружи одговарајућу реч како би тврдња била тачна.

Реченице из леве колоне по саставу су **просте/сложене**.

Реченице из десне колоне по саставу су **просте/сложене**. ◀◀◀

Знам више

Допусне реченице врше службу прилошке допусне одредбе, о чему ћеш учити у средњој школи.

Провери знање

1. Избаци „уљеза”.

Везници допусних реченица су: ИАКО, КАО, МАДА, ПРЕМДА.

2. Допуни реченице зависном допусном реченицом.

- а) Изашао сам из куће _____.
- б) _____, нисам се обзирао на његове речи.
- в) Милан поједе и по два бурека за доручак _____.
- г) Чекала сам Вука _____.

3. Подвучи допусне реченице и заокружи им везнике.

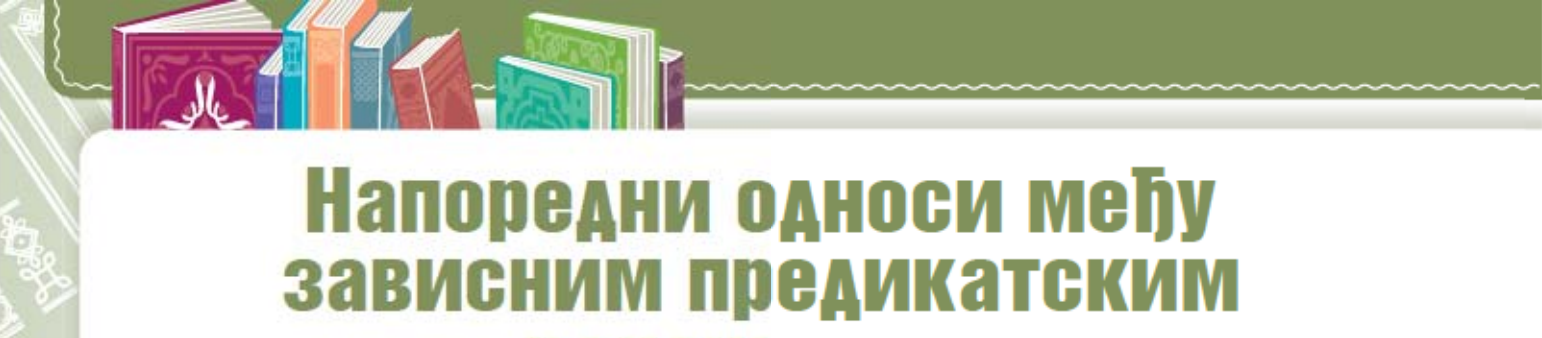
- а) Иако *Айџлас ујрожених језика* Унеска показује да је 229 језика тренутно пред изумирањем, тај податак никога не занима.
- в) Никад се нисмо срели нас двоје, мада се тражимо стално.
- г) Коришћење лукова није имало велику улогу у римској архитектури, премда је било познато и грчким градитељима.

4. Заокружи слово испред реченице у којој се налази допусна реченица.

- а) Правио се мртав како би побегао из тамнице.
- б) Песник говори људима како да се понашају у животу.
- в) Онда човек осећа да је све онако како треба да буде.
- г) Не желим да разговарам јер тренутно нисам расположена.
- а) Мада је он мој најбољи друг, нисам га позвала да нам се вечерас придружи.

5. Допуни реченице допусним везником водећи рачуна о томе да сваки пут употребиш различит везник.

- а) _____ сам мислила да ћу успети, нисам стигла на претчас јер ми је побегао аутобус испред носа!
- б) Ја ћу покушати да живим и даље, _____ сам више мртав од свих мртваца заједно.
- в) _____ је припитомљавање животиња било уобичајено и раније, извесно је да су козе и овце широм Азије припитомљене до 8000. године пре нове ере.

Напоредни односи међу зависним предикатским реченицама

◀ саставни однос   ▶ раставни однос   ▶ супротни однос

Кроз задатке и редове који следе упознаћеш се са напоредним односима међу зависним предикатским реченицама. Како би ти било лакше да испуниш захтеве који су пред тобом, присети се раније стеченог знања о реченици.

➡ Следећу реченицу усправним цртама подели на независне предикатске реченице, а затим одреди врсту напоредног односа међу њима и везник којим је он изражен.

Уписала сам гимназију и задовољна сам. Не мењамо смене као у основној школи, већ имамо само преподневну смену. Није ми далеко школа од куће, али не могу ићи пешке. Идем градским превозом или по лепом времену возим бицикл.

- Прва и друга независна реченица стоје у _____ односу, који је изражен везником _____. Трећа и четврта независна реченица стоје у _____ односу, који је изражен везником _____. Пета и шеста независна реченица стоје у _____ односу, који је изражен везником _____. Седма и осма независна реченица стоје у _____ односу, који је изражен везником _____. ◀◀◀

Добро су ти познати напоредни односи између реченичних чланова и независних предикатских реченица. Ипак, напоредни односи могу се јавити и између зависних реченица.

➡ Следеће реченице усправним цртама подели на предикатске реченице, одреди врсту зависних реченица, а затим одреди врсту напоредног односа међу њима и везник којим је он изражен.

- Када је сунчано и када нема ветра, идем бициклом у школу.
врста зависних реченица: _____ напоредни однос: _____
везник: _____
- Идем у школу градским превозом ако је хладно или ако пада киша.
врста зависних реченица: _____ напоредни однос: _____
везник: _____
- Мислила сам да ћу бити разочарана, али да нећу моћи да кажем истину.
врста зависних реченица: _____ напоредни однос: _____
везник: _____ ◀◀◀

Зависне реченице у сложеној реченици могу се наћи у напоредним односима: саставном, раставном и супротном.

Обрати пажњу!

Да би се избегло понављање, када су две зависне реченице у напоредном односу, исти везник јавља се само једном.

Зато што сам била одличан ђак **и** положила матуру с великим бројем бодова, лако сам се уписала у жељену школу.

Зато што сам била одличан ђак **и** зато што сам положила матуру с великим бројем бодова, лако сам се уписала у жељену школу.

Чим га видим **или** се чујем с њим, буде ми тешко.

Чим га видим **или** **чим** се чујем с њим, буде ми тешко.

Примећујеш да су у напоредним односима углавном реченице исте врсте, па се зато дешава изостављање делова који се понављају.

Провери знање

- Прочитај реченице, а затим подвуци опције како би тврдње биле тачне.
  - Иако је хладно, пада киша и дува ветар, ишла сам пешке до школе.
    - Зависне УЗРОЧНЕ/УСЛОВНЕ/ДОПУСНЕ реченице налазе се у САСТАВНОМ/РАСТАВНОМ/СУПРОТНОМ односу.
  - Обећао ми је да ће ми сам донети књигу, послати је по Марку или је доставити брзом поштом.
    - Зависне ОДНОСНЕ/ИЗРИЧНЕ/НАМЕРНЕ реченице налазе се у САСТАВНОМ/РАСТАВНОМ/СУПРОТНОМ односу.
  - Нисам села где си ми рекао, него одакле сам могла лепо да видим.
    - Зависне ВРЕМЕНСКЕ/МЕСНЕ/ПОРЕДБЕНЕ реченице налазе се у САСТАВНОМ/РАСТАВНОМ/СУПРОТНОМ односу.
- Напиши сложене реченице у којима ће зависне реченице бити у
  - САСТАВНОМ ОДНОСУ:
_____
  - СУПРОТНОМ ОДНОСУ:
_____
  - РАСТАВНОМ ОДНОСУ:
_____

Реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом

◀ реч ◀ синтагма ◀ предлошко-падежна конструкција ◀ реченица

У овој лекцији упознаћеш се са начинима на које реченични чланови могу бити исказани, а тако ћеш и систематизовати своје знање.

👉 Подвуци прилошке одредбе у следећим реченицама.

- а) Сутра ћу учити овај драмски текст.
- б) Сваке недеље изводимо ову представу.
- в) На премијери се догодио страшан инцидент.
- г) Кад је била премијера, догодио се страшан инцидент. ◀◀◀

На основу наведених реченица закључујеш да се прилошка одредба за време може изразити на различите начине: речју, синтагмом, предлошко-падежном конструкцијом или реченицом. Није то случај само са прилошком одредбом за време. И други реченични чланови могу се изразити на овај начин. То је особина свих реченичних чланова, осим предиката.

👉 У реченицама подвуци субјекте и напиши чиме су исказани.

- а) Ко не дође на час добиће неоправдани.

_____

- б) Неодговорни ученици често избегавају контролне задатке бежећи са часова.

_____

- в) Од почетка школске године Вук ниједном није изостао са часа.

_____

◀◀◀

Одреди службу подвучених реченичних чланова и одреди чиме су исказани.

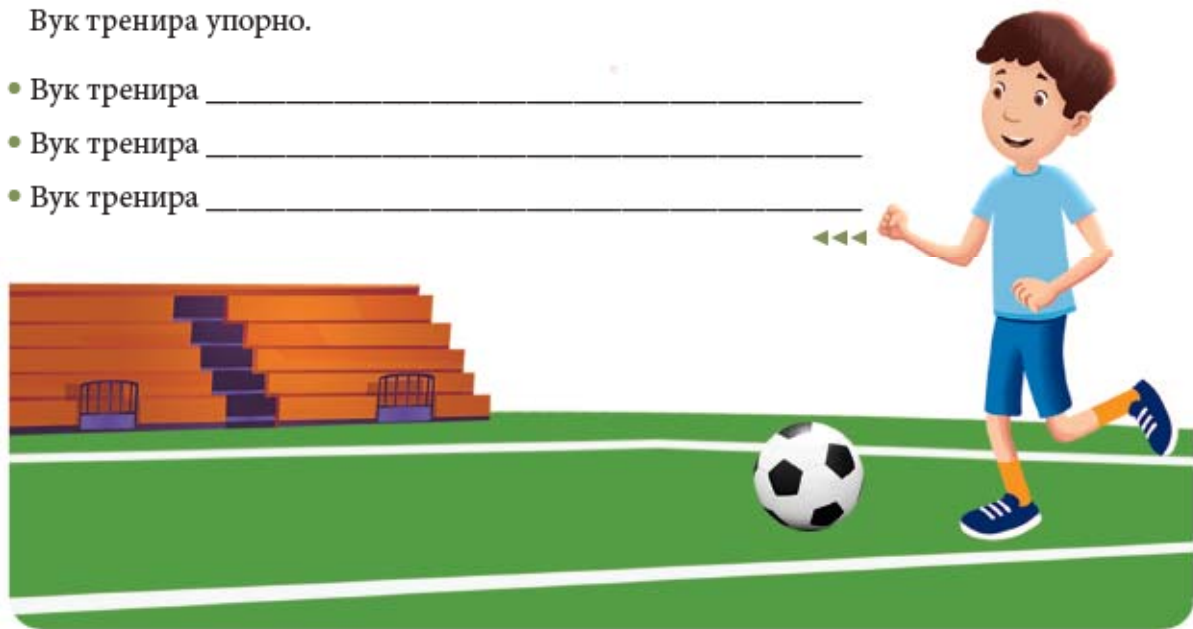
- а) У зору цео Пожаревац мирише на плазма кекс. _____
- б) Док свиће, цео Пожаревац мирише на плазма кекс. _____
- в) Ана није дошла у школу због болести. _____
- г) Ана није дошла у школу јер је болесна. _____
- А) Систематски преглед трајаће два дана. _____
- ђ) Вук се вратио с прегледа. _____

Сећаш се да када је именица или именичка синтагма у неком зависном падежу и уза себе има предлог, такву целину називамо **предлошко-падежна конструкција**.

У следећој реченици прилошку одредбу за начин исказану речју замени синтагмом, предлошко-падежном конструкцијом и зависном реченицом.

Вук тренира упорно.

- Вук тренира _____
- Вук тренира _____
- Вук тренира _____

Подвучене синтагме замени зависним реченицама, тако да значење остане исто.

- а) Свирајући клавир, Ана се осећа чаробно.
_____
- б) За 18. рођендан купио ми је веома скуп сат.
_____
- в) Ушавши у стан, скинула сам са себе ужасно тесне фармерке.
_____
- г) Усисавајући стан, пронашао сам нека писма сакривена испод тепиха.
_____

Приказ који следи помоћи ће ти да лакше запамтиш у којој служби се могу наћи реченични чланови који су исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом. На основу предочених примера, сигурно ћеш без муке усвојити знање и с лакоћом решавати будуће задатке.

Реченични чланови / Служба	Реч	Синтагма	Предлошко-падежна конструкција	Зависна реченица
Субјекат	<u>Пас</u> је залајао.	<u>Велики пси</u> ме плаше.	/	<u>Ко први дође</u> нека сачека остале.
Објекат	Добила сам <u>пса</u> за рођендан.	Добила сам <u>пагуљасту пудлу</u> за рођендан.	Размишљам <u>о њој</u> цели божји дан.	Признајем <u>да је волим</u> .
Прилошка одредба за време	<u>Јуче</u> сам ишла код доктора.	<u>Рано ујутру</u> ишла сам код доктора.	<u>У уторак</u> ћу ићи код доктора.	<u>Кад се опоравим</u> , ићи ћу на контролу.
Прилошка одредба за начин	<u>Много</u> троши.	Троши <u>веома много</u> .	Троши новац <u>без престанка</u> .	Троши <u>као да зарађује милионе</u> .

Провери знање

1. У наведеним реченицама подвучене синтагме или предлошко-падежне конструкције замени зависним реченицама.

а) Вук је отишао на тренинг упркос упозорењу лекара.

_____

б) Отац је отерао ауто код мајстора ради поправке.

_____

в) Због олује није смела да крене на пут.

_____

2. Напиши један пример за:

а) реченицу у којој је субјекат исказан синтагмом;

_____

б) реченицу у којој је прилошка одредба за место исказана реченицом;

_____

в) реченицу у којој је прилошка одредба за начин исказана реченицом;

_____

г) реченицу у којој је прилошка одредба за време исказана предлошко-падежном конструкцијом.

_____

Напоредни односи међу реченичним члановима, независним и зависним реченицама

Врста односа	Саставни	Супротни	Раставни
Везници	и, па, те, ни, нити	а, али, него, но, већ	или (било, воља)
Међу реченичним члановима	Вук <u>и</u> Ана су вршњаци и школски другови.	Не иде Вук, <u>већ</u> Ана са мнош у музичку школу.	Вук <u>или</u> Ана ће ми данас купити ужину.
Међу независним реченицама	Седи <u>и</u> учи!	Учи, <u>а</u> не гледај у телефон.	Или учи <u>или</u> изађи у шетњу.
Међу зависним реченицама	Кад је хладно <u>и</u> кад је мрак, мени се никуда не иде.	Рекао сам ти да направиш торту, <u>а</u> не да је купиш у посластичарници.	Размишљаам да паузирам годину дана <u>или</u> да ипак упишем факултет.

Реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом

Реченични чланови / Служба	Реч	Синтагма	Предлошко-падежна конструкција	Зависна реченица
Субјекат				
Објекат				
Прилошка одредба за време				
Прилошка одредба за начин				

Врста зависне реченице	Везници	Служба	Примери
Изричне <ul style="list-style-type: none"> у ужем смислу зависноупитне 	да/како, ли, да ли, ко, шта, где, када, како, зашто	прави објекат неправи објекат субјекат	<ul style="list-style-type: none"> Сањала сам <u>да сам на мору</u>. Сећам се <u>да сам ти вратила књигу</u>. <u>Да он често лаже</u>, свима је познато.
Односне	који, чији, какав, колики, ко, шта, где, кад	атрибут апозиција субјекат објекат	<ul style="list-style-type: none"> Девојка <u>која ми се јавила</u> иде са мном у разред. Ана, <u>која је била најбољи ученик у мом разреду</u>, уписала је академију у Грацу. <u>Ко рано рани</u> две среће граби. Учини <u>шта сам ти рекао</u>.
Месне	где, куда, одакле	прилошка одредба за место	<ul style="list-style-type: none"> Чекај ме <u>где смо се договорили</u>.
Временске	кад(а), пре него што, након што, тек што, док, чим	прилошка одредба за време	<ul style="list-style-type: none"> Укључи бојлер <u>пре него што легнеш</u>.
Узрочне	јер, пошто, како, стога, зато што, стога што, будући да	прилошка одредба за узрок	<ul style="list-style-type: none"> <u>Пошто нема снега</u>, вратићемо се са зимовања раније.
Последичне	тако да, да	последична допуна	<ul style="list-style-type: none"> Снег је пао толико <u>да не идемо у школу</u>.
Условне	ако, уколико, да, кад	прилошка одредба за услов	<ul style="list-style-type: none"> <u>Ако ти треба више времена</u>, питај наставницу за продужетак рока.
Намерне	да, како (би), (не би) ли	прилошка одредба за циљ	<ul style="list-style-type: none"> Идем напоље <u>да играм фудбал</u>.
Поредбене	како, колико, као што, као да, него што, него да	прилошка одредба за начин	<ul style="list-style-type: none"> Марко је лекар, <u>као што је био и његов деда</u>.
Допусне	иако, мада, премда	прилошка допусна одредба	<ul style="list-style-type: none"> Смејем се <u>иако ми се плаче</u>.

1. У датим сложеним реченицама одреди врсту односа између независних предикатских реченица.

- а) Или дођи или ми се јави телефоном. _____
- б) Завршио сам седми разред, али нисам задовољан успехом. _____
- в) Ишао сам на допунску наставу из математике и упорно сам вежбао задатке.
- _____

2. Допуни тврдњу одговарајућим одговорима, тако да буде тачна.

Везници допусних реченица су _____, _____ и _____.

3. Одреди службу (функцију) реченичних чланова и напиши којом су синтаксичком јединицом (речју / синтагмом / предлошко-падежном конструкцијом / реченицом) исказани.

Реченични чланови	Служба	Синтаксичка јединица
Као да је скитница,		
луга		
пустим градским улицама		
целу ноћ.		

4. Заокружи слово испред реченице у којој је употребљена изрична реченица.

- а) Слушао сам сву ноћ како дише.
- б) Искључио сам телефон како бих се концентрисао на учење.
- в) Како сам већ закаснио у школу, нисам журио.

5. У датој реченици најпре подвуци зависну реченицу, па заокружи везник који јој је обележје, а затим допуни тврдње:

Жена која је изазвала саобраћајну незгоду мирно је сачекала полицију.

- Зависна реченица по врсти је _____ и налази се у служби _____.

6. Заокружи везник узрочних реченица.

АКО КАД ЈЕР ВЕЋ ЧИМ МАДА

7. У сложеним реченицама најпре подвуци зависну реченицу, па заокружи везник који јој је обележје, а затим допуни тврдње.

- а) Рођен сам у Приштини, где сам живео до 1999. године.
- б) Рођен сам где сунце има најлепши сјај.
- У првој сложеној реченици зависна реченица по врсти је _____ и налази се у служби _____. У другој сложеној реченици зависна реченица по врсти је _____ и налази се у служби _____.

1

8. У следећој реченици подвуци зависне реченице и одреди врсту и службу коју врше.

Док смо оком трепнули, сјурише се у језеро с таквом хуком и треском као да лед парају.

врста

служба

1. _____

2. _____

1

9. Разврстај атрибуте у зависности од типа синтаксичке јединице којом је исказан:

Веома кривим прстима вртео је велико дугме од капута који му је био исцепан на лактовима.

а) реч: _____

б) синтагма: _____

в) предлошко-падежна конструкција: _____

г) зависна реченица: _____

1

10. Заокружи слово испред реченице у којој је употребљена предлошко-падежна конструкција с узрочним значењем.

а) Заспао је јер му је било досадно.

б) Заспао је из досаде.

в) Било му је толико досадно да је заспао.

г) Досада је узрок његовог лошег расположења.

Тест бодујеш као да си на малој матури. Један задатак носи један бод. Зато је важна тачност и прецизност у давању одговора. Решења теста налазе се на крају уџбеника.

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добар 3	врлодобар 4	одличан 5
	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10

ПРАВИЛАН ИЗГОВОР

ОТИШЛИ СМО
С КУМОМ И КУМОМ
НА РУЧАК.

ВЕЖБАЈ АКЦЕНТЕ!

МАМА И ТАТА

Правилан изговор

◀ акценат ◀ дугоулазни акценат ◀ дугосилазни акценат

Подсети се ◀◀◀

Сећаш се да је у шестом разреду било речи о акцентованим и неакценованим слоговима у речи. Као што ти је познато, речи могу имати само један акцентован слог.

1. Следеће речи усправним цртама подели на слоге, а затим заокружи акцентовани слог:

ЈАБУКА, БАНАНА, МАНДАРИНА, ЛИМУН, ЛУБЕНИЦА, БОРОВНИЦА.

2. Разврстај речи према дужини акцентованог слога:

ГРОЖЂЕ, МАЛИНА, БРЕСКВА, КЛЕМЕНТИНА, БАДЕМ, ВИШЊА.

Кратак: _____

Дуг: _____

3. Линијама повежи речи из прве колоне с врстом акцента у другој колони.

СИР ○
МАСТ ○
ВОДА ○
ЧОКОЛАДА ○
МЛЕКО ○

○ КРАТАК АКЦЕНАТ
○ ДУГ АКЦЕНАТ

Дугоулазни и дугосилазни акценат

Сигурно се сећаш да се акценатом назива нагласак у речи, док је акцентовани слог управо онај који је наглашен. Решавајући задатке који следе, подсети се раније стечених знања и усвој нова.

1. Усправним цртама подели речи на слоге, заокружи акцентовани слог, а затим одговори на питања:

ЛИМУНАДА, КАФА, РАКИЈА, ВИНО, ШАМПАЊАЦ.

- На којим се слоговима налазе акценти у овим речима?
- Да ли се на последњем слогу може наћи акценат? ◀◀◀

Обрати пажњу!

У вишесложним речима српског језика акценат се може наћи на свим слоговима, осим на последњем. Једносложне речи носе акценат на свом једином слогу.

Знам више

У неким језицима акценат се налази увек на истом месту, па за такав акценат кажемо да је везан. У српском језику акценат је делимично слободан, пошто, као што видимо, има нека ограничења.

► Подели једносложне речи на оне са дугим и оне са кратким акценатом:

СОК, СИР, КОХ, МУС, ФИЛ, СОС, КУП, ШЛАГ, СО, МАСТ, МЕД.

- Дуг акценат: _____
- Кратак акценат: _____

Према трајању, акценате делимо на дуге и кратке.

Поред тога што акценате разликујемо по дужини, можемо их разликовати и по интонацији, то јест по тону. Сећаш се појма **интонација** из градива о комуникативним реченицама. Интонација у реченици може бити узлазна (на пример, код упитних реченица) и силазна (код обавештајних реченица). Исто тако и речи имају своју интонацију. У зависности од тога да ли се тон пење или спушта, интонација је узлазна или силазна. Тако акценате делимо на силазне и узлазне.

Знам више

Да би имала узлазну интонацију, реч мора имати најмање два слога: наглашени и један након наглашеног који задржава исту или вишу висину тона. Отуда, дакле, једносложне речи имају само силазне акценате.

► Подвуци акцентовани слог у наведеним речима:

ХРАНА, СЛАНО, МЕСО, ЧОКОЛАДА, ПАШТЕТА, ШУНКА,
ЧОРБА, ПАЛАЧИНКА, ЗАЧИН.

- Да ли су ови слогови дуги или кратки? Провери свој одговор тако што ћеш наглас прочитати реч по реч, а акцентовани слог изговарати прво дуго, а затим кратко.
- Размисли о интонацији ових речи. Која од ових речи има узлазну, а која силазну интонацију?
- Узлазну интонацију имају следеће речи:

_____

- Силазну интонацију имају следеће речи:

_____

Све ове речи имају дуги акценат, који се разликује по тону.

Према тону, акценате делимо на узлазне и силазне.

Када се изговара дугоузлазни акценат, глас се подиже.

Изговор	Пише се
ШТРУУУУУДЛА	ШТРУ́ДЛА

Знаком / обележава се дугоузлазни акценат.

Када се изговара дугосилазни акценат, глас се подиже, а затим спушта.

Изговор	Пише се
ТЕЕЕЕСТО	ТÊСТО

Знаком ∪ обележава се дугосилазни акценат.

Изговарање речи вежбај тако што ћеш прво гласно тон наглашеног слога подизати, а затим спуштати. То ће ти помоћи да тачно одредиш да ли је акценат дугоузлазни или дугосилазни.

Силазни акценти код вишесложних речи налазе се искључиво на првом слогу. Они не могу бити на унутрашњем нити на последњем слогу. Има их, наравно, и код једно-сложних речи и ту се налазе на том једином слогу.

Узлазне акценте имају само вишесложне речи, и то на првом или на унутрашњем слогу.

Краткоузлазни акценти обележавају се знаком \, а краткосилазни знаком \\. Више о овоме учићеш наредне године.

Акценти	Узлазни	Силазни
дуги	/	∪
кратки	\	\\

Провери знање

1. Линијама повежи речи из прве колоне с врстом акцената у другој колони.

ТОРТА ○	○ ДУГОУЗЛАЗНИ АКЦЕНАТ
ЂЕВАПИ ○	
КРИЛЦА ○	○ ДУГОСИЛАЗНИ АКЦЕНАТ
КНЕДЛЕ ○	
ПАРИЗЕР ○	
ШУНКА ○	

2. Акцентуј следеће речи:

ЧОКОЛАДИЦЕ, ЖВАКЕ, БОМБОНЕ, ГРИЗ, ПРОЈА, КИФЛА.

2. Подвуци „уљеза“:

ПИЋЕ, ХРАНА, РУЧАК, КЕЉ, ШАРГАРЕПА, ГРАШАК.

Акценти	Узлазни	Силазни
дуго	/	˘
кратки	\	//

Речи	Први слог	Унутрашњи слог	Последњи слог
Једносложне	˘ //		
Двосложне	˘ // /, \		
Вишесложне	˘ // /, \	/, \	

Провери шта знаш 8

1. Допуни тврдњу одговарајућим речима, тако да буде тачна.

По трајању, акценти могу бити _____ и _____, а по тону _____ и _____.

2. Напиши ознаке за:

дугоузлазни акценат _____; дугосилазни акценат _____.

3. Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Једносложне речи немају акценат.
- б) Једносложне речи имају само узлазне акценте.
- в) Једносложне речи имају само силазне акценте.

4. Подвуци тачну опцију у следећој тврдњи:

Код вишесложних речи последњи слог може / не може имати акценат, а унутрашњи може имати само узлазни/силазни акценат.

5. Разврстај речи према дужини акцента:

ВУК, СЛОН, ТИГАР, СВИЊА, МАЧКА, ЈЕЛЕН, ЖИРАФА.

- Дуг акценат имају следеће речи: _____
- Кратак акценатат имају следеће речи: _____

1

1

1

1

1

1 6. Подвуци „уљеза“:
КОСТ, НОС, ТЕЛО, КОЛЕНО, РУКА, ГЛАВА, ГРУДИ, ЛЕЂА.

1 7. Само једна реч од наведених има дугоузлазни акценат:
БИЉКА, ЦВЕТ, СТАБЛО, ПЛОД, ЛИСТ.

Која? _____

1 8. Акцентуј подвучене речи у тексту:

У мојој породици како који мушкарац наврши тридесету, обавезно оседи. Мој брат је исто потпуно сед, а опет је велики заводник.

1 9. Акцентуј заменице:

ЈА, ТИ, ОН, МИ, МОЈ, НАШ, СВОЈ.

1 10. На основу написаног акцента, одреди да ли је реч о особи мушког или женског пола и спрам тога стави ознаку М или Ж након реченице.

а) Сваке суботе идем с кумом на кафу. _____

б) Сваке недеље играм кошарку с кумом. _____

Тест бодујеш као да си на малој матури. Један задатак носи један бод. Зато је важна тачност и прецизност у давању одговора. Решења теста налазе се на крају уџбеника.

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добар 3	врлодобар 4	одличан 5
	1–2	3–4	5–6	7–8	9–10

ПРАВОПИС

Правописна решења у вези с глаголским облицима

- ◀ речца НЕ ◀ радни глаголски придев ◀ перфекат ◀ футур први ◀ аорист
- ◀ футур други ◀ потенцијал ◀ императив ◀ глаголски прилог садашњи
- ◀ глаголски прилог прошли ◀ трпни глаголски придев

Нема сумње да ти је већ јасно колико је важно лепо говорити и исправно писати, стога ће ти лекције које следе помоћи да обновиш раније усвојено градиво, али и да стекнеш нова знања и побољшаш квалитет своје усмене и писане комуникације.

У лекцији која следи најпре ћеш се подсетити начина на који се речца НЕ пише уз глаголе, а потом и других правописних правила.

Подсети се ◀◀◀

Речца НЕ пише се одвојено уз глаголе.

Речца НЕ/НИ пише се састављено у одричним облицима презента помоћних глагола ЈЕСАМ и ХТЕТИ и глагола ИМАТИ, као и у заповедном облику НЕМОЈ:

- нисам, ниси, није, нисмо, нисте, нису;
- нећу, нећеш, неће, нећемо, нећете, неће;
- немам, немаш, нема, немамо, немајте, немају;
- немој, немојмо, немојте.

НИСАМ код куће,
НЕМОЈ ме звати,
НЕМАМ пара
и НЕЋУ ти дати!

► У следећем низу подвучи глаголске облике који су написани правилно водећи рачуна о писању речце НЕ уз глаголе:

НЕ ИЋИ, НЕМОГУ, НЕ БЕХУ ДОШЛИ, НЕ ЧУСТЕ, НЕПИЈ, НЕЋУ, НЕ СЛУШАЈУЋИ,
НЕСТИГАВШИ, НЕМАМ. ◀◀◀

► Препиши дате реченице тако што ћеш глаголе ставити у одричан облик.

- Ако ми Вук данас позајми лектуру, прочитаћу је до понедељка.

- Доћи ћемо ако будемо имали више времена.

Подвуци правилно написане облике радног глаголског придева:

КУПИО, УРАДИО, СЛОМИЈО, МИСЛИЈО, ПРОБУДИО, СЛАВИЈО, СКОЧИО, ПОСТАВИО, БИЈО. <<<

У следећим реченицама поткрале су се неке правописне грешке. Препиши их тако што ћеш исправити оно што је у њима нетачно.

- Позвао ме је друг док сам радијо домаћи.

_____

- Нисам прочитао све задатке, нити сам стиго да их проверим.

_____ <<<

Радни глаголски придев, као и остали глаголски облици, има своја правописна правила.

Подсети се <<<

Између И и О на крају радног глаголског придева мушког рода јединине не пише се Ј (иако се у говору често чује).

	
бијо	био
радијо	радио
купијо	купио
мислијо	мислио

Самогласници А и О се на крају радног глаголског придева мушког рода јединине не могу сажимати.

	
реко	рекао
стиго	стигао
дошо	дошао
пошо	пошао

Помоћу радног глаголског придева, као што знаш, гради се и перфекат, којим се означава прошло време.

Допуни реченице перфектом повратног глагола ОБЛАЧИТИ СЕ.

Ја _____ на брзину.

Она _____ модерно.

<<<

Обрати пажњу!

Код повратних глагола помоћни глагол се изоставља у 3. л. јд. перфекта.

	
Ана се је обрадовала	Ана се обрадовала.

Доврши као што је започето.

- Ја ћу заволети. → Заволећу.
- Ти ћеш путовати. → Путоваћеш.
- Ја ћу доћи сутра. → Доћи ћу сутра.
- Ти ћеш рећи истину. → Рећи ћеш истину.

- Он ће спавати. → _____
- _____ → Купићемо.
- Ви ћете погледати. → _____
- _____ → Видеће.
- Он ће стићи на време. → _____
- _____ → Пећи ћемо паприке.
- Ви ћете прећи мост. → _____
- _____ → Ући ће у воз. <<<

Када је реч о футуру првом, познато ти је да он може имати две форме, па се у зависности од тога примењују и посебна правописна правила.

Подсети се <<<

У футуру првом помоћни глагол иза инфинитива пише се двојачко:

- заједно са глаголима на -ТИ: *кућићу, донећеш, шећаћеће се;*
- одвојено код глагола на -ЋИ: *доћи ћу, наћи ћеш, рећи ћеће.*

Дакле, футур први се пише као једна реч ако се краћи облик презенте помоћног глагола ХТЕТИ нађе иза глагола који се у инфинитиву завршава на -ТИ, нпр. *Ја ћу носићи – Носићу.* С друге стране, ако се глагол у инфинитиву завршава на -ЋИ, онда ће се презент помоћног глагола ХТЕТИ писати одвојено од глагола било да се налази испред или иза њега, нпр. *Ја ћу доћи – Доћи ћу.*

Како не би било грешака при коришћењу аориста, веома је важно да се присетиш и правила која важе за ово глаголско време.

Заокружи слово испред исправно написане реченице.

- а) Тек малопре стиго.   б) Тек малопре стигох. <<<

Подсети се <<<

Као што ти је већ познато из шестог разреда, у првом лицу једине аориста увек се пише Х: (ја) *чух, њадох, седох, узех, рекох, бих, викнух...*

Ове године говорено је и о новим глаголским облицима: футуру другом и потенцијалу, које је веома важно да научиш да разликујеш.

Обрати пажњу!

Пошто се футур II и потенцијал граде од помоћног глагола *бићи* и *радној глаголској њридева* глагола који се мења, може доћи до мешања ова два облика.

презент помоћног глагола БИТИ + радни глаголски придев

Ако **будемо замолили** наставника, можда ће нам одложити писмени задатак.
→ футур II

аорист помоћног глагола БИТИ + радни глаголски придев

Ако **бисмо замолили** наставника, можда **би** нам **одложио** писмени задатак.
→ потенцијал

У следећим реченицама поткрале су се неке правописне грешке. Препиши их тако што ћеш исправити оно што је нетачно.

- Ја би ти помогла око учења, али онда би морали да пожуримо да не би закаснила на тренинг.

- Ви би сте купили нов стан ако би вам ми позајмили новац.

Језичке зачкољице!

Када је реч о потенцијалу, најчешће грешке праве се у првом лицу једнине (*бих*) и множине (*бисмо*), као и у другом лицу множине (*бисте*), и то код аориста помоћног глагола БИТИ од кога се гради овај глаголски облик.

Ја би дошао.	Ја бих дошао.
Ми би дошли.	Ми бисмо дошли.
Ми би смо дошли.	Ми бисмо дошли.
Ви би дошли.	Ви бисте дошли.
Ви би сте дошли.	Ви бисте дошли.

Да ли бисте ми помогли?

Осим наведених глаголских облика, ове године говорено је и о императиву, заповедном начину, који такође подразумева специфична правописна правила.

➡ Подвуди исправан облик другог лица јединице императива глагола ОБОЈИТИ у следећој реченици:

Вуче, обој/обоји тај цртеж, који треба да предаш наставнику ликовног. <<<

➡ Заокружи слово испред правилно написане реченице.

- а) Ти преброји све ученике.
- б) Ти преброј све ученике. <<<

Обрати пажњу!

Када у основи инфинитива глагола постоји сугласник Ј (нпр. код глагола типа *(ћре)бројати*, *(о)бојити*, *(ћо)гојити*, *(ис)кројити* и слично), онда се у императиву не јавља И као наставак. Дакле, императив ових глагола гласи: *(ћре)број/(ћре)бројте*, *(о)бој/(о)бојте*, *(ћо)гој/(ћо)гојте*, *(ис)крој/(ис)кројте* и др.

➡ Препиши реченице тако што ћеш исправити грешке у њима.

- Делили су бесплатне ваучере давајући предност пензионерима.

_____

- Прешао је улицу скакајући.

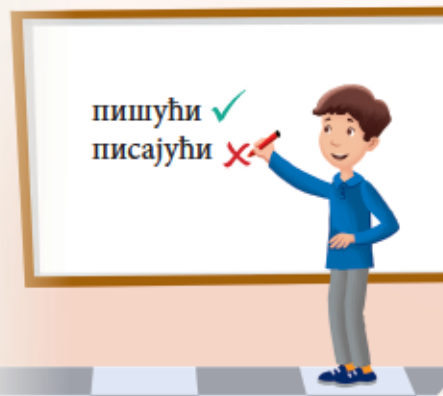
_____ <<<

Примећујеш да грешке приликом грађења глаголског прилога садашњег настају ако се добро не одреди 3. лице множине презента, од којег се овај облик гради.

Подсети се <<<

Као што ти је већ познато, глаголски прилог садашњи се гради када се на 3. л. мн. презента дода наставак *-ћи*, стога је важно бити опрезан приликом његовог грађења и пажљиво одредити 3. л. мн. презента глагола.

	
давајући	дајући
преписивајући	преписујући
познавајући	познајући
плакајући	плачући

У следећем тексту упиши запете тамо где недостају:

Не размишљајући о последицама Вук је одлучио да побегне са часа биологије. Ана га је схвативши да га то може коштати одличног успеха убедила да остане и проба да одговара. <<<

Слична правописна правила која важе за глаголски прилог садашњи односе се и на глаголски прилог прошли.

Обрати пажњу!

- Када се на почетку реченице налазе глаголски прилог садашњи и глаголски прилог прошли, сами или унутар глаголске синтагме, одвајају се запетом од предиката.

Слушајући грчку музику, размишљала је о летовању.
↓ ↓
глаголски прилог садашњи предикат

И изговоривши то на веома груб начин, спустио је слушалицу.
↓ ↓
глаголски прилог прошли предикат

- Глаголски прилог садашњи и глаголски прилог прошли, сами или унутар глаголске синтагме, одвајају се запетама и када су уметнути у реченицу.

Наш професор је, објашњавајући нову лекцију, више пута понављао важне ствари.
↓ ↓
глаголски прилог садашњи предикат

Он је, изашавши из канцеларије, отишао по доручак.
↓ ↓
глаголски прилог прошли предикат

- Глаголски прилог садашњи се не одваја запетом од предиката када се употребљава сам или иза предиката с којим је тесно повезан.

Жмурећи је размишљала.
↓ ↓
глаголски прилог садашњи предикат

Размишљала је жмурећи.
↓ ↓
предикат глаголски прилог садашњи

Неретко се греши и при употреби трпног глаголског придева, поготово када долази до гласовних промена.

Обрати пажњу!

- Трпни придев неких глагола понекад се употребљава у погрешном облику, са извршеним јотовањем тамо где га по правилу нема. Код глагола чија се презентска основа завршава на -Е, нема јотовања.

Глагол		
довеземо	довезен	довежен
извеземо	извезен	извежен
унесемо	унесен	унешен
донесемо	донесен	донешен

- Међутим, ако се презентска основа завршава на -И, јотовање се врши.

Глагол	
довозимо	довожен
превозимо	превожен
преносимо	преношен
уносимо	уношен

Провери знање

1. У следећим реченицама поткрале су се неке правописне грешке. Препиши их тако што ћеш исправити оно што је погрешно.

а) Касно сам пошо у школу, па нисам стига да купим вежбанку.

_____

б) Реко сам ти да сам мислијо да нећеш доћи на тренинг.

_____

2. Заокружи слова испред реченица у којима је облик футура првог написан према правописним правилима.

а) Одушевићесе када буде видео поклон.

б) Одушеви ћесе када буде видео поклон.

в) Одушевиће се када буде видео поклон.

г) Одушеви ће се када буде видео поклон.

д) Она ће се одушевити када буде видела поклон.

3. Заокружи слово испред правилно написане реченице.

а) Ти подој бебу, па је успавај.

б) Ти подоји бебу, па је успавај.

4. У свакој групи речи подвуци ону која није правилно написана.

а) ношен, однесен, донесен, унешен

б) пливајући, скакајући, преписујући, говорећи

в) немој, недам, не слушајући, не рекавши

Интерпункција у зависносложеној реченици

◀ запета   ◀ зависна реченица   ◀ уметнута реченица

Лекција која следи подсетиће те на зависне реченице, а осим тога усвојићеш и нова знања која се тичу интерпункције у њима.

► У следећим реченицама упиши запете тамо где је потребно, подвуци зависне реченице у њима и одреди њихову врсту. Када то урадиш, подвуци тачан одговор.

- а) Где има дима има и ватре. _____
- б) Кад је Вук дошао на тренинг киша је престала да пада. _____
- в) Да би стигла на време у школу Ана је позвала такси. _____
- г) Иако је свакодневно тренирао Вук није остварио жељени резултат.

_____

- д) Да је Ана најбољи ученик музичке школе чуо је од другова.

_____

- У наведеним реченицама зависна реченица се налази ИСПРЕД/ИЗА главне реченице.

Запета се пише после зависне реченице која се налази испред главне реченице, тј. у положају инверзије, у једној сложеној реченици.

Обрати пажњу!

Погледај следеће примере и уочи када се у сложеној реченици користи запета.

Ако то некоме кажеш, имаћете проблема и ти и Вук. → сложена реченица

↓
зависна реченица

↓
главна реченица

Чим је стигла кући, Ана је урадила домаћи задатак из математике. → сложена реченица

↓
зависна реченица

↓
главна реченица

Интерпункцијски и правописни знаци

- ◀ интерпункцијски знаци   ◀ правописни знаци   ◀ тачка   ◀ упитник
◀ узвичник   ◀ запета   ◀ две тачке   ◀ тачка са запетом   ◀ знаци навода (наводници)
◀ црта   ◀ цртица   ◀ заграда   ◀ полузаграда   ◀ три тачке   ◀ апостроф

👉 Прочитај дијалог између Вука и Ане, па одговори на захтеве.

Вук: Да ли се и теби чини да нам је граматика у 7. разреду баш тешка?

Ана: Ха-ха-ха, не уопште! Мислим да је проблем што не учиш редовно, већ само пред контролни.

Вук: Треба да провезбамо: футур други, императив, потенцијал, глаголске прилоге и трпни глаголски придев. Ух, Анчи, заболела ме је глава само од набрајања!

Ана: Да си ти мени жив и здрав! Донела сам чоколаду и неке здраве грицкалице – бадеме, лешнике, орахе, кикирики; сигурно ће помоћи око твоје „главобоље”.

- Одреди врсту следећих комуникативних реченица у датом дијалогу, а потом одговори на питања.

а) Да ли се и теби чини да нам је граматика у 7. разреду баш тешка? _____

б) Да си ти мени жив и здрав! _____

в) Ух, Анчи, заболела ме је глава само од набрајања! _____

- Иза које врсте реченица се пише узвичник? _____ и _____

- Који интерпункцијски знак стоји на крају упитне реченице? _____

- Допуни тврдњу тачним одговором:

Тачка на крају реченице: *Мислим да је проблем што не учиш редовно, већ само пред контролни* – показује да је она по комуникативној функцији _____.

- Пронађи у Анином и Вуковом дијалогу редни број и напиши га на линији. _____

- Којим знаком из арапских цифара се обележавају редни бројеви? _____

- Напиши на линијама две реченице из датог дијалога у којима учаваш набрајање.

_____
_____

- Којим знацима интерпункције се истиче, тј. најављује набрајање у овим примерима?

_____ и _____

- Који знак интерпункције увек стоји иза Аниног и Вуковог имена, а испред речи које они изговарају у овом (и сваком) дијалогу? _____ <<<

Интерпункцијски знаци користе се да се у писању раздвоје реченице, односно њихови делови. Захваљујући знацима интерпункције сугерише се интонација реченице и читалац боље разуме смисао написаног текста. У ове знаке спадају: тачка, упитник, узвичник, две тачке, три тачке, запета, тачка и запета, знаци навода (наводници), црта итд.

Правописни знаци се користе према утврђеним правилима у сваком језику и њима се одређује садржај и значење онога што је написано, како у реченици и тексту, тако и изван њих. У ове знаке спадају: тачка, две тачке, знаци навода (наводници), црта, цртица, апостроф, заграда итд.

Тачка се пише:

- на крају обавештајних реченица:

У њеџак имамо само чеџири часа.

- иза неких скраћеница: *џроф., и сл., џџв., л. к.*
- иза редних бројева: *7. разред, 5. авџусџ, на 31. сџџрани у књизи.*

☛ **Заокружи слова испред исправно написаних реченица.**

- а) Ана је Вуку честитала 14. рођендан.
- б) Ана је Вуку честитала 14-и рођендан.
- в) Ана је Вуку честитала 14-ти рођендан.
- г) Ана је Вуку честитала XIV рођендан.
- д) Ана је Вуку честитала XIV. рођендан. ◀◀◀

Обрати пажњу!

Редни бројеви се не могу комбиновати с цртицом. Они се увек пишу с тачком уколико се пишу арапским цифрама. Иза римских бројева у значењу редних бројева тачка се не пише.

15-и	15.	XV
30-ти	30.	XXX

Тачка се не пише:

- када иза арапских бројки са значењем редног броја следи неки други знак (нпр. запета или заграда) како би се избегло нагомилавање знакова:

За џријемни исџиџ вџџбаћемо џрамаџику 5, 6, 7. и 8. разреда.

Живели су у Новом Саду џеџ џодина (2010–2015).

- иза наслова, потписа и римских бројки:

Орлови рано леџе (наслов романа)

Срдачан поздрав,

Јована

XIV београдска гимназија

Обрати пажњу!

У набрајању скраћеница, тачка остаје испред запете: *проф., и сл., тџв., л. к.*

Упитник се пише:

- на крају упитних реченица или уз речи које се изговарају упитном интонацијом:
Ко је њо рекао? Ти? Молим?

Упитник се не пише:

- иза зависноупитних реченица:
Ана ме је њијала колико дана њу њровесѡи на линѡвисѡичком семинару у Тршићу.

Узвичник се пише:

- на крају узвичних, заповедних, жељних и обавештајних реченица (када имају узвичну интонацију):
*Ала сева! Да си смесѡа ѡресѡао да ѡричаш! Нека ѡи је срећно ѡунолетѡсѡво!
Ана је освојила златну медаљу!*

Запетом се одвајају:

- речи и синтагме при набрајању без везника:
На ѡрославу мале маѡуре дошли су дирекѡор школе, насѡавници, учѡиѡели и сви ѡаци.
- речи и синтагме у вокативу:
*Вуче, јави се кад сѡиднеш!
Како си, друже?
Не знам, драѡа моја, шѡа да мислим о ѡоме.*
- апозиције и апозитиви:
*Вук Николић, ученик седмоѡ разреда, учесѡвовао је на Књижевној олимпијади.
Моја најбоља друѡарица, изненађена оценом, вриснула је од среће.*
- неке речце за исказивање личног става, као и супротне речце:
*Ђоковић је, међуѡим, био одличан.
Јуче је, дакле, обележен Дан школе.
Сви су, наравно, желели да учесѡвују у доброѡворној акцији.*
- реченице и реченични чланови у супротном односу:
*Био ми је ѡѡребан Вук, а не Ана.
Вук и Ана су били две недеље на мору, али се нису довољно одморили.*
- занимања, титуле, звања иза имена и презимена:
*Ана Миѡић, ученица VII разреда
Милан Николић, дирекѡор*

Запетом се не одвајају:

- последњи и претпоследњи члан у набрајању између којих се налази везник:
*Желиш ли сок, кафу или киселу воду?
Данас имамо срѡски, маѡемаѡику, биологију и два часа ликовноѡ.*
- занимања, титуле, звања испред имена и презимена:
Докѡор Зоран Јоѡић ради ѡсле ѡогне.
- речца ѡак:
Вук се ѡак ѡредомислио и дошао на журку.

Обрати пажњу!

У неким случајевима је писање запете могуће, али није обавезујуће, што умногоме зависи од намере аутора да неки део текста истакне, да нагласи одређену информацију, сугерише интонацију исказа и слично.

- Могуће је, на пример, двојако писање запете у случају када се два атрибута нађу испред именице. У првом случају, без запете, истичемо да је вечерња киша о којој говоримо била хладна:

Падала је **хладна** вечерња киша.

У другом случају употребом запете наглашавамо обе карактеристике кише:

Падала је **хладна**, **вечерња** киша.

- Неки узвици одвајају се у писању запетом, а неки не, у зависности од тога колико су самостални у погледу значења у односу на остатак исказа и интонације коју имају.

Аух, не питај ме ништа! – **са запетом**
Е баш хоћу! – **без запете**

Знам више

Некада употреба запете представља важно обележје књижевноуметничког стила одређеног писца. Запете на које наилазиш у прозним и поетским делима често нису обавезне, али их аутори користе желећи да нагласе нешто или пак да свој утисак, доживљај о ономе што описују представе на специфичан начин. Међу српским књижевницима, Милош Црњански је нарочито познат по необичној интерпункцији и употреби запете. Погледај у својој Читанци одломке из његовог путописа „Крф, плава гробница”, на странама 34–35, као и стихове песама „Суматра” и „Ламент над Београдом”, на странама 36–37 и обрати пажњу на писање запете. Посебно се осврни на следеће занимљиве примере:

„По једна љубав, јутро, у туђини, / душу нам увија, све тешње, / бескрајним миром
плавих мора, / из којих црвене зрна корала, као, из завичаја, / трешње.”

„Суматра”, М. Црњански

„Да смо, за наше мртве, по свету, свећом тражили, изложеније, видније, место за
гробље не бисмо га били нашли, толико је тај Крф, јавно место, на путу од Запада ка
Азији. Општи врт, у који свако залази, да се одмори.”

„Крф, плава гробница”, М. Црњански

Посебно о писању запете у вези са глаголским прилозима и зависним реченицама види на странама 161 и 163–165.

Две тачке се пишу:

- приликом набрајања:

У њродавници смо куйили: хлеб, јоџурџи, јаја, њршуџиу, сир.

- иза имена лица у драмском тексту, односно учесника у дијалогу:

Ана: Суџира имамо конџиролни из срџскоџ.

Вук: Нисам довољно учио.

- испред управног говора:

Вук је џиџџао Ану: „Да ли џи се чини да је џрадиво 7. разреда џешко?“

- између бројева којима се исказује однос, са значењем речи џрема:

Размера карџе у аџласу је 1 : 100 000.

Уџакмица је завршена резулџџаџџом 3 : 2.

- да означе математичку операцију дељења:

$100 : 5 = 20$

► Погледај још једном следећу реченицу из Аниног и Вуковог дијалога и запази истакнуте знаке:

Донела сам чоколаду и неке здраве грицкалице – бадеме, лешнике, орахе, кикирики; сигурно ће помоћи око твоје „главобоље“. ◀◀◀

Примећујеш да је тачка са запетом употребљена између самосталних, али смисаоно повезаних делова реченице. Осим тога, овај знак користи се и при набрајању, када се групишу смисаоно и значењем повезани делови реченице, и пишу један испод другог.

Обрати пажњу на знаке навода (наводнике) у речи „главобоља“, који читаоцу сугеришу да Ана не верује да Вука глава заиста боли, већ да је у питању лажна џлавобоља.

Знаци навода (наводници) користе се:

- да у писању обележе управни говор, тј. да доследно пренесу и означе говорникове речи:

„Да си редовно учио“, оџоменула је Ана Вука, „џрадиво џи не би деловало џешко.“

- да сугеришу речи супротног значења од оних које су написане:

Наџољу је баџ „џриџаџџно“. Темџераџџура не џада исџод 30 сџеџени већ данима.

- уз имена уметничких и књижевних дела, филмова, позоришних представа, изложбених поставки:

Ана и Вук су џледали џредсџаву „Госџођа минисџарка“ у Народном џозоришџу.

- уз имена установа и предузећа:

Гимназиџа „Пайџриџарх Павле“ јесџе некадашња XV беоџрадска џимназиџа.

Знаци навода (наводници) не користе се:

- ако је реч о општепознатим именима неких установа, клубова:
*Вечерас ће се ојетѝ сасѝаѝѝи Црвена звезда и Парѝизан.
Тај речник је изашао у издању Маѝице срѝске.*
- ако су одређени називи већ истакнути посебним начином писања у штампаном тексту, нпр. искошеним словима, подвученим или подебљаним словима:
Социјалне песме су Раѝар Вељка Петровића и О, класје моје Алексе Шантића.
Социјалне песме су Раѝар Вељка Петровића и О, класје моје Алексе Шантића.
Социјалне песме су Раѝар Вељка Петровића и О, класје моје Алексе Шантића.

Обрати пажњу!

Отворени наводници се увек пишу доле, а затворени горе.

„Раѝар”	„Раѝар”	„Раѝар”

Црта се пише:

- уместо наводника да означи управни говор:
– Вуче, јеси ли вежбао за данашњи конѝролни из маѝемаѝиике? – уѝѝѝала је Ана.
- уместо две тачке у набрајању:
Ана је куѝила здраве ѝрицкалице – баѝеме, леѝнике, орахе, кикирики.
- уместо запете да означи уметнути део у реченици:
Колико ѝод се ѝрудила – а ѝрудила се ѝоѝрилично – Ана није усѝевала да уради сѝој на рукама.
- између назива места, у значењу просторног односа, саобраћајне везе:
Железничком ѝруѝом Беоѝрад–Бар некада се често ѝуѝовало на море.
- између бројева, у значењу распона *од–до*:
Први свеѝски раѝѝ ѝрајао је 1914–1918.
- да означи заједничко ауторство, партнерство, савез:
*Клајн–Шѝѝкин „Велики речник сѝѝраних речи и израза” савременији је од Вуѝклијиноѝ.
Тројни ѝакѝ Немачка–Иѝѝалија–Јаѝан ѝоѝѝисан је сеѝѝембра 1940.*

Мало ме буне ова правила о писању црте. Нигде не налазим да се црта користи при подели речи на слоге или при одвајању суфикса и граматичких наставака од основе.

Вуче, то није црта, већ цртица! Мораш правити разлику између та два знака!

Цртица се пише:

- при подели речи на слоге или на крају реда:
де-вој-ка, чо-век, дан-џу-би-џи.
- испред суфикса и граматичких наставака:
Суфиксима -ИЋ и -ИЦА њраде се деминуџиви.
- иза префикса, корена речи и творбених/граматичких основа:
У речи КЊИЖИЦА џворбена основа џласи КЊИГ-.
- код полусложеница:
ремек-дело, ауџо-џуџи, видео-џозив, веш-машина, црвено-бели.

Прочитај следећу реченицу и реши задатак водећи рачуна о правописним правилима:

Ана је на плажи носила ЈЕДНОБОЈНУ маџицу, а Вук маџицу која на себи има ДВЕ БОЈЕ.

- На основу претходне реченице, допуни следећу тврдњу, користећи речи из заграде.

Ана је на плажи носила _____ (светло, плава) маџицу, а Вук _____ (зелена, плава) маџицу. <<<

Обрати пажњу!

Ако се неком речју означава једна боја или нијанса неке боје, онда је та реч сложеница и пише се као једна реч: *свеџлоџлав, џамноцрвен, маслинасџозелен* и слично. С друге стране, ако се могу уочити две боје, онда је у питању полусложеница и та реч се пише са цртицом: *црно-бели, зелено-жуџи, црвено-бели* итд.

Цртица се пише и:

- између броја израженог арапским цифрама у првом делу речи и преосталих слова која чине други део изведенице/сложенице:
Мој оџац је врло виџалан 70-џоџишњак.
Прославићемо 20-џоџишњицу маџуре.
- између броја израженог арапским цифрама у првом делу речи и наставка за облик или суфикса:
Испред џраде је сџајало 10-ак џуди.
Таква фризура је била модерна 80-их џодина џрошлоџ века.
- иза скраћеница сачињених од првих слова вишечланог назива – када се иза њих пише граматички наставак:
Објављен је занимљив џексџи у НИИ-у.
О џоџе су извешџавали на РТС-у.
- када се преноси део речи у други ред:
препи-   Бео-
сивати   град

Језичке зачкољице!

	
15-огодишњак	15-годишњак
30-огодишњица	30-годишњица

Обрати пажњу!

Ако се у други ред преноси нека полусложеница, онда се цртица пише и на крају првог и на почетку другог реда.

веш-
-машина.

Заграда се користи да означи:

- додатне информације, објашњења и познате чињенице у реченици:
Иво Андрић (1892–1975) једини је српски нобеловац.
Након првог полувремена (45 минута) резултат фудбалске утакмице био је 0 : 0.
- двојачке облике истих речи:
докумен(а)ић, елемен(а)ић
- могућност замене речи која се налази изван заграде оном у загради:
ударати (лујати) главом о зид.
- део речи, нпр. префикс, који указује на двојаку могућност употребе одређених речи:
(про)леђати кроз прсте.

Полузаграда се користи:

- иза бројева и слова уместо тачке, али се не може комбиновати с тачком:
Синтаме се деле на: 1) именичке, 2) придевске, 3) прилошке и 4) глаголке.

Језичке зачкољице!

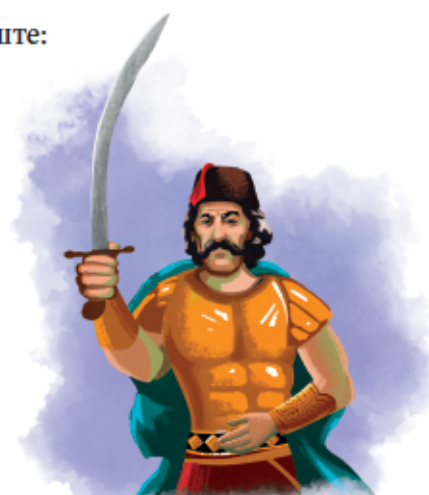
1.)	1)	1.
a.)	a)	a.

Три тачке се пишу:

- када је нешто недоречено, када се прекида мисао, тј. реченица или се изоставља неки део текста:
Током викенда смо обишли манастире Студеницу, Жичу, Раваницу, Манасију... Косовски бој је био... Нисам сигуран... Мислим... 1389. године.

Апостроф је знак којим се указује да недостаје слово, односно глас у писању и изговору, и то:

- у народној поезији и за потребе версификације уопште:
*Ал' ћу сјојим' сву тазбину моју,
Немам с киме ладно јити вино;
Но сам љуби мојој јоклонио.*
„Бановић Страхиња”
- у разговорном језику:
Ил' јошјено научи, ил' немој излазити на испит!
Да л' можеш да ми дохватиш ону чашу с јолице?

Језичке зачкољице!

Апостроф се не пише с предлозима С и К, иако се често могу видети грешке овог типа.

С' поштовањем	С поштовањем
к' нама	к нама

Језичке зачкољице!

Сигурно се често приликом писања порука, имејлова или текстова нађеш у недоумици када треба да направиш размак, односно употребиш дугме (тастер) које у жаргону зовемо „спејс”. Као што „спејс” користиш за размак између речи, потребно га је користити и пре и после знакова интерпункције.

	
Ђао.Ја сам Вук.	Ђао. Ја сам Вук.

„Размак”, односно „белина” у куцању текста не треба да постоји иза отворене заграде и отворених наводника (пре наредног знака), као ни пре и после цртице.

С друге стране, размак се користи пре и након свих осталих правописних и интрепункцијских знакова – тачке, запете, упитника, узвичника...

Када су у питању црта и коса црта, белине се код ових знакова користе двојачко у зависности од њиховог значења. Ако се косом цртом раздвајају две речи (*он/она*), нема размака. Ако се косом цртом раздвајају фразе од неколико речи, размак мора постојати (*српски језик / енглески језик*).

Провери знање

- Додај одговарајуће интерпункцијске знаке на крају следећих реченица.
  - У колико сати почиње филм ____
  - Да си ми добро и здраво ____
  - Ана и Вук су отишли у биоскоп ____
- У следећим реченицама додај све правописне и интерпункцијске знаке који недостају.
  - Београд главни град Републике Србије налази се на ушћу Саве у Дунав.
  - Православни верници који поштују јулијански календар славе Божић 7 јануара.
  - Ишао сам на летовање са школом у 5 6 7 и 8 разреду.
  - Други светски рат 1939 1945 представља највећи оружани сукоб у историји човечанства.
  - Манчестер Сити је победио Интер резултатом 1 0 у финалу Лиге шампиона.
  - Припремите следеће састојке десет јаја шећер у праху путер и чоколаду за кување.
- Заокружи слово испред датума који је написан према правописним правилима.
  - 17 7 1956.
  17. VII. 1956.
  17. VII 1956.
  17. 7. 1956
- Стави тачку са запетом на одговарајуће место у следећој реченици:

Ана и Вук су стигли у биоскоп много пре почетка пројекције филма имали су довољно времена да оду по сок и кокице.

5. Заокружи слова испред реченица које су написане у складу са правописним правилима.

Током претходних година славили смо следеће јубилеје:

- а) 100-годишњицу стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца;
- б) 50-огодишњицу наше школе;
- в) 20-ту годишњицу од повратка Србије на Песму Евровизије;
- г) 75.-годишњицу Института за српски језик САНУ;
- а) 100. годишњицу од завршетка Првог светског рата;
- ђ) двестагодишњицу проглашења прве српске престонице.

6. Поред сваке тврдње заокружи слово **Т** ако је тачна, а слово **Н** ако је нетачна.

- а) Цртица као правописни знак користи се да означи просторни однос: *леи Београд-Париз; канал Дунав-Тиса-Дунав.* Т Н
- б) Црта као правописни знак може се писати уместо запете да означи уметнуте делове реченице: *Мој браи – уиоран и иврдоилав – није марио за иуђе мишљење.* Т Н
- в) Цртица као правописни знак може се употребити уместо две тачке да означи набрајање: *Куйили смо све шиио иреба за доручак - хлеб, млеко, јаја, сир и ајвар.* Т Н
- г) Црта као правописни знак пише се спојено између бројева да означи распон *од-до*: *Решења задатака су на сиранама 255-258.* Т Н

7. Користећи одговарајуће правописне и интерпункцијске знаке, препиши следеће реченице:

АНА ЈЕ КУПИЛА ДВЕ КАРТЕ ЗА ПРЕДСТАВУ ГОСПОЂАМИНИСТАРКА У АТЕЉЕУ 212 И ПОЗВАЛА ВУКА ВЕЛИКОГ ЉУБИТЕЉА НУШИЋЕВИХ КОМЕДИЈА ДА 10 МАЈА ИДУ ЗАЈЕДНО У ПОЗОРИШТЕ. БАШ СЕ РАДУЈЕМ РЕКЛА МУ ЈЕ УСХИЋЕНО А ОН ЈЕ ОДУШЕВЉЕНО УЗВРАТИО АЛ СИ МЕ ОБРАДОВАЛА АНЧИ

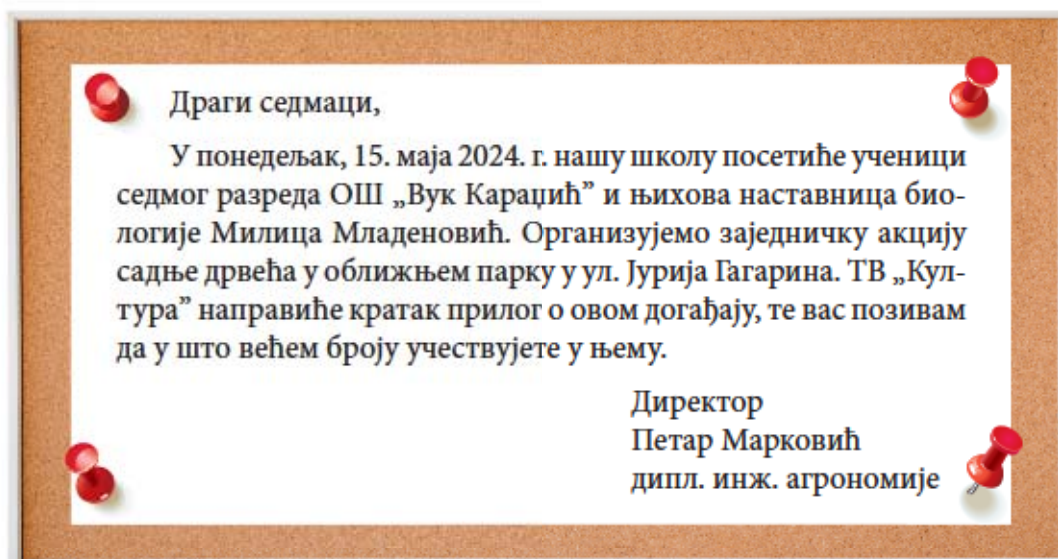

Писање скраћеница

◀ скраћенице

- 👉 Пажљиво прочитај обавештење које су Вук, Ана и остали седмаци добили од директора школе, а затим одговори на захтеве.

- Подвуци скраћенице које уочаваш у тексту, а затим на линијама напиши пуне називе појмова које означавају.

_____	_____
_____	_____
_____	_____

- На основу датих примера скраћеница, заокружи слова испред тврдњи које су тачне.
  - а) Скраћенице се користе ради уштеде простора у писаном тексту.
  - б) Све скраћенице пишу се великим словима.
  - в) Иза неких скраћеница пише се тачка, а иза неких не.
  - г) Све скраћенице састоје се од једног или два слова. ◀◀

Скраћенице се користе у писаним текстовима да би се уштедело у простору. Приликом читања, некада је могуће прочитати и скраћеницу, чиме се уједно штеди на времену.

- 👉 Прочитај сад наглас позивницу директора школе. Које скраћенице ћеш прочитати, а уместо којих ћеш изговорити пун облик речи?

- Правиш ли разлику између изговора скраћенице ОШ и ТВ? Објасни. ◀◀

Постоји неколико начина скраћивања речи у српском језику и од тога зависи како се скраћенице пишу. Уз домаће скраћенице, које су карактеристичне само за наш језик, постоје и интернационалне скраћенице, најчешће засноване на латинским изразима и међународно усвојеним симболима.

У овој лекцији упознаћеш се са неким правилима скраћивања и начином писања скраћеница.

I Почетне скраћенице

Као што им име каже, почетне скраћенице састоје се од почетног, ужег или ширег дела речи. Иза њих се пише тачка. Може их сачињавати:

- почетно слово речи:
г. (*година* или *јосјодин*), в. (*век*), т. (*џачка* или *џона*), н. е. (*нове ере*), л. к. (*лична карџа*);
- почетна група сугласника:
бр. (*број*), стр. (*сџрана*), мн. (*множина*), гл. (*јлајол*);
- почетна група слова до другог самогласника:
проф. (*јрофесор*), ул. (*улица*), инж. (*инжењер*), гимн. (*јимназија*);
- почетна група слова до трећег (ређе четвртог) самогласника:
геогр. (*јеојрафија/јеојрафски*), биол. (*биолојија/биолошки*), археол. (*археолојија/археолошки*).

II Сажете скраћенице

Сажете скраћенице састоје се од почетног слова или почетне групе слова и још неких карактеристичних слова у речи – завршног слова или слога и неког слова на основу којег се реч препознаје. Ове скраћенице настају и скраћивањем вишечланих израза. Пишу се са тачком или без ње, зависно од тога која слова обухватају.

Обрати пажњу!

Погледај следећу табелу и упознај се са правилима писања сажетих скраћеница.

Скраћенице од првог и последњег слова или првог слова и завршног слога речи – пишу се без тачке	Скраћенице од првог и карактеристичног слова (слога) речи (или више таквих слова) – пишу се са тачком	Скраћенице од вишечланих израза – пишу се са тачком
др (<i>докијор</i>)	тзв. (<i>џакозвани</i>)	итд. (<i>и џако даље</i>)
мср (<i>масјер</i>)	пф. (<i>јерфекај</i>)	тј. (<i>јо јесј</i>)
гђа (<i>јосјођа</i>)	стсл. (<i>сјарословенски</i>)	нпр. (<i>на јример</i>)

III Интернационалне и прилагођене, домаће скраћенице за мерне јединице и обележавање међународно усвојених стручних назива и симбола

Интернационалне и прилагођене скраћенице за мерне јединице, стручне називе и симболе најчешће су настале од латинских речи или израза. Углавном су зато латиничне, посебно када се нађу у стручним или научним текстовима, и пишу се без тачке, али се неке од њих, у ћириличним текстовима општије намене, могу прилагодити и писати ћирилицом, при чему некада иза њих долази тачка. Неке се пишу великим, а неке малим почетним словом.

Обрати пажњу!

Мерне јединице које се пишу малим латиничним словом без тачке или малим ћириличним словом са тачком	Мерне јединице које се пишу великим словом латиничне без тачке	Симболи међународно признатих стручних назива и израза (хемијски елементи, називи страна света и сл.)
m/м. (мејтар)	T (тешла)	O (лат. <i>oxygenium</i> – кисеоник)
l/л. (лијтар)	W (вај)	Na (лат. <i>natrium</i> – најтријум)
g/г. (грам)	V (воли)	N (енгл. <i>North</i> – север)
kg/кг. (килограм)	N (њујн)	E (енгл. <i>East</i> – исток)

Знам више

Мерне јединице које се пишу великим штампаним словима латиничне међународно су признате и преузете су неизмењене у свим језицима. Увек се у читању изговара њихов пун назив.

Добиле су име по знаменитим научницима и проналазачима (нпр. Никола Тесла, Џејмс Ват, Алесандро Волта, Исак Њутн и др.), који су својим научним увидима и револуционарним открићима изузетно допринели развоју природних и примењених наука (физике, хемије, електротехнике, машинске технике и др.) и омогућили велики технолошки напредак човечанства.

IV Скраћенице настале од почетних слова вишечланих назива држава, значајних организација, установа, удружења, часописа и сл.

Скраћенице настале од почетних слова вишечланих назива пишу се великим словима без тачке.

Називи држава, република, федерација		Називи установа, организација, часописа	
РС	Република Србија	САНУ	Српска академија наука и уметности
САД	Сједињене Америчке Државе	УН	Уједињене нације
СФРЈ	Социјалистичка Федеративна Република Југославија	ОШ	Основна школа
СРЈ	Савезна Република Југославија	СПЦ	Српска православна црква
УАЕ	Уједињени Арапски Емирати	ММФ	Међународни монетарни фонд
СССР	Савез Совјетских Социјалистичких Република	НИН	Недељне информативне новине

Знам више

Скраћенице попут САД, САНУ, ОШ, СПЦ, ЕУ називају се *верзалне скраћенице* или *акроними*.

Обрати пажњу!

Неке од ових скраћеница понашају се као самосталне речи, па у зависним падежима добијају наставке за облик, који се у писању одвајају од скраћенице цртицом и пишу малим словом. Неке од ових скраћеница, с друге стране, у деклинацији остају непромењене. Начине њиховог писања неопходно је научити напамет.

	
Вратили смо се из САД пуни утисака.	Вратили смо се из САД-а пуни утисака.
Прочитао сам занимљив чланак у НИН-у .	Прочитао сам занимљив чланак у НИН .
Из САНУ стижу вести о научном скупу.	Из САНУ-а стижу вести о научном скупу.
Настављена је сарадња са ММФ-ом .	Настављена је сарадња са ММФ .
Патријарх СПЦ обратио се верницима.	Патријарх СПЦ-а обратио се верницима.

Знам више

У појединим случајевима, скраћенице које су састављене од почетних слова вишечланих назива држава, установа, организација и сл. толико су се уобичајиле у употреби да су уједно постале и засебне, целовите речи. Тада се пишу великим почетним словом и у тексту се понашају као именице или придеви – имају одређени род и мењају се по падежима, и то без писања граматичког наставка са цртицом.

*Нови програм **Уницефа** посвећен је заштити дејих права.*
(или UNICEF-a; Уницеф/UNICEF = United Nations International Children's Emergency Fund)

*Међу сјоменицима културе под заштитом **Унеска** у Србији јесће и манасијир Сјугеница.*
(или UNESCO-a; Унеско/UNESCO = United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

*Овојодишњем **Бијефу** присусиовао је јознаји холивудски глумац.*
(или БИТЕФ-у; Битеф/БИТЕФ = Београдски интернационални театарски фестивал)

Провери знање

1. Напиши скраћенице за наведене речи.

центиметар _____ професор _____ и тако даље _____
и слично _____ улица _____ без броја _____

2. Заокружи слово испред реченице у којој је скраћеница исправно написана.

а) Анин лекар у дечјој амбуланти је др. Поповић.

б) Вук је данас попио чак 3 л воде.

в) Када Д стоји испред С или Ш, не долази до једначења сугласника по звучности, на пр. *џрадски, њредседник, њредшколски, одшећашти*.

3. Напиши скраћенице за мерне јединице и хемијске елементе.

волт _____ паскал _____ водоник _____ натријум _____
килограм _____ милиметар _____ тона _____

4. Напиши пуне називе појмова означених датим скраћеницама.

ЕУ _____ ОШ _____
САД _____ СПЦ _____

5. Поред пуних вишечланих назива установа напиши одговарајућу скраћеницу.

Радио-телевизија Србије _____

Војномедицинска академија _____

Градско саобраћајно предузеће _____

Српска књижевна задруга _____

6. Препиши следећи текст користећи скраћенице уместо пуних назива институција. Води рачуна о томе које скраћенице у промени по падежима добијају наставак одвојен цртицом, а које су непроменљиве.

У емисији на Радио-телевизији Србије гостовао је амбасадор Сједињених Америчких Држава и говорио о чланству Србије у Европској унији.

ГЛАГОЛСКИ ОБЛИЦИ		
речца НЕ	немогу	не могу
радни глаголски придев	радијо, реко	радио, рекао
футур први	мисли ћеш, рећићеш	мислићеш, рећи ћеш
аорист	(ја) падо	(ја) падох
императив	обоји	обој
потенцијал	(ви) би путовали	(ви) бисте путовали
глаголски прилог садашњи	познавајући	познајући
трпни глаголски придев	довежен	довезен

ЗАВИСНА РЕЧЕНИЦА И ПИСАЊЕ ЗАПЕТЕ

Запета не мора да се пише, али може ако се зависна реченица налази иза главне реченице

1. Ако зависна реченица (нпр. изрична, поредбена или последична реченица) даје неку неопходну информацију, запета се НЕ ПИШЕ.

Ана је рекла да је добила награду.

Урадио је тест боље него што је мислио.

Њена хаљина је толико лепа да су се сви окретали.

2. Ако зависна реченица пружа неку додатну, необавезну информацију, може се писати запета.

Бићемо у Београду до сутра, када одлазимо у Нови Сад.

Могла сам и ја да обучем свечану хаљину, да сам се сетила пријема.

Запета се обавезно пише

1. Ако је зависна реченица уметнута.

Марко је, као што смо и мислили, први одустао од такмичења.

Јелена ће, ако јој родитељи буду дозволили, ове године ићи на летовање с другарицама.

Он је, иако је веровао у свој таленат и успех, ипак имао трему.

2. Ако се зависна реченица налази испред главне реченице, у инверзији.

Када будем имао времена, посетићу те.

Да сам мало више вежбао, смршао бих.

Где је некада било игралиште, сада је ту нова зграда.

ИНТЕРПУНКЦИЈСКИ И ПРАВОПИСНИ ЗНАЦИ

.	тачка	Божих се слави 7. јануара.
?	упитник	Како си?
!	узвичник	Ала сам се уплашио!
:	две тачке	Купио сам: воће, поврће, месо и млечне производе.
...	три тачке	Купио сам: воће, поврће, месо, млечне производе...
,	запета	Купио сам: воће, поврће, месо и млечне производе.
;	тачка са запетом	Купио сам: кромпир, црни лук, парадајз; мајицу, купаћи костим и наочаре за сунце.
” ”	наводници	„Како се осећаш данас?“, упитао ме је.
—	црта	лет Београд–Њујорк
-	цртица	црно-бела хаљина
'	апостроф	Ил' поштено научи, ил' немој излазити на испит!
( )	заграда	Други светски рат (1939–1945) највећи је оружани сукоб у историји човечанства.
)	полузаграда	1) 2) 3)

СКРАЋЕНИЦЕ

Писање са тачком

Г.	година, господин
Р.	разред
Тј.	то јест
Н. е.	нове ере
В. сл.	види слику
Стр.	страна
нпр.	на пример
Тзв.	такозвани

Писање без тачке

Др	доктор
Мср	мастер
Гђа	госпођа
САД	Сједињене Америчке Државе
УН	Уједињене нације
САНУ	Српска академија наука и уметности
МТС	Мобилна телефонија Србије
ЕУ	Европска унија

Провери шта знаш 9

1. У следећим реченицама упиши запете тамо где је потребно.
  - а) Слетевши у Москву пожурили смо да посетимо Третјаковску галерију.
  - б) Мада смо целог дана шетали Малагом нисмо имали времена да посетимо Пикасов музеј.
  - в) У Ватикану смо пошто смо купили улазнице неколико недеља унапред успели да видимо и Сикстинску капелу.
  - г) Када следећи пут будемо ишли у Мадрид што ће највероватније бити у мају обавезно ћемо посетити и градић Толедо који се налази недалеко од шпанске престонице.
2. У следећим реченицама додај све правописне и интерпункцијске знаке који недостају.
  - а) Хтела сам да те питам да ли можеш да ми позајмиш књигу из историје
  - б) Идем у Основну школу Радоје Домановић и одличан сам ђак
  - в) Милош Црњански је написао бројна књижевна дела романа приповетке есеје и песме
  - г) Милутин Миланковић 1879 1958 био је чувени српски научник али и аутор књиге Кроз васиону и векове
  - а) Ана је питала Вука Да ли знаш да је ћирилица настала од грчког алфабета
  - ђ) Вуче долази овамо одмах
3. Заокружи слова испред реченица у којима је цртица правилно употребљена.
  - а) Вук је један паметни 14-годишњак.
  - б) Ана је обукла нову светло-зелену мајицу.
  - в) Јован Јовановић-Змај омиљени је дечји песник.
  - г) Недавно смо учили о српско-бугарском рату.
  - а) Тај интервју сам прочитао у НИН-у.
  - ђ) Данас славим 14-ти рођендан.
4. Заокружи слова испред правилно написаних примера.

а) тамно плава хаљина	б) светло-сива јакна	в) зелено-жута свеска
г) плаво бела мајица	а) зеленкасто плав капут	ђ) тамнољубичаста марама
5. Заокружи слова испред исправно написаних реченица.
  - а) Броји до сто!
  - б) Број до сто!
  - в) Познавајући га, нисам очекивао овакву реакцију.
  - г) Познајући га, нисам очекивао овакву реакцију.
  - а) Ако бисте ви дошли на време, ми бисмо успели да решимо проблем.
  - ђ) Ако би ви дошли на време, ми би успели да решимо проблем.
6. Заокружи слова испред реченице у којој су црта и тачка правилно употребљене као правописни знаци.
  - а) У периоду од 1914–1918. године трајао је Први светски рат.
  - б) У периоду 1914–1918 године трајао је Први светски рат.
  - в) У периоду 1914.–1918. године трајао је Први светски рат.
  - г) У периоду 1914–1918. године трајао је Први светски рат.
  - а) У периоду од 1914 до 1918. године трајао је Први светски рат.
  - ђ) У периоду од 1914. до 1918. године трајао је Први светски рат.

1

1

1

1

1

1

1

7. Напиши скраћенице наведених речи.

ученик _____ Република Србија _____

грам _____ гимназија _____

метар _____ госпођа _____

улица _____ и слично _____

1

8. Уколико је тврдња тачна, заокружи **T**, ако је нетачна, заокружи **H**.

Вокатив се издваја запетом само када се налази на почетку реченице. **T H**

Две тачке у појединим областима (математика, спорт) имају значење речи *йрема*. **T H**

Тачка се пише уз арапски број употребљен као редни. **T H**

Када се бројевима означава временски распон (у значењу од ... до), између бројки пише се цртица (-), а не црта (—). **T H**

1

9. Подвуци правилно написане облике глаголског прилога садашњег и трпног глаголског придева:

ПЛАКАУЋИ, ПЛАЧУЋИ, ПОСРТАЈУЋИ, ПОСРЋУЋИ, ВИКАЈУЋИ, ВИЧУЋИ,
ДОВЕЖЕН, ДОВЕЗЕН, ИЗГРИЖЕН, ИЗГРИЗЕН, УНЕСЕН, УНЕШЕН.

1

10. Заокружи слово испред правилно написане скраћенице једне од наведених речи:

ТАКОЗВАНИ, И ДРУГО, И ТАКО ДАЉЕ, НА ПРИМЕР.

а) т. зв.   б) и др.   в) и тд.   г) н. пр.

Тест бодујеш као да си на малој матури. Један задатак носи један бод. Зато је важна тачност и прецизност у давању одговора. Решења теста налазе се на крају уџбеника.

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добар 3	врлодобар 4	одличан 5
	1–2	3–4	5–6	7–8	9–10

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Шта то читаш?

Једну занимљиву
репортажу о лову.

Ужасно! Не
подносим лов. Ја сам
вегетаријанац.

Књижевноуметнички стил

◀ књижевноуметнички стил

„Le style c'est l'homme meme”

Често се може чути реченица „Човек је стил”, која највероватније потиче од француског научника Буфона. Шта за тебе значи ова реченица?

Како имамо стилове у изгледу и понашању, тако их имамо и у језику.

Знам више

Наука о стилу у језику назива се стилистика.

👉 Прочитај ова два текста, који имају исту тему – лов, и упореди их. По чему се разликују?

1. Шума и степа

„Где могу добити нешто за пиће, брате?”, распитујете се. „Тамо, у долини”. Кроз густо смеђе жбуње, заплетено од увезане траве, спуштате се на дно котлине. Одмах испод летице, дрво се крије; храст похлепно шири своје гранчице попут великих прстију изнад воде. Велики сребрни мехури дрхтаво се јављају са дна, прекривеног фином баршунастом маховином. Налазите се на терену, пијете, али сте превише лењи да се пробудите. Али шта је то? Јавља се изненадни налет ветра, ваздух се ускомешао око вас: да није муња? Да ли олуја долази? Јавља се тихи бљесак муње. Да, доћи ће олуја! Сунце је још увек врело; и даље можете у лов.

Иван Тургенев, „Шума и степа”

2. У хајку на вука 800 ловаца!

■ **БЛАЦЕ** – У недељу се одржава 27. по реду међународна ловачка манифестација под називом „Вуку у походе – Блаце 2024”. Реч је о једној од највећих ловних манифестација код нас, која по традицији окупља велики број ловаца, не само из Србије већ и из региона. Ове године, према речима Милана Ковачевића,

председника Ловачког друштва „Блаце”, у хајку на вука кренуће више од 800 пријављених ловаца. Према програму манифестације, домаћин биће Општина Блаце, а представници локалне самоуправе угостиће учеснике и прогласити манифестацију отвореном. По повратку из лова биће уприличена ловачка традиција и дружење ловаца и гостију.

Сваки модеран језик задовољава све потребе оних који њиме говоре. Такав је и наш матерњи српски језик. Њиме се служимо у различитим ситуацијама, и у зависности од својих потреба мењамо оно што желимо да кажемо и начин на који о томе говоримо.

- Са другом или другарицом из клупе одглуми ситуацију у продавници између продавца и купца. Затим, одиграјте сцену из ресторана, где је једно од вас гост, а друго конобар или конобарица. Трећи задатак је да имитирате ситуацију у судници, где је једно судија, а друго окривљени. Ако никада ниси био/-ла у судници, сети се неког филма где се део радње одвија на суду.
- Након ова три кратка скеча, упоредите начин говора, речи и изразе које сте користили, да ли сте и у којој ситуацији једно другоме персирали и користили речи из поштовања и сл. Која је ситуација, од ове три наведене, најзваничнија, а у којој се осећате опуштено? Због чега? <<<

За испуњавање потреба нас који говоримо, стандардни језик има пет стилова:

- књижевноуметнички,
- новинарски (публицистички),
- административни (правни),
- научни,
- разговорни.

администрација – канцеларијски послови који се тичу рада управних органа

Знам више

Стилови у стандардном језику зову се *функционални стилови*, зато што служе за обављање различитих функција у људској комуникацији.

- Поново се врати на текстове који се налазе на почетку ове лекције. Која два стила препознајеш у њима?

Први текст написан је _____ стилем, а други _____ стилем. <<<

- Сада се присети одиграних дијалога. Који стил је коришћен у ком дијалогу?

- Да ли се говор у продавници или ресторану може сврстати у исти стил са оним у судници? <<<

Без обзира на то да ли је у питању неки текст или усмени говор, свако језичко изражавање припада неком стилу.

- Као што ти је већ познато, усмена (народна) књижевност улази у књижевноуметнички стил. Наведи неко дело усмене (народне) књижевности и опиши одлике овога стила које у њему препознајеш.

👉 Шта језик књижевности одваја од остале језичке употребе? На основу наредна три одломка пробај да наведеш одлике књижевноуметничког стила.

Подне

„Љубичасте горе, гранитне, до свода,
Зрцале се у дну; мирно и без пене,
Површина шушти и целива стене;
Свод се светли топал, стаклен,
изнад вода.”

Јован Дучић, „Подне”

Облаци

„У односу на облаке
чак и камен личи на брата,
на кога се можеш ослонити,
док су они попут далеких и
ветропирастих рођака.”

Вислава Шимборска, „Облаци”

Шума и степа

„Светлост куља као река; ваше срце вијори се попут птице. Све је свеже, весело, дивно! Далеко се види свуд унаоколо. Ено, иза шумице села; ено мало даље другог, с белом црквом, ено брезове шуме на брду, иза ње је бара, куд ви идете... Брже, коњи, брже! Крупним кораком напред! Остало је једно три врсте – не више. Сунце се брзо диже; небо је ведро. Биће диван дан. Стадо се отегло из села вама у сусрет. Попели сте се на брдо... Какав поглед!

Иван Тургенев, „Шума и степа” ◀◀◀

Одлике књижевноуметничког стила су: сликовитост, емотивно изражавање, субјективни однос према предмету описа, маштовитост, богат речник, бројна стилска средства и сл.

Знам више

Иако су књижевноуметнички текстови писани на стандардном језику, у њима се могу јавити речи на дијалекту, неки жаргонизми или туђице. Прочитај, као пример, одломак из драме „Коштана” Боре Станковића:

„И ја гу не знајем. Само гу у ноћ чујем и у с'н с'нујем. А песма је моја голема: Како мајка сина имала, чувала, ранила. Дан и ноћ само њега гледала. Што на сина душа заискала, све мајка давала, а син – болан! Пораснаја син. Дошла снага, младост... Дошле башче, цвеће, месечина. – Замирисале девојке!...”

- Које језичке особине примећујеш у овом одломку?

Провери знање

1. Изабери омиљени књижевноуметнички текст и наведи које особине овог стила примећујеш.

Публицистички (новинарски) стил

◀ публицистички (новинарски) стил ▶ репортажа

Подсети се ◀◀◀

У шестом разреду било је речи о новинској вести и извештају. Размисли, шта би од усмених жанрова припадало новинарском стилу?

Као што ти је већ познато, вест и извештај јесу сажети новинарски текстови. Разликују се по обиму – извештај је дужи од вести и има више података, а може пренети и туђе речи.

Обе ове врсте текстова припадају новинарском (публицистичком) стилу.

жанр – врста, род у књижевности и другим уметностима

публицистика – грана литературе која се бави обично савременим друштвено-политичким питањима (у периодичној штампи, брошурама, књигама); новинарство, журналистика

▶ Наводећи пример по избору, објасни како је могуће разликовати вест од извештаја.

▶ Врати се на други текст на страни 186 под насловом *У хајку на вука 800 ловаца!* Прочитај га поново, па у наредној реченици подвучи одговарајућу опцију како би тврдња била тачна:

Новински текст је информативан/неинформативан, актуелан/стар, опширан/сажет, субјективан/објективан, јасан/нејасан, разумљив/компликован. ◀◀◀

Закључујеш да су одлике публицистичког (новинарског) стила: информативност, актуелност, објективни однос према предмету описа, једноставност, јасноћа, разумљивост и сл.

Осим реченог, сигурно се сећаш да је прошле године било речи о томе да вест и извештај дају одговоре на питања: КО?, ШТА?, ГДЕ?, КАДА? и КАКО?. Ипак, оно што је за њих карактеристично јесте одсуство субјективног виђења догађаја о којем говоре, а што је једна од кључних особина репортаже – новинарског текста о којем ћеш учити ове године.

Репортажа

У новинске текстове, између осталог, убрајамо и репортажу, о којој ћеш више сазнати у оквиру лекције која следи.

👉 Прочитај следећи новински текст, а затим одговори на питања.

Трагање за дивокозом на Тари – искуство за памћење

У зимско јутро, док се магла полако диже са стаза, ловачки ентузијастички крећу у нову авантуру, овога пута на Тари. То планинско подручје, познато по својој дивљачи и богатству шумских и водних ресурса, привлачи ловце из различитих крајева наше земље, али и из иностранства.

Са пушком у руци и псећим сапутницима, својим највернијим пријатељима поред себе, неколицина храбрих ловаца урањају у густу тишину шуме. Иду у потрагу за специјалном врстом дивљачи – дивокозом.

Лов на дивокозу, који траје до краја јануара, прави је адреналински доживљај и незаборавна авантура. На обронке једне од најлепших српских планина у потрагу за дивокозама ишли су ловци из свих крајева света – од Јужне Америке, преко целе Европе, до вреле Африке.

Али, само најхрабрији се упуштају у ту невероватну авантуру! Дивокозе живе на неприступачним и стрмим стенама, брзе су, неуморне, веште и имају изузетна чула. Дивокоза увек пре види нас него ми њу.

Док се сунце пење изнад планинског врха, ловци се крећу тихо, готово нечујно, будно мотрећи и реагујући на сваки шушањ. Концентрација је на највишем нивоу, и одједном, кроз мртву тишину проломио се прасак. Прва животиња била је одстрелена. За ову дивокозу ловац ће морати да издвоји доста новца, јер је у питању капитални примерак. За последњу одстрелену дивокозу плаћено је више од двадесет хиљада динара.

Међутим, лов на планини није само задовољство. Он доноси и одговорност према природи. Ловци су, можда и највише од свих, свесни важности очувања екосистема и увек поштују законске прописе о ловству. У време ловања, хране животиње и брину о њиховом станишту. Циљ им није само лов већ и одржавање равнотеже између популације дивљачи и околица у ком живе.

Док се дан ближи крају, ловци се враћају својим домовима уморни, али срећни. Неки са пленом, а други са искуством и лепим успоменама. За њих лов остаје не само спортска активност већ и могућност повезивања с природом и очување породичне традиције. Једном речју, начин живота.

- Ком стилу припада овај текст? Зашто? _____
_____
- Које сличности овај текст има са извештајем? _____
_____
- Које сличности овај текст има са књижевноуметничким текстовима?
_____
- Које стилске фигуре запажаш? _____
_____

Репортажа је текст који припада публицистичком стилу. У њој аутор извештава о неком догађају, месту или личности верно, сликовито и лично, из сопственог угла.

Закључујеш да су заједничке особине репортаже и књижевноуметничког текста сликовити описи и лични став, а разликују се према оригиналности теме и неким одликама језика. На пример, у репортажи су честе фразе, општа места, а књижевни текст се клони таквих уобичајених конструкција.

фраза – устаљени спој речи, израз; нпр. *приредити изненађење, преузети одговорност, задобити повреде, избацити из такта, узаврела атмосфера на стадиону, како сазнајемо, неке ствари исливавају на површину* итд.

Провери знање

1. Погледај једну епизоду емисије *Сасвим природно* на телевизији или интернету.

- Издвој особине репортаже из емисије.

_____

- Шта је предмет репортаже?

_____

- По чему се та емисија разликује од *Дневника*?

_____

- По чему се та емисија разликује од филма?

_____

Цитати и фусноте

◀ цитат ▶ фусноте

У лекцији која следи упознаћеш се са начинима на које обележавамо туђе речи у тексту или пак дајемо додатне напомене како бисмо разјаснили или допунили речено.

👉 Прочитај следећу реченицу, а затим одговори на питања.

„Тако је мало љубави међу људима. Ко уме да воли, не би требало ништа друго да ради”, рекао је познати песник Душко Радовић.

- Чије речи користи аутор реченице?
- Како пишемо туђе речи? Које знаке интерпункције користимо?
- Подсети се разлике између управног и неуправног говора. Када наводимо туђе речи дословно, какав говор користимо – управни или неуправни? ◀◀◀

Дословно преношење нечијих речи у текст назива се цитат. У писању се обележава наводницима.

Цитати се могу наћи у различитим текстовима, али их најчешће налазимо у научним текстовима. Ако се питаш зашто је тако, одговор се налази у томе да је о појави коју научник анализира и о којој пише највероватније неко већ истраживао, па се то мора навести.

Знам више

Уколико нечије речи не преносимо дословно, већ их препричавамо ради се о парафрази. Другим речима, прарафразирамо увек када управни говор преобликујемо у неуправни, на пример:

Волџер је рекао да један њренуџак среће вреди колико хиљаду година славе.

👉 Заокружи Ц уколико се у реченици налази цитат, а П уколико се у њој налази парафраза.

- а) „Ко мисли да је срећан, он је заиста срећан”, рекао је познати песник Јован Дучић. Ц П
- б) „Један тренутак среће вреди као хиљаду година славе”, говорио је чувени писац Волтер. Ц П
- в) Ивана Брлић Мажуранић је писала да кад си срећан, и сунце за тобом жури. Ц П

◀◀◀

- Обрати пажњу на делове следећег текста из књиге „Теорија језичке културе” Марине Николић, а затим одговори на питања.

Говорни узори

Некада су узори на пољу језичке културе били писци. Данас, не потцењујући значај и узорност уметничке речи, мора се признати да утицај на писмени говор све више долази из публицистике (управо онако као што на говор данас највише утиче језик телевизије који је, у том смислу, заменио језик позоришта и радија). То може бити мана, јер књижевни говор има далеко повољније утицаје на језичку културу него што на њу имају новинари и бирократе.⁷²

⁷² Писци развијају језичку културу, богате језик, користе све његове изражајне могућности, док новинари теже да језик укалупе, да створе језичке клишее и изражајне шаблоне. За то не можемо кривити новинаре – такво изражавање је одлика једног стила – публицистичког.

79

- Из колико делова се састоји овај текст?
- Да ли се делови овог текста по нечему разликују?
- Чему служи текст испод линије штампан ситнијим фонтом?
- На којој страни књиге се налази овај текст? 72. 79. (Заокружи тачан број.) <<<

Додатно објашњење неког дела текста које се налази на дну стране или на крају целог текста, зове се **фуснота**. Бележи се мањим фонтом, почиње подигнутим бројем, а ређе и звездицом (*).

Фуснота се најчешће може наћи у научним текстовима, који припадају научном стилу.

Служи да појасни део текста уз који стоји, да упути на слична или супротна мишљења, као и да донесе информације о додатној литератури у вези с том темом. Фусноте се некада називају *йодножним найоменама*.

Фуснота – забелешка обележена бројем и штампана ситнијим слогом као појашњење или додатак испод главног текста (у дну стране)

Провери знање

1. Парафразирај следеће цитате.

а) „Извори среће су, у највећој мери, добри и трајни односи са блиским људима”, каже психолошкиња Невена Чаловска. _____

б) „Изузетна ми је част што ће моје слике бити саставни део фестивала посвећеног Зорану Радмиловићу”, рекао је познати српски сликар Милош Шобајић. _____

Технички и сугестивни опис

◀ технички опис   ▶ сугестивни опис

Као што ти је познато, постоје различити начини на које је могуће нешто описати или испричати. С тим у вези, лекција која следи указује ти на разлику између две врсте дескрипције (описивања).

👉 Прочитај следеће текстове из уџбеника „Физика 7” Милана О. Распоповића, а затим одговори на питања.

1. Бестежинско стање

Тело које слободно пада је у бестежинском стању. У том стању сила којом тело делује на подлогу или тачку вешања једнака је нули.

У лифту који слободно пада ($a = g$) тела немају тежину; она су у бестежинском стању. Човек који се вози у таквом лифту је без тежине ($Q = 0$). Када тај човек испусти књигу, оловку, мобилни телефон или неки други предмет, они ће остати у стању мировања поред њега, неће пасти на под.

2. Бестежинско стање из прве руке

Одједном, због инерције, путници у аутобусу полетели су напред, ка возачу и предњем стаклу. У том тренутку нисмо знали да је возило из супротног смера такође успорило и да ће судар ипак бити избегнут. Изненада, аутобус са свима нама преврнуо се надесно око своје осе и закотрљао низ ужасну стрмину ка реци.

Као у бестежинском стању свемирског брода, путници су се превртали током пада. Осећао сам се као да тонем у неки бездан. Изгубио сам појам о свом положају у простору, не знајући где је доле, горе, лево или десно. Наш аутобус се превртао низ литицу, а ми смо се превртали као да смо у бубњу неке огромне веш-машине...

- По чему су слична ова два текста?
- У чему се разликују ова два текста?
- Шта мислиш, ком стилу припада први, а ком други текст? ◀◀◀

Јасан, детаљан, прецизан и информативан опис, у коме се износе чињенице или се нешто описује, назива се технички опис. Он је објективан, без изношења субјективног става аутора текста.

Технички опис јавља се у научним текстовима и одлика је научног стила. Срећемо га у уџбеницима, енциклопедијама, приручницима, различитим упутствима за употребу предмета и сл.

Субјективан, оригиналан и живописан опис назива се сугестивни опис. Карактерише га богат речник, експресивност, сликовитост и употреба стилских фигура.

Сугестивни опис јавља се у књижевним текстовима и одлика је књижевноуметничког стила. Срећемо га у поезији и прози, али се може јавити и у говору оних људи које одликује умешност живописног казивања.

сугестиван, -вна, -о – који има моћ да изазове одређено расположење, уверење код другог

- ▶ Који је твој омиљени предмет у школи? Издвој лекцију која ти је посебно драга, па потом покушај да је препричаш тако што ћеш најпре користити технички, а затим сугестивни опис.
- Када то урадиш, размисли који начин причања је прилагођенији одабраној теми и зашто. Који начин причања ти је пак занимљивији и зашто? ◀◀◀

Провери знање

1. Какав се опис претежно јавља у Википедији?

---

2. Какав се опис претежно јавља у уџбеницима које користиш?

---

3. Какав се опис јавља у лирској песми?

---

4. Прочитај текст о цвету наталијина рамонда на сајту *Језикофил*. Какав се опис јавља у том тексту?

---

5. Прочитај опис витамина Д и одреди да ли је у питању сугестивни или технички опис.

Основна улога витамина Д је одржавање нормалног нивоа калцијума и фосфора у крви, што је неопходно за процес очувања костију. Недостатак витамина Д доводи до недовољне минерализације костију, а то проузрокује рахитис код деце и остеопорозу код одраслих.

Писање порука и имејлова

◀ порука ◀ имејл

Некада су се за празнике писале и слале честитке. То је био леп обичај, који је данас, захваљујући модерним технологијама, променио свој облик. Данас се, уместо на честитки, поздрави и жеље пријатељима шаљу порукама, а колегама и пословним партнерима имејлом.

► Да ли ти или твоји родитељи пишете честитке за Нову годину и на који начин? ◀◀

► Напиши честитку за Нову годину рођаци или рођаку који живе у другом граду.

◀◀

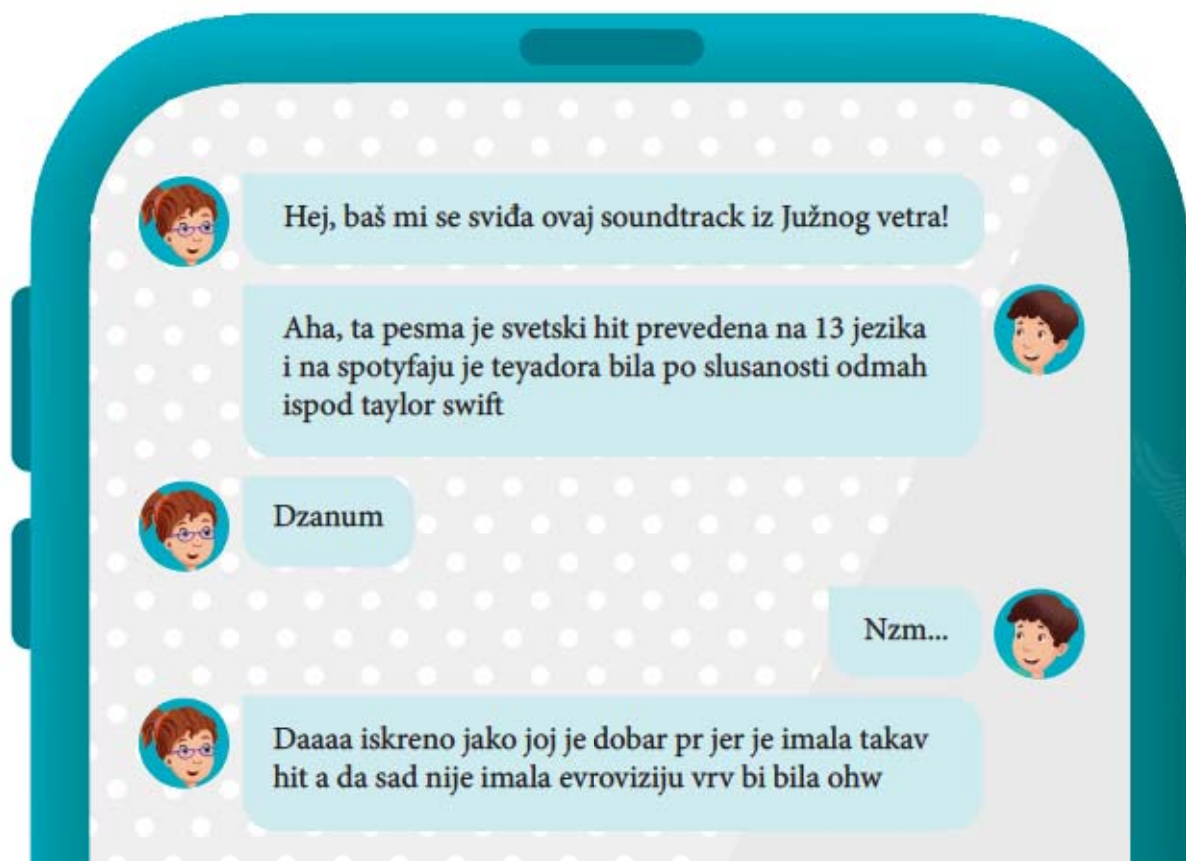

Подсети се ◀◀

Када пишеш поруке или имејлове, води рачуна о употреби учтивих форми обраћања и ословљавања у зависности од тога коме се обраћаш. О овим језичким средствима посебно је било речи у шестом разреду.

➡ Прочитај део приватне преписке Вука и Ане, па одговори на питања.

OHW (one hit wonder) – певач или певачица који су се прославили само с једном песмом

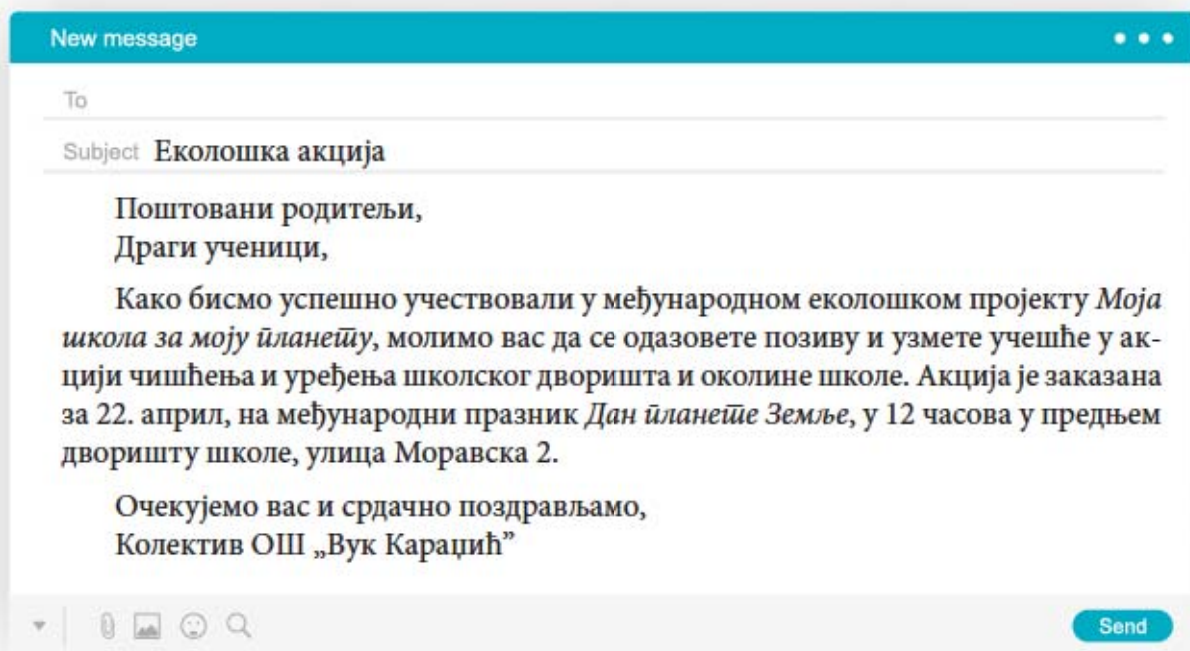
- Да ли овакве поруке спадају у формалну или неформалну комуникацију?
- Да ли су у порукама поштована правописна правила? Објасни.
- Које некњижевне речи проналазиш у порукама? Којој врсти некњижевних речи оне припадају?
- Које скраћенице Ана и Вук користе, које речи оне скраћују и шта значе?
- Да ли Вук поштује правописна правила приликом писања латиничних слова слова Š и DŽ? Објасни.
- Шта мислиш, ком стилу припадају ове поруке?
- Реци које скраћенице ти користиш у дописивању и шта оне значе. <<<

Поруке које шаљемо преко интернета или као СМС припадају разговорном стилу. Иако су написане, имају све одлике разговорног стила: неформалне су, спонтане, експресивне, емотивне, кратке, често нису целовите. У њима се јављају жаргонизми, туђице, дијалектизми и сл.

У порукама се, из разлога брзине, често користе скраћенице или се изостављају интерпункцијски знаци. Најчешће изостављени знак је тачка на крају реченице, односно саме поруке. Ознака нове реченице је, заправо, нова порука.

Прочитај имејл и одговори на питања.

- Да ли овакве поруке спадају у формалну или неформалну комуникацију?
- Да ли су у порукама поштована правописна правила? Објасни.
- Да ли имејл има јасну структуру и сталне елементе? Који су то елементи обавезни у имејлу? Објасни.
- Да ли се у имејлу поштују правила учтиве комуникације? Објасни.
- Шта мислиш, ком стилу припадају овакве поруке? <<<

Порука коју шаљемо преко интернета путем електронске поште назива се имејл (или мејл). Њега одликују: поштовање правописних правила, јасна структура и обавезни елементи (адреса примаоца, наслов, обраћање, садржај поруке, поздрав и потпис). Имејл по стилу може бити формалан или неформалан, али се у оба случаја подразумевају наведене особине.

Садржај имејла може бити различит, њиме се шаљу позивнице, честитке, обавештења, али и приватне поруке уколико је прималац нека блиска особа. Електронска адреса примаоца пише се латиницом, а сама порука ћирилицом или латиницом.

Провери знање

1. Препиши у свеску горенаведене поруке тако што ћеш поштовати правописна правила, али и задржати тон разговорног стила.
2. Напиши у свеску имејл у коме позиваш цео разред и разредног или разредну на хуманитарну утакмицу.

Фразеологизми

◀ фразеологизми

➡ Прочитај дијалог између Вука и Ане и обрати пажњу на истакнуте изразе, а затим одговори на захтеве.

Вук: Ух, Анчи, баш ми је **преко главе** свих ових контролних задатака, тестова, одговарања!

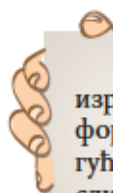
Ана: Рекла сам ја да ће ти **изаћи на нос** то што си недељама **крао богу дане**! Сад је време да мало **загрејеш столицу**!

Вук: Мало? Па, **не дижем главу** од књиге већ данима, а ти причаш са мном као да **седим скрштених руку** и чекам да се градиво само научи.

Ана: Јао, молим те, **покриј се ушима**! Знаш да ја **немам длаке на језику** и да ти све ово пријатељски кажем! Ти увек прво мораш да **удариш главом о зид** да би **се научио памети**.

Вук: Ма, у праву си... Често са школом дођем у ситуацију да ми **гори под ногама**! И увек кажем да ћу **окренути нови лист**! Само ће то, изгледа, бити **кад на врби роди грожђе**...

- Подвучи одговарајућу допуну тако да тврдња о значењу датих изрза буде тачна:
  - а) Када Вук каже да му је обавеза **преко главе**, то значи *да ња од њих боли глава / да их има превише.*
  - б) Када Ана Вуку каже да је недељама **крао богу дане**, прекорева га *јер није учио и радио ништа / јер је крао у продавници.*
  - в) Ана за себе каже да **нема длаке на језику**, јер она *увек говори веома јасно / увек говори отворено, без устручавања шта мисли.*
  - г) Ако је Вук **ударио главом о зид**, значи *да се нашао у безизлазном положају, да је због његовој ситуацији / да се повредио и није могао да учи.*

Значење фразеологизма никада није једнако збиру значења појединачних речи које тај израз чине. Тако фразеологизам **удариш главом о зид** не разумевамо буквално, већ метафорички – човекова непромишљеност и настојање да силом постигне нешто што је немогуће доводи се у везу са буквалним процесом ударања сопствене главе о зид. Та формална сликовитост изрза омогућава експресивност фразеологизма.

➡ На линијама објасни значење следећих изрза из Вуковог и Аниног дијалога.

- а) загрејати столицу _____
- б) седети скрштених руку _____
- в) окренути нови лист _____
- г) кад на врби роди грожђе _____

- Покушај да замислиш како би звучао Вуков и Анин дијалог да су уместо ових изрза употребљене описне конструкције или речи којима објашњаваш њихово значење. Да је Вук, на пример, рекао да се нешто **никада** неће десити, уместо да ће десити **кад на врби роди грожђе**, реченица би била мање сликовита, изражајна и оставила би мањи утисак на читаоца, односно, саговорника. ◀◀◀

Обрати пажњу!

Примећујеш да је свим истакнутим изразима заједничко то да се **састоје од две или више речи које имају обједињено значење у реченици**. Такви изрази називају се **фразеологизми**. Обично се њиховом употребом постиже нарочит ефекат, изражајност у говору или писаном тексту; упечатљивије осликавају одређене ситуације или преносе осећање говорника, па кажемо да су **експресивни**. Појединачне речи које улазе у састав фразеологизама немају своје уобичајено значење, већ све оне заједно, обично у устаљеном реду који се не може мењати, чине значење тог фразеологизма.

Фразеологизми су устаљени изрази, састављени од најмање две речи које имају јединствено, обично експресивно значење.

➡ Одреди врсту синтаксичке јединице у саставу следећих фразеологизама.

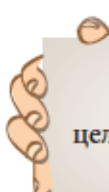
преко главе _____

загрејати столицу _____

кад на врби роди грожђе _____ <<<

➡ Фразеологизми ПОКРИТИ СЕ УШИМА и ИЗАЂИ НА НОС представљају предлошко-падежне конструкције / именичке синтагме / глаголске синтагме / реченице.

Подвуци одговарајућу врсту синтаксичке јединице. <<<

Фразеологизми могу имати облик предлошко-падежне конструкције, синтагме или целе реченице.

➡ Повежи фразеологизме на левој страни са одговарајућим значењем на десној.

Сизифов посао ○	○ ризиковати
обрати зелен бостан ○	○ радити узалудан посао
стављати главу у торбу ○	○ без реда, збркано, нелогично
млатити празну сламу ○	○ од давнина, од најстаријих времена
без главе и репа ○	○ лоше проћи
од Кулина бана ○	○ веома тежак, а бесмислен/узалудан посао
- <<<

➡ Фразеологизам ПРОВЕСТИ СЕ КАО БОС ПО ТРЊУ значи:

- а) повредити се; б) добро се провести; в) лоше проћи, доживети непријатност.

Заокружи слово испред тачног одговора. <<<

Знам више

Неки фразеологизми које користимо у свакодневном говору имају своје корене, порекло и значење у грчкој или римској митологији, у Библији, народним предањима, веровањима, у књижевности или историји, тачније у различитим ситуацијама чији су актери историјски, књижевни и митолошки јунаци. Фразеологизми који су значењем и речима које улазе у њихов састав везани за одређене личности или историјске догађаје представљају прилично постојан део речничког фонда у сваком језику, па и у српском.

Многи од њих су интернационални – чине лексичко благо већине европских језика, насталих на културном простору Старе Грчке и Рима, и у њима се користе са истим значењем (*Ахилова пета* – слабо, рањиво место; *Сизифов посао* – тежак, а бесмислен, узалудан посао; *драконске казне* – веома строге казне; *Пољемкинова села* – нешто лажно, што заправо не постоји; *соломонско решење* – мудро, довитљиво и праведно решење и тако даље).

У неким фразеологизмима, с друге стране, спомињу се личности, места или догађаји карактеристични само за српску историју и културно наслеђе. Тако израз *ћрвесићи се као Јанко на Косову* има значење *ћрвесићи се веома лоше*, *наспрагајћи* само у српском језику, а фразеологизам *од Кулина бана* само у нашем језику значи *од давнина, од најстарије времена*. Када бисмо ове фразеологизме дословно превели на енглески, руски, француски или било који други језик, говорницима тих језика не би било јасно шта смо заправо желели рећи.

Закључујеш да фразеологизми страног језика могу представљати проблем или изазов приликом учења тог језика – такав је увек случај са изразима који су у потпуности културолошки обојени и непрозирни припадницима других култура.

Провери знање

1. Допуни реченице одговарајућим речима, тако да у њима буду употребљени фразеологизми.

- а) Ана и Вук су нераздвојни, као _____ и Бадњи дан.
- б) Умало су се посвађали због глупости, али је Ана на време _____ лопту.
- в) Ана је тако уверљиво имитирала наставнике да се Вук смејао као _____ на брашно.
- г) „Сигурно ћу добити петицу на контролном”, рекла је Ана, „задачи су били прости као _____”.

2. Напиши на линијама значења следећих фразеологозама.

- а) држати језик за зубима _____
- б) обећавати куле и градове _____
- в) радити испод жита _____

3. Допуни следеће фразеологизме.

- леди ми се крв _____
- скинути беду _____
- споља гладац, _____
- личити као јаје _____
- држати као мало воде _____

Допуњавање текста различитим облицима променљивих речи и непроменљивим речима

У циљу богаћења речника и вежбања граматички и правописно исправне употребе речи, уради задатке који следе и провери знање.

➡ Допуни текст правилним облицима речи у загради.

Била сам _____ (кућа) цело пре подне и припремала сам се полако за тренинг. Кад сам завршила _____ (шест) разред, почела сам да тренирам одбојку. На _____ (тренинг) најчешће идем с _____ (Ђорђе) и _____ (Павле), али су они сада на екскурзији, па ћу кренути сама. Нови тренер нам је _____ (строг) од некадашњег, који се одселио у Уједињене Арапске Емирате. Сада у _____ (Дубаи) ради, такође, као одбојкашки тренер. На последњој утакмици било је заиста много публике, а међу _____ (посетилац) спазила сам једног посебног _____ (гледалац), моју симпатију Марка. <<<

➡ Заокружи одговарајућу варијанту, како би реченице биле граматички исправне.

Јуче сам ишао у дом здравља да примим ХПВ вакцину. Тамо ради моја тетка, мајкина/мајчина сестра. После тога, журио сам у *школи/школу* и, *зајшо шшо / захваљујући шоме шшо* сам журио, нисам *сйишао/сйишо* ни да доручкујем. Успут сам срео *Милицину/Миличину* мајку, која ми је дала две банане, па сам *издржо/издржао* до ручка, мада сам цело *йре йодне / йрејодне* био нервозан *ради/ збој* глади. *С обзиром / Обзиром* на то, био сам *десконценйрисан/декоценйрисан* посебно током *йредчаса/йрејчаса/йречаса*, па сам опомену т у *вези йшоа / у вези с йшим*. <<<

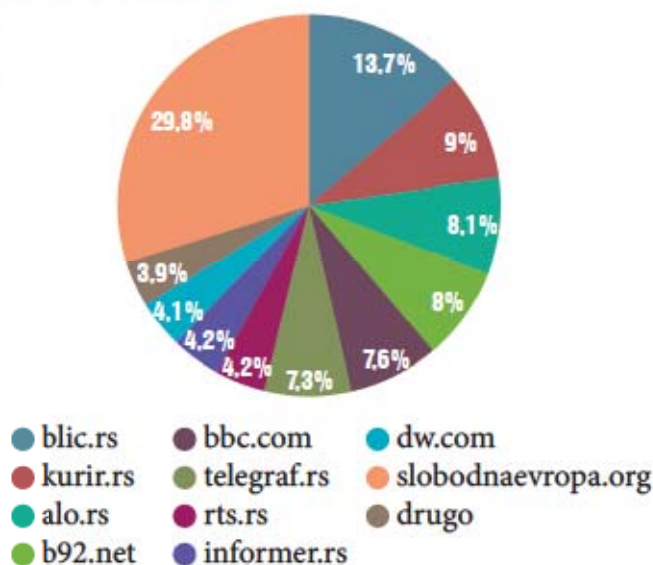
Нелинеарни текстови: табеле, графикони, легенде и мапе ума

◀ графикони ◀ легенде ◀ мапе ума

Неки језички садржај може се изразити реченицама, што називамо линеарним текстом, али се текст може изразити и помоћу других алата, на пример, табела, графикона или мапа ума.

- ▶ За потребе једног истраживања аутоматски су прикупљени текстови с интернет портала. Погледај табелу, а затим и графикон, па одговори на питања. Подаци из табеле и из графикона исти су, само је начин представљања различит.

Интернет портали	Проценти %
blic.rs	13,7
kurir.rs	9
alo.rs	8,1
b92.net	8
bbc.com	7,6
telegraf.rs	7,3
rts.rs	4,2
informer.rs	4,2
dw.com	4,1
slobodnaevropa.org	3,9
drugo	29,8

- У ком проценту су заступљени текстови са сајта b92.net?
- У ком проценту су заступљени текстови са сајта rts.rs?
- Који начин представљања заступљености ти се чини бољим и зашто? Објасни. ◀◀◀

Технички цртеж на коме су представљене бројне вредности, односи и промене величина назива се графикон.

- ▶ У шестом разреду на предмету географија било је речи о географским картама, како изгледају и шта све садрже. Погледај карту Србије у географском атласу. Шта је легенда на тој карти? Које информације она садржи? ◀◀◀

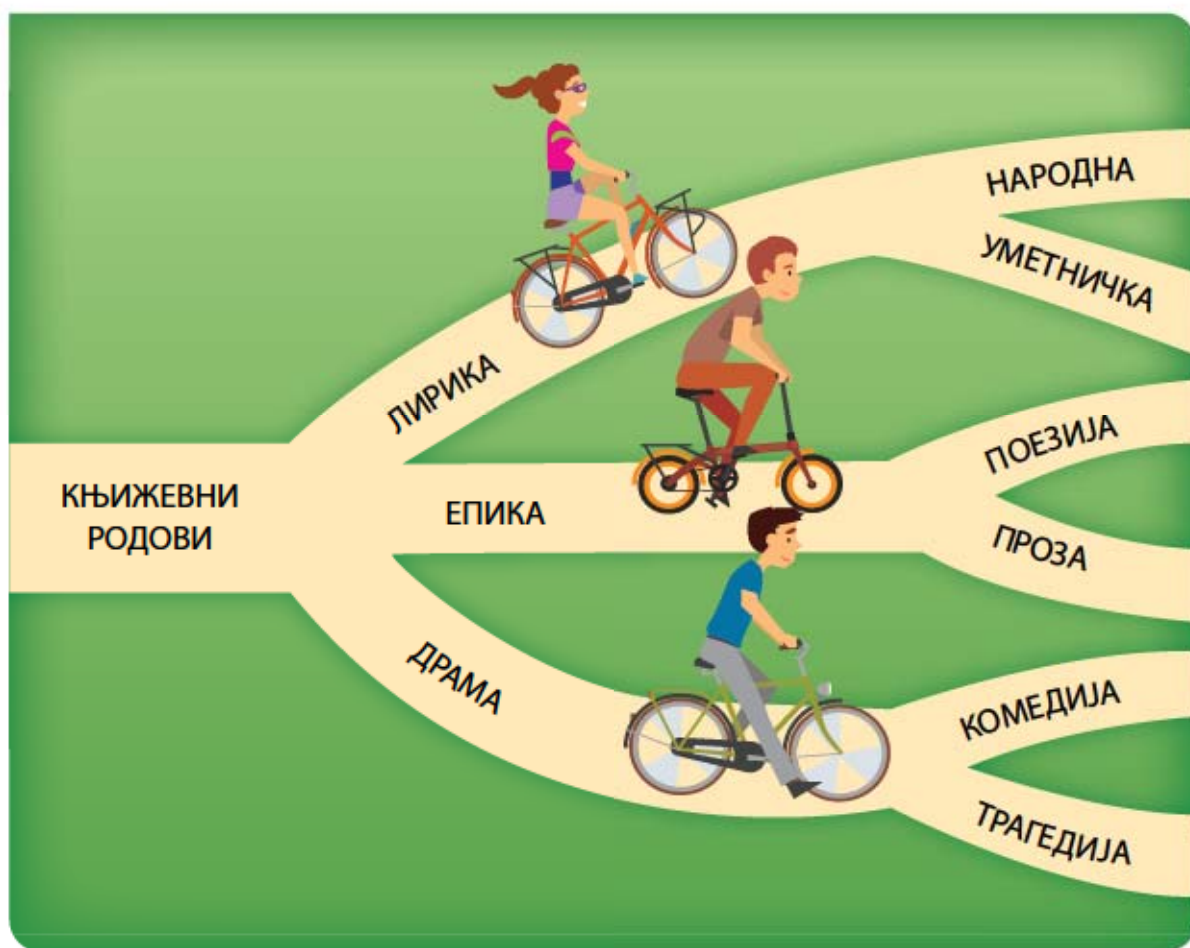
Допунски елемент карте или неког другог графичког приказа који олакшава разумевање, тумачење и употребу назива се легенда. Она објашњава значење симбола и боја који се користе на слици.

Познато је да књижевност делимо на родове (лирика, епика и драма), а затим те родове даље на врсте. Лирика може бити народна и уметничка, драму делимо на комедију, трагедију и драму у ужем смислу и тако даље. Текст о књижевним родовима и врстама сигурно би морао садржати минимум још три-четири реченице. А није лако ни запамтити све прочитано.

Зато постоје технике учења и памћења које нису засноване само на речима, већ су у њима комбиновани различити елементи: боје, слова, бројеви или неки други симболи, илустрације. Овим алатима учимо помоћу визуелних елемената који стварају асоцијације у нашем мозгу.

➡ Погледај пажљиво слику и размисли о томе како је представљена подела књижевности на родове и врсте. ◀◀◀

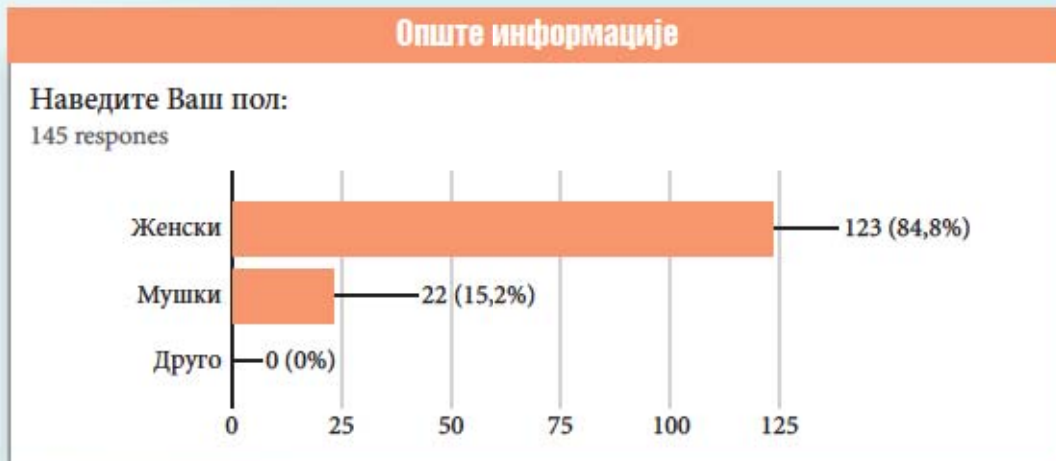
Знам више

Неки људи повезују апстрактне појмове са бојама. Та појава назива се синестезија. Реч је о феномену који се одвија у мозгу када се једно чуло повезује с другим, као што је случај, рецимо, с повезивањем бројева са одређеним бојама. Да ли ти, када замислиш неки број, видиш истовремено и неку боју? Да ли је твој замишљени број у некој боји?

Креативни графички приказ начина размишљања назива се мапа ума. У мапи ума информације се повезују логички, а оне олакшавају памћење појмова помоћу асоцијација.

Провери знање

1. За потребе једног истраживања рађена је анкета. Погледај графикон и кажи у ком проценту су у анкети учествовале особе мушког пола.

2. Погледај карту Европе у географском атласу. Које информације налазиш у њеној легенди?
3. Нацртај мапу ума која би ти могла помоћи у учењу врста речи.

Говорне вежбе: аргументи и дебата

◀ дебата ◀ аргументи

Искористи садржај и задатке у лекцији која следи како би у дијалогу са осталим ученицима разменио/-ла мишљења.

- 👉 У последње време често чујемо да је ћирилица угрожена, да ће бити занемарена и потиснута, да претње долазе од стране латинице, која ће заузети њено место. Да ли се слажеш са оваквим ставовима? Зашто? ◀◀◀

Води рачуна о томе да сваки став или мишљење о некој теми треба бити добро аргументовано.

Докази који се користе у дебатама (расправама) како би се поткрепили ставови називају се аргументи.

Дебате се јављају у научном стилу, када научници полемишу о појединим научним питањима, али их има и у разговорном стилу, када се дебатује о неким друштвеним темама.

- 👉 Прочитај следећи текст, па одговори на питања.

Када се појави неки нови појам, за његово име потребна је нова реч. Често та нова реч дође из неког страног језика, углавном заједно са појмом који именује. Ова је појава очигледна када имамо на уму свакодневно коришћење интернета. На пример, када нешто објављујеш на друштвеним мрежама, ти постујеш. Када некоме пошаљеш захтев за пријатељство на Фејсбуку, ти си га френдовао. Понекад се уз такву нову реч истовремено користи и нека домаћа реч, на пример, за даунлодовати користи се скинути, за аплодовати постоји домаћа реч окачити, за сејвовати можемо употребити глагол сачувати. Неки зато кажу да су они који уместо старих сада користе нове речи – „лењи”, „да кваре сопствени матерњи језик”, „да уништавају свој језик” и сл. Међутим, може се поставити питање зашто, на пример, уопште постоји реч сејвовати и да ли се она ипак по нечему разликује од речи сачувати?

Баш као што изван компјутера ништа не сејвујемо, у реалном свету никога не френдујемо. Можемо рећи: Послао сам му захтев за пријатељство, али то је већ цела реченица. Како једним глаголом означити иницирање пријатељства? Одговарајућу реч, заправо, нисмо ни имали јер нам пре друштвених мрежа није ни била потребна. Постати пријатељ са неким много је озбиљнија и тежа ствар од једноставног френдовања. Дакле, не само да нам та реч богати језик, она нам, што је можда још битније, омогућава да под притиском сличности ипак не помешамо појаве које никако нису исте.

- Које аргументе користе они који су против употребе нових речи?
- Какав став према новим речима има аутор текста?
- Којим аргументима аутор текста поткрепљује своје ставове? ◀◀◀

Провери знање

1. Припреми аргументе за и против тезе да *интернет* побољшава комуникацију међу људима. Важно је да покажеш које су предности и мане интернета када је реч о међуљудским односима.

Предности:

Мане:

Обнови и понови

ВРСТЕ ОПИСА

ТЕХНИЧКИ

СУГЕСТИВНИ

ПИСАНА КОМУНИКАЦИЈА

ПОРУКЕ

ИМЕЈЛОВИ

ЕЛЕМЕНТИ ПИСАНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ

ГРАФИКОНИ

ЛЕГЕНДЕ

ТАБЕЛЕ

МАПЕ УМА

ЕЛЕМЕНТИ ПИСАНЕ И УСМЕНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ

ФРАЗЕОЛОГИЗМИ

АРГУМЕНТИ

1. Допуни реченицу, тако да тврдња буде тачна:

Српски језик има пет функционалних стилова: _____,
_____, _____ и _____.

2. Које су особине публицистичког (новинарског) стила?

- а) информативност   б) компликованост
- в) актуелност   г) скраћивање
- А) разумљивост

Заокружи слова испред тачних одговора.

3. Ком стилу припада репортажа?

- а) научном
- б) публицистичком
- в) књижевноуметничком

Заокружи слово испред тачног одговора.

4. Допуни дефиницију одговарајућом речју:

Цитат је _____ преношење нечијих речи.

5. Допуни реченицу, тако да тврдња буде тачна.

Фуснота се у тексту може наћи на _____ или на _____.

6. Које врсте описа постоје? Заокружи слова испред тачних одговора.

- а) сугестивни   б) правилан   в) технички

7. На основу објашњених значења, допуни фразеологизме на левој страни речима које означавају делове тела.

- а) вући некога за _____ – варати, заваравати, обмањивати некога
- б) завадити два _____ у глави – завадити неког веома блиског
- в) трљати _____ – бити задовољан због успеха
- г) имати у малом _____ – знати, познавати нешто врло добро, темељно

8. Заокружи слово испред реченица у којима су употребљени фразеологизми.

- а) Наставник је предавао занимљиву лекцију.
- б) Наставник нам је прочитао лекцију.
- в) Он је моја десна рука у послу.
- г) Боли ме лева рука након пада с бицикла.
- А) Ана би за Вука ставила главу у торбу.
- Њ) Ана је ставила главицу купуса у торбу.

1

1

1

1

1

1

1

1

9. Имејл се пише:

- а) обавезно ћирилицом;
- б) обавезно латиницом;
- в) ћирилицом или латиницом.

Заокружи слово испред тачног одговора.

1

10. Дебата је:

- а) свађа;
- б) аргументована расправа;
- в) оговарање.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Тест бодујеш као да си на малој матури. Један задатак носи један бод. Зато је важна тачност и прецизност у давању одговора. Решења теста налазе се на крају уџбеника.

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добар 3	врлодобар 4	одличан 5
	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10

Научено у петом разреду

1. а) САН

2. прећутасмо ○ имперфекат
 бејасмо прећутали ○ аорист
 ћутаху ○ плусквамперфекат

3.

Глагол	Глаголоки облик	Лице	Број	Род
завршисмо	аорист	прво	множина	/
бејасмо позвали	плусквамперфекат	друго	множина	мушки
свираше	имперфекат	треће	једнина	/

4. Просте речи: стар, рука, књига, риба
 Изведене речи: старост, ручни, рибар, ловац, књишки
 Сложене речи: висибабa, леворук, риболовац, улов, књиговезац

5.

Речи	Корен	Творбена основа	Граматичка основа
лекар	лек-	лек-	лекар-
лекарка	лек-	лекар-	лекарк-
зидарски	зид-	зидар-	зидарск-
мајчински	мајк-	мајчин-	мајчинск-

6. шалити се ○ 7. Ана је Вукова симпатија.
 8. насеље ○ сибиларизација
 остатке ○ јотовање
 српски ○ непостојано А
 археолози ○ једначење сугласника по звучности
9. РАШИРИТИ – једначење сугласника по звучности, једначење сугласника по месту изговора (творбе), губљење сугласника
 ЗАДАЦИ – непостојано А, сибиларизација, губљење сугласника
 ЧИТАОЦИ – промена Л у О, непостојано А
10. а) твојим – присвојна б) та – показна в) неки – неодређена г) никакву – одрична
11. в), г) 12. в)
13. а) обавештајна б) упитна в) заповедна г) жељна д) узвична
14. а) две б) шест
15. а) ни са ким, ни због чега б) ни од кога, ни за шта 16. б)
17. Миличин, подсетник, зелембаћ
18. а) деминутиви б) аугментативи
19. Упознао сам чика Милана из Пирота, који продаје чувене пиротске ћилиме.
20. ТР|ЧА|ЊЕ ТРАМ|ВАЈ А|У|ТО ЧО|КО|ЛА|ДА ЦВР|ЧАК ЉУД|СКИ ЛА|СТА ЛОП|ТА
21. грлити, зарђати, брзина

Провери шта знаш 1

1. Прилози: када, где
 Предлози: током, међу
 Везници: мада, али
 Узвици: бућ, плус
 Речце: наравно, међутим
2. много, касније, да, тада
3. на – предлог, свакако – речца, али – везник, онда – прилог
4. благо 5. у, међу, према 6. а), г)
7. в) 8. узвицима
9. а) и, па, те, ни, нити б) или в) а, али, него, већ, но (Редослед навођења везника није важан.)
10. б), в)

Провери шта знаш 2

1. тресен, ношен, млевен
2. спремљен ○ глаголки прилог садашњи
 спремајући ○ трпни глаголки придев
 спремивши ○ императив
 спреми ○ футур II
 спремио бих ○ глаголки прилог прошли
 будем спремио ○ потенцијал
3. а) издвој б) обојте в) Додај 4. б)
5. певај; Реч је о императиву који је лични глаголки облик док су сви остали нелични.
6. а) потенцијал б) императив в) глаголки прилог прошли г) глаголки прилог садашњи д) футур други
7. императив, глаголки прилог прошли, глаголки прилог садашњи, трпни глаголки придев

8.

Лице	Једнина	Множина
1.	ја бих могао (могла) / могао (могла) бих	ми бисмо могли (могле) / могли (могле) бисмо
2.	ти би могао (могла) / могао (могла) би	ви бисте могли (могле) / могли (могле) бисте
3.	он би могао / могао би она би могла / могла би оно би могло / могло би	они би могли / могли би оне би могле / могле би она би могла / могла би

9.

Глагол	Глаголки облик	Лице	Број	Род
размишљајући	глаголки прилог садашњи	/	/	/
би спремала	потенцијал	треће	једнина	женски
рекавши	глаголки прилог прошли	/	/	/
буди се	императив	друго	једнина	/
будеш ушла	футур II	друго	једнина	женски

10. а) будете волели б) бисмо летовале в) чисти г) седећи д) испекавши ђ) изгрizen

Провери шта знаш 3

- а) прилошка одредба за време
б) (прост) глаголски предикат
в) (граматички) субјекат
г) прилошка одредба за место
д) прилошка одредба за узрок
ђ) (прави) објекат
- а) прилошка одредба за начин
б) неправи објекат
в) логички субјекат
г) сложени глаголски предикат
- б)
- а) бистре изворске воде; деони генитив, прави објекат
б) најбоље ученике комплетом књига; (1) акузатив (множине), прави објекат; (2) инструментал (једнине), неправи објекат
в) о једној занимљивој књизи; локатив (једнине), неправи објекат
- Бели анђео, једна од најпознатијих српских фресака, налази се у манастиру Милешеви. Апозиција.
- а) Марка – логички субјекат, акузатив (једнине)
б) јак ветар – граматички субјекат, номинатив (једнине)
в) нам – логички субјекат, датив (множине)
- б)
- а) Не мораш да одговориш – сложени глаголски предикат
б) није желео да призна – сложени глаголски предикат
в) је Вукова најбоља другарица – именски предикат
д) није био задовољан – именски предикат
- а)

10. а)

Реченични члан	Облик (падеж, лице, број, род)	Служба
Бака	номинатив једнине, женски род	граматички субјекат
је желела да направи	3. л. јд. перфекта женског рода	сложени глаголски предикат
нам	датив једнине, прво лице множине	неправи објекат
туфахије	акузатив множине, женски род	прави објекат
прошле суботе	генитив једнине, женски род	прилошка одредба за време
старе оријенталне колаче	акузатив множине, мушки род	апозиција

Провери шта знаш 4

- а) тешко – прилошка синтаagma
б) лепа – придевска синтаagma
в) плочице – именичка синтаagma
г) изгубивши – глаголска синтаagma
- а) Нови наставник физике – именичка синтаagma
б) урадити задатак – глаголска синтаagma
в) неочекивано брзо – прилошка синтаagma
г) много напета – придевска синтаagma
- Ученици наше школе били су веома успешни и прилично неочекивано остварили најбољи резултат.

СИНТАГМА	ВРСТА	СЛУЖБА
ученици наше школе	именичка синтаagma	субјекат
веома успешни	придевска синтаagma	именски део предиката
прилично неочекивано	прилошка синтаagma	прилошка одредба за начин
најбољи резултат	именичка синтаagma	прави објекат

- б)
- Поклонили смо мами велику кутију чоколадних бомбона.
а) именичка, правог објекта; (именица) *кутија*
б) два; велику, чоколадних бомбона
в) именичка; Атрибут *чоколадних*, по врсти речи је (градивни) придев.
- Време за одмор је протекло веома брзо.
а) именичка синтаagma; субјекат
б) прилошка синтаagma; прилошка одредба за начин
- б)
- а) Завршивши домаћи задатак; прилошка одредба за време; глаголски прилог *прошли*
б) Учити ноћу; субјекат, инфинитив
в) препричавајући лекције; прилошка одредба за начин, глаголски прилог *садашњи*
- ЊЕНА, ТАЛАСАСТА, СМЕЂЕ БОЈЕ, ЛЕТЊЕМ
- б), г)

Провери шта знаш 5

- а) прилошка одредба за време; раставни
б) субјекат; саставни
в) прилошка одредба за место; супротни
г) прилошка одредба за место; раставни

2. а) прави објекат
 б) неправи објекат
 в) прилошка одредба за узрок
 г) граматички субјекат
3. в) 4. а) раставни б) саставни в) супротни
5. Планинари су након успона на врх планине Атос били исцрпљени, али презадовољни. Супротни.
6. а) а б) него/већ в) и г) или
 д) ни/нити, ни/нити, ни/нити
7. а) А б) АКО в) НИТИ
8. раставни, саставни
9. а) Јако сам срећан данас! Добио сам петицу и из физике, и из географије, и из музичког!
 б) А ја сам задовољна иако сам добила четворку, а не петицу из физике. Нисам довољно учила.
 в) Није четворка, већ петица твој максимум!

- 10.

Провери шта знаш 6

1. а) Н б) Т в) Т г) Н 2. а)
3. а) У лицу, броју, роду.
 б) Он – лична заменица
4. а) сестрин десети рођендан; сестрин – (присвојни) придев, десети – редни број
 б) једна необично пространа соба; једна – основни број, пространа – придев
 в) несташно мало дете; несташно – придев, мало – придев
5. Они би се радо одлучили на неку озбиљну промену.
6. а) Мамина најбоља пријатељица је веома лепа. У роду, броју и падежу.
 б) Наши такмичари су у тој игри били победници. У роду, броју и падежу.
7. а) Ана је обукла своју црвену зимску јакну. прави објекат
 б) своју – присвојна придевска заменица (за свако лице); црвену – придев; зимску – придев
 Сви атрибути конгруирају с именицом у роду, броју и падежу.
8. Вуков најбољи друг је љут. У роду, броју и падежу.

9. Бакин диван осмеху улепшавао је моје детињство.

- а) У лицу, броју и роду.
 б) атрибут 1: бакин; врста речи: (присвојни) придев; категорије у којима се слаже с именицом: род, број, падеж
 атрибут 2: диван; врста речи: придев; категорије у којима се слаже с именицом: род, број, падеж
 атрибут 3: моје; врста речи: (присвојна) придевска заменица; категорије у којима се слаже с именицом: род, број, падеж
10. Наши ученици су имали систематски преглед прошле недеље. Њихови резултати су били забрињавајући. Показали су да се ученици не баве довољно физичким активностима.

Провери шта знаш 7

1. а) раставни б) супротни в) саставни
 2. иако, мада, премда (Редослед навођења није важан.)

3.

Реченични чланови	Служба	Синтаксичка јединица
Као да је скитница,	прилошка одредба за начин	зависна реченица
лута	предикат	реч
пустим градским улицама	прилошка одредба за место	синтаagma
целу ноћ.	прилошка одредба за време	синтаagma

4. а)
 5. Жена која је изазвала саобраћајну незгоду мирно је сачекала полицију. односна; атрибута
6. ЈЕР
7. а) где сам живео до 1999. године
 б) где сунце има најлепши сјај
 • односна, апозиције; месна, прилошке одредбе за место
8. Док смо оком трепнули; као да лед парају
 1. временска; прилошка одредба за време
 2. поредбена; прилошка одредба за начин
9. а) велико
 б) веома кривим
 в) од капута
 г) који му је био исцепан на лактовима
10. б)

Провери шта знаш 8

1. дуги и кратки, узлазни и силазни
2. / ∩   3. в)   4. не може, узлазни
5. Дуг: ВУК, СВИЊА, ЖИРАФА
Кратак: СЛОН, ТИГАР, МАЧКА, ЈЕЛЕН
6. КОЛЕНО   7. СТАБЛО
8. мушкáraц, осéди, Мòј, сèд, зáводник
9. ЈÁ, ТИ, ÒН, МИ, МÒЈ, НÁШ, СВÒЈ
10. а) Ж б) М

Провери шта знаш 9

1. а) Слетевши у Москву, пожурили смо да посетимо Третјаковску галерију.
б) Мада смо целог дана шетали Малагом, нисмо имали времена да посетимо Пикасов музеј.
в) У Ватикану смо, пошто смо купили улазнице неколико недеља унапред, успели да видимо и Сикстинску капелу.
г) Када следећи пут будемо ишли у Мадрид, што ће највероватније бити у мају, обавезно ћемо посетити и градић Толедо, који се налази недалеко од шпанске престонице.
2. а) Хтела сам да те питам да ли можеш да ми позајмиш књигу из историје.
б) Идем у Основну школу „Радоје Домановић” и одличан сам ђак.
в) Милош Црњански је написао бројна књижевна дела: романе, приповетке, есеје и песме.
г) Милутин Миланковић (1879–1958) био је чувени српски научник, али и аутор књиге „Кроз васиону и векове”.
д) Ана је питала Вука: „Да ли знаш да је ћирилица настала од грчког алфабета?”
ђ) Вуче, долази овамо одмах!

3. а), г), д)   4. в), ђ)   5. б), г), д)   6. г), ђ)
7. уч.   РС
г/г (г.)   гимн.
м/м (м.)   гђа
ул.   и сл.
8. Н, Т, Т, Н
9. ПЛАЧУЋИ, ПОСРЂУЋИ, ВИЧУЋИ,
ДОВЕЗЕН, ИЗГРИЗЕН, УНЕСЕН
10. б)

Провери шта знаш 10

1. књижевноуметнички, публицистички/
новинарски, научни, административни/
правни и разговорни (Редослед одговора
није битан.)
2. а), в), д)   3. б)   4. дословно
5. дну странице, крају текста   6. а), в)
7. а) нос б) ока в) руке г) прсту
8. б), в), д)   9. в)   10. б)

Индекс појмова

А		И	
акценат	150	изрична реченица	117
аорист	26	имејл	198
апозиција	64	именичка синтагма	71
апостроф	173	именски предикат	63
аргумент	206	императив	28
атрибут	72	имперфекат	26
		интерпункцијски знаци	167
В		К	
везници	14	комуникативна реченица	106
временска реченица	125	конгруенција	96
врсте речи	12	конгруентне категорије	96
		контролор конгруенције	96
Г		корелатив	117
главни члан синтагме	69	књижевноуметнички стил	186
глаголска синтагма	80	кратки акценат	151
глаголски начин	27		
глаголски облик	26	Л	
глаголски предикат	59	легенда	203
глаголски прилог прошли	42	лични глаголски облик	27
глаголски прилог садашњи	39	логички субјекат	56
глаголско време	27		
граматички субјекат	55	М	
графикон	203	мапа ума	205
		месна реченица	123
Д		Н	
две тачке	170	намерна реченица	134
дебата	206	напоредни (независни) однос	87
допусна реченица	138	независна предикатска реченица	107
дуги акценат	151	нелични глаголски облик	27
дугосилазни акценат	152	непроменљиве речи	12
дугоузлазни акценат	152	новинарски (публицистички) стил	189
Ж		О	
жељна реченица	106	обавештајна реченица	106
		објекат	64
З		односна реченица	121
зависна предикатска реченица	114		
зависни члан синтагме	69	П	
зависноупитна реченица	119	перфекат	26
заграда	173	плусквамперфекат	26
запета	168	полузаграда	173
заповедна реченица	106	поредбена реченица	136
знаци навода (наводници)	170	порука	197

последична реченица	129
потенцијал	32
правописни знаци	167
предикат	59
предикатска реченица	107
предлози	13
предлошко-падежна конструкција	143
презент	26
придевска синтагма	75
прилози	12
прилошка одредба	64
прилошка синтагма	77
променљиве речи	12
прост глаголски облик	27
прост глаголски предикат	60
прост футур	27
публицистички (новинарски) стил	189

Р

раставни однос	89, 112
радни глаголски придев	157
репортажа	191
реченични чланови	52
речца НЕ	156
речце	17
реченица	106

С

саставни однос	87, 109
силазни акценат	151
синтагма	69
скраћенице	176
сложени глаголски облик	27
сложени глаголски предикат	60
субјекат	55
сугестивни опис	195
супротни однос	88, 110

Т

тачка	167
тачка са запетом	170
технички опис	194
три тачке	173
трпни глаголски придев	45

У

ужа синтагма	69
узвици	19
узвична реченица	106
узвичник	168
узлазни акценат	151
узрочна реченица	127
уметнута реченица	165
упитна реченица	106
упитник	168
условна реченица	131

Ф

фразеологизми	200
фуснота	193
футур други	35
футур први	26

Ц

цитат	192
црта	171
цртица	172

Ш

шира синтагма	69
---------------	----

Литература

- Дучић, Ј. (2024). Подне. У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 7, Српски језик и књижевносћ за седми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Ђурић, В. (2009). Бановић Страхиња. У: *Анџолоија народних јуначких ѿесама: диџитално издање*. Преузето 5. марта 2024, са http://www.antologijasrpskeknjizevnosti.rs/ASK_SR_Az-bucnikDela.aspx
- Клајн, И., Шипка, М. (2007). *Велики речник сѿраних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј.
- Мали Радојица. (2024). У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 7, Српски језик и књижевносћ за седми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Николић, М. (2010). *Теорија језичке кулџуре*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Пешикан, М., Јерковић, Ј., Пижурица, М. (2010). *Правойис српскоџа језика*. Нови Сад: Матица српска.
- Распоповић, М. О. (2011). *Физика 7 : са збирком задџака, лабораторијским вежбама и ѿесџовима : за седми разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике.
- Речник српскоџа језика* (2011). Нови Сад: Матица српска.
- Свети Сава, Житије Светог Симеона. У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 7, Српски језик и књижевносћ за седми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Станковић, Б. (1986). *Кошџана*. Врање: Нова Југославија.
- Тургењев, И. (2024). Шума и степа. У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 7, Српски језик и књижевносћ за седми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Црњански, М. (2024). Крф, плава гробница. У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 7, Српски језик и књижевносћ за седми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Црњански, М. (2024). Суматра. У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 7, Српски језик и књижевносћ за седми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Шимборска, В. (2024). Облаци. У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 7, Српски језик и књижевносћ за седми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.

